

**ANNELİĞE GİDEN YOL: ÇOCUK SAHİBİ OLMA
MOTİVASYONLARI VE EVLİLİK DOYUMU BAĞLAMINDA
ROL MEMNUNİYETİ**

SENA ÇETİNTÜRK KIRDÖK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ PINAR ÖZDEMİR YILMAZ

DÜZCE, 2025

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ANNELİĞE GİDEN YOL: ÇOCUK SAHİBİ OLMA
MOTİVASYONLARI VE EVLİLİK DOYUMU BAĞLAMINDA
ROL MEMNUNİYETİ

Sena ÇETİNTÜRK KIRDÖK tarafından hazırlanan tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Pınar ÖZDEMİR YILMAZ
Düzce Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Dr. Öğr. Üyesi Pınar ÖZDEMİR YILMAZ
Düzce Üniversitesi

Doç. Dr. Okan BİLGİN
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet SAPANCI
Düzce Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 10/07/2025

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

10 Temmuz 2025

(İmza)

Sena ÇETİNTÜRK KIRDÖK

TEŞEKKÜR

Öncelikle, tahmin ettiğimden çok daha zor olan bu sürecin bitebildiği için “çok şükür” diyerek başlamak istiyorum. Bu streten ve her gün “yapamıyorum” duygusunun yüklediği o ezici kaygıdan özgürleşiyor olmak, beni gerçekten çok mutlu ediyor. Tabi akademiye geçme hayaliyle başladığım bu yolculuğun; onca gözyaşı, zorluk, streten sonra sadece “bitiyor” olmasına sevinmek beni kırsa da bunda da bir hayır vardır elbet. Meslek hayatımda karşılaştığım onlarca mutsuz anneden ve anne olmaktan duyduğum korkudan dolayı bu konuyu seçmiştim. Ancak çalışmamda tam tersi bir sonuçla karşılaşmış olmak-tüm kimliklerimizi tekrar inşa etmemize neden olan annelikten hoşnut olunabileceğini görmek-benim için umut dolu bir pencere açtı.

Bu zor yolculukta desteğini ve emeğini eksik etmeyen, gücüm yetmediği için bırakmaya karar verdiğimde elimden tutup devam etmeme vesile olan kıymetli hocam Dr. Pınar ÖZDEMİR YILMAZ’a çok teşekkür ederim. Verdikleri geri dönüt ve önerilerle, daha iyisini ve daha doğrusunu öğrenmem konusunda yardımcı olan tez savunma jürisinde yer alan Doç. Dr. Okan BİLGİN ve Dr. Ahmet SAPANCI’ya ve Düzce Üniversitesi’nde ders aldığım tüm saygıdeğer hocalarıma bana kattıkları için teşekkür ederim. Ve hayatımdaki ilk öğretmenlerim, annecim Şükran Çetintürk ve babacım Yüksel Çetintürk’e; hayatta bizim için, eğitimimiz için, iyi bir insan olmamız için yaptığınız her şey ve olduğunuz hâl için bin teşekkür...Can eşim, buraya ne yazsam az; sana teşekkürümü ifade edecek bir cümle, kelime yok bende. Her zaman yükümü hafıflettiğin, beni kalbinde sakınleştirdiğin, var olmayı, hayatı, kendimi sevmeme vesile olduğun için sonsuz teşekkür... Dostum, hocam Şehide KELEK, dost olarak omuz attığın yetmediği gibi sen yine Şehideliğini yapıp yükümü taşıdın. O kadar çok emeğin var ki bende. “İyi ki varsın...” bin teşekkür. Kıymetli dostum Rahime Yaykan, bu yıl sadece yüksekte değil, hayatımın her alanında yaptığın her şey için ne kadar teşekkür etsem az. Burada ismini saymaya başlarsam bir tez de onlar için yazmam gereken, ailemin diğer tüm üyeleri, kinci ailem dediğim dostlarım, hayatımdaki varlığınız için Rabbe ne kadar şükretsem az. Hayata geri dönüyorum. Tez yazmam lazım diye kaçırdığım her buluşmanın acısını çıkaracağım. Ve okumaya, öğrenci olmaya hep devam edeceğim... En güzel ve hudutsuz kitap olan “insanı”...

10.07.2025

Sena ÇETİNTÜRK KIRDÖK

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	4
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
1.4. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI	6
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	7
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. ANNELİK ROLÜ	8
2.1.1. Annelik Rol Memnuniyeti	9
<i>2.1.1.1. Annelik Rol Memnuniyetini Etkileyen Faktörler</i>	<i>11</i>
<i>2.1.1.1.1. Kadının Çalışma Durumu.....</i>	<i>11</i>
<i>2.1.1.1.2. Eş ve Sosyal Destek.....</i>	<i>14</i>
<i>2.1.1.1.3. Çocuğun Demografik Özellikleri.....</i>	<i>16</i>
2.1.2. Yurt İçinde Konu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar	17
2.1.3. Yurt Dışında Konu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	20
2.2. EVLİLİK DOYUMU	22
2.2.1. Evlilik Doyumunu Etkileyen Etkenler	23
2.2.2. Yurt İçinde Konu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar	27
2.2.3. Yurt Dışında Konu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	29
2.3. ÇOCUK SAHİBİ OLMA MOTİVASYONLARI	32
2.3.1. Çocuk Sahibi Olma Kararını Etkileyen Etmenler	38
2.3.2. Yurt İçinde Konu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	40
2.3.3. Yurt Dışında Konu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	43
3. YÖNTEM	45
3.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	45

3.2. ÇALIŞMA GRUBU	46
3.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	50
3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	51
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu.....	51
3.4.2. Annenin Rol Memnuniyeti Soru Formu (Maternal Role Satisfaction)...	52
3.4.3. Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği	53
3.4.4. İlişkilerde Mutluluk Ölçeği (İMÖ)	54
3.5. VERİLERİN ANALİZİ	55
4. BULGULAR	60
4.1. SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE İLİŞKİN BULGULAR	60
4.1.1. Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular	61
4.1.2. Eğitim Değişkenine İlişkin Bulgular	62
4.1.3. Çocuk Sayısı Değişkenine İlişkin Bulgular.....	63
4.1.4. Planlı Gebelik Değişkenine İlişkin Bulgular	64
4.1.5. Çalışma Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular.....	65
4.2. DEĞİŞKENLERİN KORELASYON DEĞERLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	66
4.3. REGRESYON ANALİZİNE İLİŞKİN BULGULAR	68
5. TARTIŞMA.....	71
5.1. SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE DAİR BULGULARIN TARTIŞILMASI	71
5.1.1. Yaş Değişkenine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	71
5.1.2. Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulguların Tartışılması	73
5.1.3. Çocuk Sayısı Değişkenine İlişkin Bulguların Tartışılması	74
5.1.4. Planlı Gebelik Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulguların Tartışılması	76
5.1.5. Çalışma Durumu Değişkenine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	78
5.2. KORELASYON VE REGRESYON ANALİZİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI	79
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	84
6.1. SONUÇ	84
6.2. ARAŞTIRMACILARA YÖNELİK ÖNERİLER	85
6.3. UYGULAYICILARA YÖNELİK ÖNERİLER	86
7. KAYNAKÇA	87

8. EKLER	106
8.1. EK 1: GÖNÜLLÜ BİLGİLENDİRME FORMU	106
8.2. EK 2: KİŞİSEL BİLGİ FORMU	108
8.3. EK 3: ANNELİK ROL MEMNUNİYETİ SORU FORMU	110
8.4. EK 4: ÇOCUK SAHİBİ OLMA MOTİVASYONLARI ÖLÇEĞİ.....	116
8.5. EK 5: İLİŞKİLERDE MUTLULUK ÖLÇEĞİ	119
ÖZGEÇMİŞ	121

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 3.1 Demografik Verilere Ait Dağılımlar.....	46
Tablo 3.2 Ölçek ve Alt Boyutlara Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	54
Tablo 3.3 Ölçek ve Alt Boyutlara Ait Tanımlayıcı İstatistikler	56
Tablo 4.1 Annenin Yaşına Göre Annelik Rol Memnuniyeti Düzeyine İlişkin t Testi Sonuçları	60
Tablo 4.2 Annenin Eğitim Düzeyine Göre Annelik Rol Memnuniyeti Puanlarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	61
Tablo 4.3 Annenin Eğitim Durumuna Göre Annelik Rol Memnuniyeti Düzeyine İlişkin Anova Testi Sonuçları	61
Tablo 4.4 Çocuk Sayısına Göre Annelik Rol Memnuniyeti Puanlarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	62
Tablo 4.5 Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Annelik Rol Memnuniyeti Düzeyine İlişkin Anova Testi Sonuçları	62
Tablo 4.6 İlk Çocuğun Planlı Gebelik Olma Durumuna Göre Annelik Rol Memnuniyeti Düzeyine İlişkin t Testi Sonuçları	63
Tablo 4.7 Annenin Çalışma Durumuna Göre Annelik Rol Memnuniyeti Düzeyine İlişkin t Testi Sonuçları.....	64
Tablo 4.8 Annelik Rol Memnuniyeti, Evlilik Doyumu, Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Arasındaki Korelasyon Katsayıları Matrisi	65
Tablo 4.9 Annelik Rol Memnuniyeti Düzeyine İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	67

ÖZET

ANNELİĞE GİDEN YOL: ÇOCUK SAHİBİ OLMA MOTİVASYONLARI VE EVLİLİK DOYUMU BAĞLAMINDA ROL MEMNUNİYETİ

Sena ÇETİNTÜRK KIRDÖK

Düzce Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim
Dalı
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Pınar ÖZDEMİR YILMAZ
Temmuz 2025, 117 sayfa

Annelik, kadın yaşamında yalnızca biyolojik bir dönüşüm değil; aynı zamanda duygusal, toplumsal ve kimliksel boyutları olan derin bir geçiş sürecidir. Bu araştırma, annelik rolünü üstlenen kadınların evlilik doyumu ve çocuk sahibi olma motivasyonları ile bu role yönelik memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişkileri anlamayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda, annelik rol memnuniyetinin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Araştırma, nicel yöntemle ve ilişkisel tarama modeli çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Örneklemi, Türkiye’de ikamet eden ve ilk çocuğu 0–6 yaş arasında olan 364 anne oluşturmuştur. Veri toplama sürecinde “Annelik Rol Memnuniyeti Ölçeği”, “Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği” ve “İlişkilerde Mutluluk Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler SPSS 26.0 programı ile analiz edilmiş; tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra t-testi, ANOVA, Pearson korelasyon ve hiyerarşik regresyon analizlerinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular, ev hanımı olan ve gebeliği planlı şekilde gerçekleşen kadınların annelik rol memnuniyetinin anlamlı biçimde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca, ilköğretim ve lise mezunu annelerin, lisans mezunlarına kıyasla bu rolden daha fazla doyum aldığı tespit edilmiştir. Annelik rol memnuniyeti ile evlilik doyumu arasında güçlü, olumlu bir ilişki belirlenmiş; benzer şekilde, olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları ile de orta düzeyde anlamlı ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Ancak olumsuz motivasyonların, annelik rol memnuniyeti üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Hiyerarşik regresyon analizi sonucunda, evlilik doyumunun annelik rol memnuniyetini yordayan en güçlü değişken olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Annelik, annelik rol memnuniyeti, evlilik doyumu, çocuk sahibi olma motivasyonları

ABSTRACT

THE ROAD TO MOTHERHOOD: ROLE SATISFACTION IN THE CONTEXT OF PARENTHOOD MOTIVATIONS AND MARITAL SATISFACTION

Sena ÇETİNTÜRK KIRDÖK

Düzce University

Graduate Education Institute, Department of Psychological Counseling and Guidance

Master's Thesis

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Pınar ÖZDEMİR YILMAZ July

2025, 117 pages

Motherhood is not merely a biological transformation in a woman's life; it is also a profound transitional process encompassing emotional, social, and identity-related dimensions. This study aims to explore the relationship between women's marital satisfaction and their motivations for childbearing with their overall satisfaction in the maternal role. In addition, it investigates whether maternal role satisfaction varies significantly across certain demographic variables. The research was conducted using a quantitative method and correlational survey design. The sample consisted of 364 mothers residing in Turkey, each having their first child between the ages of 0 and 6. Data were collected using the “Maternal Role Satisfaction Scale,” the “Motivations for Childbearing Scale,” and the “Relationship Satisfaction Scale.” The data were analyzed using SPSS 26.0, with descriptive statistics, t-tests, ANOVA, Pearson correlation, and hierarchical regression analyses applied. Findings revealed that stay-at-home mothers and those with planned pregnancies reported significantly higher levels of maternal role satisfaction. Furthermore, mothers with primary or secondary education were found to be more satisfied in their maternal roles compared to those with a university degree. A strong and positive correlation was observed between maternal role satisfaction and marital satisfaction, while a moderate and positive correlation was identified between maternal role satisfaction and positive motivations for childbearing. Conversely, negative motivations for having children were not found to significantly impact maternal role satisfaction. Hierarchical regression analysis showed that marital satisfaction was the strongest predictor of maternal role satisfaction.

Keywords: Motherhood, maternal role satisfaction, marital satisfaction, childbearing motivations

1. GİRİŞ

Araştırmanın giriş bölümünde; araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, sayıltılarına, sınırlılıklarına ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. PROBLEM DURUMU

Annelik, kadınların yaşamındaki en kritik kimlik dönüşümlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Annelik rolü, sadece biyolojik bir değişim değil, aynı zamanda sosyal, psikolojik ve kültürel bağlamları da içeren çok katmanlı bir dönüşüm sürecidir (Yılmaz, Ülker ve Yılmaz, 2018).

Her ne kadar annelik, birçok kadın için hayatın doğal bir parçası olarak görülse de, bu deneyim aynı zamanda önemli dönüşümlerin yaşandığı gelişimsel bir kriz olarak da değerlendirilebilir (Kumcağız ve ark., 2016). Annelik süreci; fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan çok katmanlı değişimlerin eşlik ettiği bir geçiş evresidir (İnanır ve ark., 2015; Kuğu ve Akyüz, 2001; Murkoff ve Mazel, 2008). Bu dönemde kadın, sadece bir bebeğin bakımından değil, aynı zamanda kendi benliğinde oluşan yeni kimliklerin, sorumlulukların ve beklentilerin de endişelerini yaşamaktadır. Kadınların annelik sonrası yaşadıkları duygusal dalgalanmalar, genellikle anneliğe dair yeterlilik algılarına, bu yeni role ne düzeyde hazır olduklarına ve karşılaştıkları yeni sorumluluklara yönelik düşüncelerine bağlı olarak şekillenmektedir. “İyi bir anne olabilir miyim?”, “Yeterince ilgili miyim?” gibi endişeler anneliğe geçiş sürecinde çoğunlukla ortaya çıkan sorgulamalardır. Bu kaygıların temelinde, çoğu zaman toplumsal beklentilerle bireysel yeterlilik algısı arasındaki korku yer almaktadır. Bununla birlikte, eş ile ilişkilerde olabilecek değişimlere dair gerçekçi olmayan olumlu ya da olumsuz beklentiler de kadının duygusal dengesini etkileyebilmektedir. Özellikle çalışan kadınlar açısından bu süreç daha karmaşık bir hâl alabilir. Kariyere devam etme arzusu ile annelik sorumlulukları arasında bir denge kurma çabası, zaman zaman ciddi içsel çatışmalara neden olabilmektedir. “Çocuğumla yeterince ilgilenilebilecek miyim?” ya da “İşimle anneliği nasıl dengeleyeceğim?” gibi düşünceler, kadının annelik deneyimini şekillendiren önemli psikososyal

faktörlerdendir (Barenji, 2016; Miller, 2010; Stern ve ark., 2013; Şendil ve ark., 2016; Törenli-Kaya, 2018).

Tüm bu olumlu ve olumsuz deneyimler, kadının anneliğe uyum sürecini belirlerken; aynı zamanda onun annelik kimliğinin nasıl inşa edileceğine dair güçlü bir temel oluşturmaktadır. Kadınların anneliğe geçiş süreci, kişisel geçmiş deneyimlerinden toplumsal normlara, bireysel yeterlilik algısından çevresel desteklere kadar birçok faktörün etkisiyle şekillenmektedir. Bu noktada, “annelik rol memnuniyeti” ise, kadının bu role yönelik tatmin derecesi, yeterlilik ve aidiyet oranını kapsayan önemli bir kavram olarak öne çıkmaktadır (Buldur, 2009; Carver ve Gaines, 1987).

Evlilik, bireylerin yalnızca romantik değil, aynı zamanda hukuki ve sosyal düzeyde birbirlerine bağlandıkları, sorumluluk ve hakların karşılıklı olarak tanımlandığı bir yapıdır (Doğan, 2016). Bu kurumun sağladığı güven ortamı, bireylerin yaşam planlarını daha öngörülebilir hale getirmekte, ebeveynlik gibi önemli geçiş dönemlerinde özellikle kadınlar için duygusal bir destek kaynağı olarak işlev görmektedir. Literatürde evlilik doyumu, bireylerin evliliklerinden aldıkları genel tatmin düzeyi olarak tanımlanmakta ve bu doyumun fiziksel, duygusal ve sosyal iyilik halleri üzerinde pozitif etkiler oluşturduğu gösterilmektedir (Çağ, 2008).

Evlilikten alınan doyumun sadece eşler arasındaki ilişkileri etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda ebeveynlik rolleri ve çocuk yetiştirme tarzları üzerinde de etkisi olmaktadır. Bu bağlamda, Soylu ve Kabasakal’ın (2016) yaptığı bir çalışma, kadınlarda evlilik doyumu ile genel yaşam doyumu arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğunu kanıtlamışlardır. Benzer şekilde, Jouriles, Bourg ve Farris (1991) tarafından yürütülen araştırmada, düşük evlilik doyumuna sahip ebeveynlerin çocuklarında davranışsal sorunların daha sık görüldüğü ortaya konmuştur. Ayrıca Fine, Voydanoff ve Donnelly (1994), çocuğun mutluluk algısının evlilik doyumu, ebeveyn ruh sağlığı ve aile yapısı gibi değişkenlerle yakından ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bulgulara paralel olarak Kaya (2003), 8-10 yaş grubundaki çocukları olan 84 anne-baba ile yaptığı çalışmada evlilik uyumunun çocukların davranış problemleri ve ebeveynlik tutumları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçları, evlilik ilişkisinde yüksek uyuma sahip annelerin çocuklarına karşı daha duyarlı ve ilgili olduklarını; evlilik uyumu azaldıkça annelerin saldırganlık, ilgisizlik gibi olumsuz tutumlar sergileme oranlarının arttığını göstermiştir. Bu çerçevede

yapılan başka bir araştırmada, Fishman ve Meyers (2000) de evliliklerinde doyum sağlayamayan annelerin çocuklarıyla daha az zaman geçirdiklerini ve bu ilgi eksikliğinin çocuklarda psikolojik sorunlara yol açabildiğini ifade etmişlerdir. Öte yandan, okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynler ile gerçekleştirilen bir araştırmada, destekleyici ve doyurucu evliliklere sahip olan çiftlerin çocuklarına karşı daha yüksek beklentiler geliştirdiği ve çocuklarına karşı daha olumlu bir bakış açısı geliştirdiği tespit edilmiştir (Goldberg, 1990)

Tüm bu bulgular, evlilik doyumunun sadece çiftler arasındaki ilişkilerde değil, aynı zamanda kadınların annelik rollerini deneyimleme süreçlerinde de etkili olduğunu göstermektedir. Sağlıklı ve uyumlu bir evlilik ilişkisine sahip olan, eşinden hem duygusal hem de fiziksel destek alan kadınların, annelik sürecine daha kolay bir biçimde uyum sağladıkları görölmektedir. Özellikle annenin bebeğiyle kurduğu fiziksel temas —kuşağa alma, kokusunu duyma, ten teması ve emzirme gibi davranışlar— vücutta oksitosin hormonunun salgılanmasını artırarak, duygusal bağlanma sürecini desteklemektedir. Çankaya ve arkadaşları (2017) bu sürecin, annenin anksiyete düzeyini düşürerek duygusal dengeyi artırdığını ve ebeveynlik davranışlarını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuşlardır.

Bu verilere bakıldığında, evlilik doyumunun kadının annelik rolüne geçişinde ve bu rolü içselleştirme sürecinde önemli bir kolaylaştırıcı faktör olduğunu göstermektedir. Evlilik doyumunun yüksek olması, kadının annelik rolünden duyduğu tatmini artırmakta, bu da hem bireysel hem de çocukla kurulan ilişki açısından pozitif sonuçlar doğurmaktadır (Canel, 2007; Greff, 2000). Kadınların eşlerinden aldıkları sosyal destek, güven duygusu ve psikolojik istikrar, annelik fonksiyonlarını daha etkili yerine getirmelerini sağlamakta, annelik rolüne ilişkin yeterlilik algısını güçlendirmekte ve bu sürece dair memnuniyet düzeyini yükseltmektedir.

Öte yandan, annelik deneyimini etkileyen bir diğer önemli unsur da çocuk sahibi olma motivasyonlarıdır. Kadınların çocuk sahibi olmaya yönelik yaklaşımları; planlılık, istek düzeyi, bireysel değerler ve toplumsal beklentiler gibi çok sayıda etkenin birleşimiyle şekillenmektedir. Demirbaş ve Kadioğlu (2014), planlı ve istenen gebeliklerin kadınların anneliğe geçiş sürecini kolaylaştırdığını, annenin bu yeni role daha istekli ve hazır bir biçimde yaklaşmasını sağladığını ifade etmiştir. Benzer

şekilde, Guedes ve arkadaşları (2015), çocuk sahibi olma motivasyonlarını artıran unsurlar arasında kişisel tatmin, eşler arası bağın güçlendirilmesi ve sosyal statü gibi pozitif faktörlere dikkat çekerken; ekonomik sıkıntılar, kariyer hedefleri ve toplumsal baskılar gibi etkenlerin ise bu süreci zorlaştırdığını ifade etmektedir. Kadının çocuk sahibi olma kararına ilişkin motivasyonları, annelik rolünü gönüllü ve içtenlikle üstlenip üstlenmediğini de doğrudan etkilemekte; bu durum da memnuniyet düzeyinde belirleyici bir rol oynamaktadır.

Yapılan araştırmalar, evlilik doyumu ve çocuk sahibi olma motivasyonlarının her birinin annelik süreci üzerindeki etkisini ayrı ayrı incelemiş olmakla birlikte, bu iki değişkenin bir arada ele alınarak annelik rol memnuniyeti üzerindeki bütüncül etkisini değerlendiren çalışmalar sınırlıdır. Bu bağlamda bu çalışma, kadınların evlilik doyumu düzeyleri ve çocuk sahibi olma motivasyonlarının, annelik rol memnuniyetleri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Elde edilecek bulgular; kadınların annelik kimliğini nasıl inşa ettiğini, ilişkisel bağlamların bu yapının şekillenmesinde ne düzeyde etkili olduğunu ortaya koyarken hem bireysel hem de toplumsal düzeyde sağlıklı aile ilişkilerinin kurulmasına yönelik çalışma yapacaklara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı, evlilik doyumu ile çocuk sahibi olma motivasyonlarının (olumlu ve olumsuz) annelik rol memnuniyetini yordayıp yordamadığını ortaya koymaktır. Bu kapsamda, söz konusu değişkenlerin annelik rolüne ilişkin memnuniyet düzeyi üzerindeki yordayıcı gücü, hiyerarşik regresyon analizi yoluyla incelenmiştir.

Bu doğrultuda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

S1: Demografik değişkenler (anne yaşı, eğitim düzeyi, ilk çocuğun planlı gebelik olma durumu, sahip olunan çocuk sayısı, çalışma durumu.), annelik rol memnuniyeti üzerinde anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

S2: Annelik rolü memnuniyeti, evlilik doyumu ve çocuk sahibi olma motivasyonları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

S3: Kadınların annelik rol memnuniyet düzeyinin anlamlı şekilde yordanmasında evlilik doyumunun ve çocuk sahibi olma motivasyonlarının rolü var mıdır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Annelik, sadece biyolojik bir süreç olmanın ötesinde, kadının yaşamında hem bireysel hem de toplumsal açıdan önemli bir geçiş dönemi olarak tanımlanmaktadır. Hamilelik ile başlayan bu süreç, kadının annelik davranışlarını öğrenmesi, annelik kimliğini kabullenmesi ve bu rolü içselleştirmesi kapsamında şekillenmektedir (Özkan ve Polat, 2011). Bununla birlikte annelik, sadece doğumla başlayan bir fizyolojik bir dönem değil; aynı zamanda kültürel normlarla şekillenen, toplumdan topluma değişen, normatif bir rol ve sosyal kimliktir (Collins ve ark., 2019; Marshall, 1991). Kadının bu role geçişi, kişisel psikolojik süreçlerin yanı sıra içinde bulunduğu ilişki dinamiklerinden de önemli ölçüde etkilenmektedir.

Bu geçiş sürecinde kadından beklenen, bir yandan annelik rolünü üstlenirken diğer yaşam rollerini de dengeleyebilmesi ve bu dengeyi duygusal açıdan sağlıklı bir biçimde sürdürebilmesidir. Kadının bebeğine güvenli bağlanma geliştirmesi, onun ihtiyaçlarına duyarlılıkla yanıt verebilmesi ve kendi annelik kimliğini kabul etmesi, bu sürecin sağlıklı geçmesi açısından önem arz etmektedir (Motorcu, 2021).

Bu bağlamda, evlilik doyumu, kadının annelik sürecine geçişinde belirleyici bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar, eşinden duygusal ve fiziksel destek gören, ilişkisini güvenli ve tatmin edici olarak algılayan kadınların anneliğe daha sağlıklı ve daha kolay uyum sağladığını göstermektedir (Çankaya ve ark., 2017; Kaya, 2003). Özellikle eş ile kurulan fiziksel temas, ortak ebeveynlik planlaması ve iletişim kalitesinin, annenin kaygı düzeyinin azalmasına, duygusal olarak daha dengeli olmasına ve bebeğiyle kurduğu ilişkide daha olumlu ebeveynlik davranışları göstermesini kolaylaştıran etmenlerden olduğu görülmüştür (Canel, 2007; Greff, 2000). Evlilik doyumu, aynı zamanda annenin annelik rolünden duyduğu memnuniyetin artmasında da rol oynamaktadır (Doğan, 2016; Çağ, 2008).

Annelik rolüne geçişi etkileyen bir diğer önemli unsur ise çocuk sahibi olma motivasyonlarıdır. Bu motivasyonlar, bireyin ebeveynlik deneyimine nasıl hazırlandığını ve bu süreci nasıl algıladığını belirlemektedir. Planlı ve istenilen gebeliklerin, kadınların gebelik ve annelik süreçlerine daha olumlu uyum sağladıkları,

bu süreçte daha bilinçli ve destekleyici bir eş ilişkisi geliştirdikleri bilinmektedir (Demirbaş ve Kadioğlu, 2014). Kadının çocuk sahibi olma kararına yön veren motivasyonlar, özbakım düzeyi, gebeliğe uyum ve doğum sonrası ebeveynlik davranışlarıyla yakından ilişkilidir. Bireylerin çocuk sahibi olmaya yönelik pozitif ya da negatif motivasyonları, annelik sürecine ne kadar gönüllülükle yaklaştıklarını ve bu rolü nasıl içselleştirdiklerini etkileyebilir (Nachoum ve Bar-Kalifa, 2021). Özellikle planlı ve isteyerek çocuk sahibi olan bireylerin annelik rolünden daha fazla tatmin duymaları, alanyazındaki önemli bulgulardan biridir. Bu çalışmada, farklı motivasyonların annelik rol memnuniyetine etkisi de analiz edilerek, bu konuda daha derinlemesine bir anlayış geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Tüm bu bilgiler doğrultusunda hem evlilik doyumu hem de çocuk sahibi olma motivasyonları, kadının annelik rolüne geçiş sürecini ve bu rolden aldığı memnuniyet oranını etkileyen temel değişkenlerden olduğu görülmektedir. Ancak literatür incelendiğinde, annelik rol memnuniyeti, evlilik doyumu ve çocuk sahibi olma motivasyonları arasındaki etkileşimi aynı anda ele alan çalışmalara rastlanmamıştır. Mevcut araştırmalar çoğunlukla bu değişkenleri ikili ilişkiler kapsamında ele almakta; aralarındaki etkileşimlerin bütüncül bir çerçevede değerlendirilmesine yeterince yer vermemektedir.

Bu araştırma, söz konusu üç temel değişkenin birlikte ele alındığı nadir çalışmalardan biri olması açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Elde edilecek bulguların, özellikle aile danışmanları, evlilik terapistleri, kadın çalışmaları uzmanları ve sosyal hizmet profesyonelleri, psikolojik danışmanlar tarafından uygulanabilir bilgiye dönüştürülebilir. Bununla birlikte, kadınların ebeveynlik deneyimleri ile evlilik ilişkileri arasındaki dinamiklerin daha iyi anlaşılmasına ve azalan nüfus artış hızı ile ilgili çalışmalara katkı sağlayarak hem akademik literatüre hem de pratik uygulamalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

1. Katılımcıların ölçeklere verdikleri cevaplarda samimi oldukları varsayılmıştır.

2. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan ölçme araçlarının araştırmanın amacına uygun olduğu ve araştırmanın temel sorularını yanıtlayabilir nitelikte olduğu varsayılmıştır.

1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Araştırmanın örneklemini sadece Türkiye’de yaşayan evli ve ilk çocuğu en fazla 0-6 yaş aralığında olan anneler oluşturmaktadır; bulgular bu örneklem dışına genellenemez.
2. Araştırmada elde edilen bulguları Ocak 2025 ve Nisan 2025 tarihleri arasında sınırlıdır. Bu araştırma farklı dönemlerde yapıldığında farklı sonuçlara ulaşılabilir.
3. Araştırmada elde edilen bulgular, Annelik Rolü Memnuniyeti Ölçeği, Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği ve İlişkilerde Mutluluk Ölçeği (İMO) ile sınırlıdır.
4. Araştırma betimsel tarama modeli ile analiz edilmiş olduğu için neden sonuç ilişkisine ulaşma imkânı bulunmamaktadır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ANNELİK ROLÜ

Kadın toplumsal yaşam içerisinde birçok role sahiptir. Bu rollerden biri olan annelik rolü, kadının çocuğunu büyütmeye, eğitmeye ve onu topluma hazırlama sorumluluğu olarak tanımlanmıştır. Eşlik rolü, kadının eşiyle olan ilişkilerinde üstlendiği davranışsal ve duygusal sorumluluklar olarak ifade edilmektedir. Ev kadınlığı rolü ise, kadının ev içi düzeni sağlama, bakım ve ev işleriyle ilgili görevlerini yerine getirmek şeklinde ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra, birey rolü ise kadının kendine özgü bir kimlik geliştirmesi, kişisel gelişimini sürdürmesi ve toplumsal yaşama kendine özgü katılım göstermesi olarak ifade edilmiştir. Çalışan rolü ise, kadının ev ve aile ortamı dışındaki sosyal alanlarda yer alarak gelir getirici bir faaliyette bulunmasıdır. Bu rol, tarihsel olarak diğer roller kadar köklü olmasa da modern toplumda kadının ekonomik yaşama entegrasyonu ile birlikte temel roller arasında yer almaya başlamıştır (Oppranger ve Apu, 1985; Akt. Gönüllü ve İçli, 2001)

Çalışan kadınlar, annelikten kaynaklanan sorumlulukların yanı sıra, iş yaşamının gerektirdiği rolleri de eşzamanlı olarak yerine getirmekle yükümlüdürler. Ev hanımlarına kıyasla, çalışan kadınlar hem ev içi hem de ev dışı rollerinin sorumlulukları arasında denge kurmaya çalışırken daha yoğun bir fiziksel ve psikolojik çaba harcamak durumundadırlar. Özellikle küçük çocuğu olan çalışan kadınlar için rolleri dengelemek çok daha zor olabilmektedir. Buna ek olarak, ruh sağlığı alanında yapılan araştırmalara bakıldığında, kadınların psikolojik iyi oluşlarının erkeklere oranla çevresel ve duygusal etmenlerden daha kolay etkilendiğini ortaya konmuştur (Giray, 2006; Uçman, 1990). Yine aynı şekilde başka bir araştırmada bakıldığında kadınların yaşamları boyunca depresyona girme riskinin erkeklerden iki kat fazla olduğu görülmüştür. Kadınlarda depresyon görülme sıklığının erkeklere oranla daha yüksek olması, kadınların yaşamları boyunca karşılaştığı çok yönlü zorluklarla ve birçok rolü dengelemeye çalışması ile ilişkilendirilmektedir. Özellikle çalışan kadınların, iş yaşamının yanı sıra ev işleri, çocuk bakımı ve benzeri sorumlulukları da öncelikli olarak kadının görevi olarak görülmesi kadının ruhsal sağlığını olumsuz etkileyip depresyon nedenlerinden olabilmektedir (Çelikkol, 1999).

Kadınlarda ruh sağığı bozukluklarının erkeklerden daha fazla görölmesi dikkate değeri bir konudur. Türkiye Ruh Sağığı Profili Araştırmasına göre, kadınlarda ruhsal rahatsızlık görölme olasılığı erkeklerde ruhsal rahatsızlık görölme olasılığının iki katıdır. Bununla birlikte, kişinin sahip olduğı eğitim düzeyi, medeni durumu gibi faktörlerde psikolojik hastalık görölme sıklığını etkileyen faktörler arasındadır. Amerika’da yapılan ruh sağığı çalışmalarında da sonuç aynı doğrultuda çıkmıştır bu çalışmaya göre de depresyon ve kaygı bozuklukları kadınlarda erkeklere oranla daha çok görölmektedir (Myers ve ark. 1984; Robins ve ark. 1984). Hughes ve Galinsky’nin 1988’de anne ve babaların aile ve iş yaşamlarını dengelemeleri üzerinde yaptıkları çalışmada kadınların erkeklere göre hem çalışmak hem ebeveyn olmaktan daha çok etkilendiğini ispatlamışlardır. Özellikle de çocuklu kadınların stres seviyesini, çocuklu erkeklerin stres seviyesinden çok daha yüksek olduğunu ve daha çok psikosomatik semptom gösterdiğini vurgulamışlardır (Akt. Göçek, 1996). Aynı doğrultuda bir sonuca ulaşan Kossek ve Ozeki (1998); aile ve iş rolü arasındaki çatışmanın, kadınlarda erkeklere göre yaşam tatminini daha çok etkilediğini kanıtlamışlardır. Barunch ve Barnett (1987) çalışan kadın ve erkekleri kıyasladığı araştırmasında ise; kadınların, erkeklerden daha yorgun olduğı ve duygusal olarak zayıf olabildiklerini belirtmiştir. Bu sonucun, çalışan kadınların, eş zamanlı olarak iş ve aile rollerini dengelerken, aynı anda ev işlerini de organize etmekle meşgul olmaları, diğer yandan erkeklerin ise genellikle eve geldikleri zaman sorumluluklarının olmaması ile ilişkili olduğı düşünülmektedir. Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında benzer sonuçlara ulaşıldığı görölmektedir.

2.1.1. Annelik Rol Memnuniyeti

Annelik rol memnuniyeti, kadının annelik rolünü yerine getirirken kendisini ne ölçüde yeterli, başarılı ve tatmin olmuş hissettiğini ifade eden öznel bir değerlendirmedir. Bu memnuniyet düzeyi, annenin bebeğıyle kurduğı ilişki, annelik becerilerine dair öz-yeterlik algısı, eş ve sosyal çevreden aldığı destek gibi çok yönlü faktörlerden etkilenebilir. Mercer (1995), annelik rol memnuniyetini, kadının annelik rolünü içselleştirme ve bu rolde başarılı olma algısıyla ilişkili bir kavram olarak tanımlamaktadır. Ona göre, annelikten doyum sağlamak, yalnızca fiziksel olarak çocuk bakımı yapmak değil, aynı zamanda psikolojik olarak annelik kimliğini benimsemekle ilgilidir. Leung, Yeung ve Fung (2008) ise annelik rol memnuniyetini,

annenin doğum sonrası dönemde annelik yetkinliğine dair algısı ve bu rolden aldığı doyumla ilişkili öznel bir durum olarak ele almıştır. Türkiye’de yapılan çalışmalar da bu tanımı desteklemektedir. Örneğin Koç, Özkan ve Bekmezci (2016), annelik rol memnuniyetini, annenin ebeveynlik davranışlarını yerine getirme sürecinde, annelik rolüne dair hissettiği yeterlilik ve tatmin duygusuyla açıklamaktadır.

Annelik rol memnuniyeti, annenin üstlendiği annelik görevlerinden ve bu role ilişkin sorumluluklardan duyduğu tatmin düzeyini ifade eden çok boyutlu bir kavramdır. Bu memnuniyet, yalnızca bireysel duygularla değil, aynı zamanda annenin psikososyal çevresi, rol çatışmaları, toplumsal destek sistemleri ve kültürel normlarla da şekillenmektedir. Mercer’in annelik rolüne uyum kuramı (1995), anneliğin zaman içinde gelişen bir kimlik olduğunu öne sürerek, öz yeterlik, bağlanma, sosyal destek gibi unsurların memnuniyet düzeyinde belirleyici olduğunu savunur. Öte yandan Marks’ın (1977) çoklu rol gerilimi kuramı, kadının aynı anda birden fazla sosyal rol üstlenmesinin, zaman ve enerji kaynakları üzerindeki baskıyı artırarak rol çatışmalarına ve dolayısıyla annelikten duyulan memnuniyette düşüşe yol açabileceğini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda iş-aile dengesi kuramları da annelik rol memnuniyetine ışık tutar; Kossek ve Ozeki (1998), iş-yaşam çatışmasının memnuniyet düzeyini olumsuz etkileyebileceğini vurgular. Annenin bu rolleri dengeli biçimde sürdürebilmesi, özellikle sosyal destek kaynakları ile yakından ilişkilidir. Nitekim eş desteği, akraba yardımı ve kurumsal destek gibi faktörlerin, annenin öz yeterlik algısını ve annelikten aldığı tatmini artırdığı gösterilmiştir (Leung ve ark., 2008; Lee ve Duxbury, 1998). Türkiye gibi toplulukçu kültürlerde ise Kağıtçıbaşı’nın Aile Değişim Modeli (1995), anneliğin bireysel bir tercih olmaktan çok, sosyal değer ve statüyle ilişkilendirildiğini göstererek, memnuniyetin kültürel bağlamını anlamada önemli bir açıklama sunar.

Sonuç olarak, annelik rol memnuniyetinin yalnızca bireysel bir duygu durumu değil; çok katmanlı ve bağlamsal bir yapı olduğu söylenebilir. Bu yapı, annenin bireysel özellikleriyle (öz yeterlik, yaş, eğitim), aile içi ilişkileriyle (evlilik doyumu, eş desteği), toplumsal koşullarla (kültürel normlar, çalışma koşulları) ve psikolojik kaynaklarıyla (sosyal destek, stres düzeyi) bütünleşerek şekillenmektedir.

2.1.1.1. Annelik Rol Memnuniyetini Etkileyen Faktörler.

2.1.1.1.1. Kadının Çalışma Durumu

"Rol memnuniyeti" kavramı, literatürde annenin hayatı boyunca üstlendiği çeşitli rollerinden (birey olma, eşlik, ev içi sorumluluklar ve çalışma hayatı) ve sosyal çevresi ve özellikle de eşinden gördüğü destekten duyduğu memnuniyet düzeyi şeklinde tanımlanmıştır. Bu noktada annenin bu çeşitli rol deneyimlerini algılama biçimi ve rolleri arasında denge kurabilme oranı annelik rol memnuniyetini etkileyen önemli faktörlerdir. (Benin ve Nienstedt, 1985; Güleç, 1998; Isabella, 1994; Suitor, 1991). Çalışan ve çalışmayan kadınların rol memnuniyetlerine ilişkin olarak, özellikle yurt dışında birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların genelinde, çalışan kadınların hem genel yaşam memnuniyeti hem de üstlendikleri rollere ilişkin memnuniyet düzeyleri açısından çalışmayan kadınlara kıyasla daha iyi bir durumda oldukları ispatlanmıştır. (Hoffman, 1989; Nye, 1963; Pietromonaco ve ark. 1987). Bu konuda yapılan bir başka araştırma ise; kadının çalışma durumunun, annenin rol memnuniyeti üzerinde doğrudan bir etkisinin olmadığını, kadının rollerini algılama şeklinin genel iyilik halinin temel belirleyici olduğunu savunmaktadır (Repetti ve ark. 1989).

Pietromonaco ve arkadaşlarının (1987) gerçekleştirdiği çalışma, çalışan kadınların rol memnuniyetinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuş; kadının çalışma yaşamına katılımının, genel iyilik hâlini ve özgüvenini artırarak yaşam memnuniyetine pozitif yönde katkı sağladığını ispatlamıştır. Benzer biçimde, Hoffman (1989) da konuya ilişkin son yıllarda yapılan araştırmaları analiz ederek benzer sonuçlara ulaşmıştır. Hoffman, çalışan ve çalışmayan kadınların kişisel yaşam memnuniyetlerini karşılaştıran analiz ettiği çok sayıda çalışmaya göre, çalışan kadınların yaşamdan daha fazla memnun olduklarını ortaya koymakla birlikte, bu sonucun daha çok profesyonel meslek gruplarında yer alan ve mavi yakalı olarak çalışan kadınlar için geçerli olduğunu vurgulamıştır. Diğer yandan, Benin ve Nienstedt (1985), genel rol memnuniyeti kavramını "evlilik memnuniyeti ve iş memnuniyeti" olacak şekilde iki alt başlık altında incelemişlerdir. Araştırmalarında, çalışan ve çalışmayan kadınlar arasında genel mutluluk düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte, çalışan

kadınlarda iş ve evlilik memnuniyetinin birbirini karşılıklı olarak etkilediği ve bu etkileşimin genel memnuniyet düzeyini belirlediğini ispatlamışlardır.

Wright (1978), çalışan kadınlar ile ev hanımı olan kadınların yaşam doyumu düzeylerini karşılaştıran yedi farklı araştırmayı inceleyerek bu alana yönelik kapsamlı bir analiz gerçekleştirmiştir. (Ferree, 1976; National Survey, 1971-1976). Ferree (1976), yaşam tatmini açısından çalışan kadınlar ile ev hanımları arasında anlamlı bir fark bulunduğunu belirtirken, 1971-1976 yılları arasında gerçekleştirilen National Survey çalışmalarında ise bu iki grup arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya konmuştur. Ferree'nin bulgularına bakıldığında, çalışan annelerin genel yaşam doyumu ev hanımlarına kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu noktada, ev hanımlarının zamanlarının tamamını ev içi görevlerine ayırmaları ve alternatif bir rol deneyimi yaşamamaları tatmin düzeylerinin daha düşük olmasına sebep olduğu vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, çalışan anneler her ne kadar iki rolü bir arada yürütmenin getirdiği zorluklarla karşı karşıya olsalar da genel yaşam memnuniyetleri daha yüksek olduğu görülmektedir.

Türkiye'de yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Güleç (1998), okul öncesi dönemde çocuğu olan çalışan ve çalışmayan annelerin çocuklarına yönelik ilgilerini incelediği araştırmasında, çalışan annelerin rol memnuniyetlerinin daha yüksek olduğunu ispatlamıştır. Güleç ayrıca, bu araştırmasının örnekleminde yer alan çalışan annelerin eğitim düzeylerinin genellikle yüksek olduğuna dikkat çekerek, elde edilen bulguların eğitim düzeyiyle ilişkili olabileceğini vurgulamıştır. Öte yandan, Göçek (1996) tarafından gerçekleştirilen diğer bir araştırmada ise, çalışan ve çalışmayan anneler arasında birey, anne, eş rolleri ile evlilikten duyulan memnuniyet derecesi arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatürde birçok araştırmacı, kadının sahip olduğu rolleri benimseyerek ve isteyerek yerine getirmesinin rol memnuniyeti açısından belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. Bu kapsamda gerçekleştirilen araştırmalar, kadının sadece çalışma durumunu değil, aynı zamanda çalışma durumunun çalışma tercihiyle ne derece örtüştüğünü de dikkate alarak rol memnuniyetini değerlendirmektedir. Bu yaklaşıma göre, rol memnuniyeti yalnızca kadının sahip olduğu rollere ilişkin tatmini değil, aynı zamanda bu rollerin onun tercihleriyle olan uyumunu da içermektedir. (DeMeis ve ark. 1986; Hock ve DeMeis, 1990; McEven ve Barling, 1991; Repetti ve ark. 1989; Ross ve ark. 1983). Bir başka

ifadeyle, kadının genel iyilik hâlini belirleyen tek etken çalışma yaşamına katılıp katılmaması değildir. Çalışan kadınlar açısından iyilik hâlini etkileyen temel unsur, sahip olunan rol sayısından ziyade bu rollerin niteliği, yani rollerin kadının yaşamındaki anlamı ve işlevselliğidir. (Barunch ve ark. 1987; Barnett ve ark. 1981).

Çalışmanın, kadının fiziksel ve psikolojik sağlığı üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olmaktadır. Bu etkiler, kadının çocuk sahip olması, eşinin ev işlerine katkıda bulunması, işine karşı tutumu ve işinin özelliklerine bağlı olarak değişiklik gösterir. Ruh sağlığı ve çalışma durumu arasındaki ilişki, çalışan veya ev hanımı olmayı tercih etmeye bağlıdır. Eşine karşı olumlu tutumu olan, rolünden memnun olan evli kadının, ruh sağlığı da buna göre gelişecektir. Bu etkiler, kadının çocuk sahibi olup olmaması, eşin ev içi sorumluluklara katkı düzeyi, kadının işe yönelik tutumu ve çalıştığı işin yapısal özellikleri gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Kadının ruh sağlığı ile çalışma durumu arasındaki ilişki ise yalnızca çalışıp çalışmama durumundan çok, bu durumu kişisel tercihiyle ne ölçüde örtüştürdüğüyle ilişkilidir. Eşine yönelik olumlu tutum geliştiren, sahip olduğu rollerden memnun olan evli bir kadının ruh sağlığı da bu denge ve memnuniyet doğrultusunda daha pozitif yönde gelişmektedir (Repetti ve ark.1989).

Dökmen'in (2003) çalışması, kadının ruh sağlığı ile çalışma yaşamındaki konumu arasındaki ilişkiyi değerlendirirken yalnızca çalışıp çalışmama durumuna göre değil de kadının çalışmaya dair tutumu, bu rolü nasıl algıladığı ve çalışmaya duyduğu ihtiyaç ya da isteğin derecesi gibi unsurların incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Nitekim Dökmen'in ev hanımı, maaşlı çalışanlar ve pazarcı kadınlar ile gerçekleştirdiği araştırmada, ev hanımı olan kadınlar ile maaşlı çalışan kadınlar arasında psikopatolojik belirtiler açısından kayda değer bir fark saptanmamış; buna karşılık pazarcı kadınların, diğer çalışan gruplara kıyasla daha fazla psikolojik belirti gösterdiği bulunmuştur. Kadının çalışmak ile ilgili memnuniyetini değerlendirmek için, kendisi için çalışmanın değerini, ne anlama geldiğini incelemek gerekmektedir. Çalışmanın bireyin hayatındaki yeri; ekonomik zorunluluklardan mı, yoksa kişisel tatmin ve kariyer hedeflerinden mi kaynaklandığı, bu tutumun şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bazı kadınlar için iş hayatı kendilerini tanımladıkları kimliğin merkezinde yer alırken, bazıları içinse çalışma yalnızca yaşamın bir yönünü temsil eder; aile içindeki roller (örneğin annelik ya da eş olma) daha ön plandadır

(Manis ve Markus, 1980). Dolayısıyla, kadınların iş yaşamına dair deneyimlerini ve bu deneyimlerin ruh sağlığına etkilerini anlamada, bireyin işe yüklediği anlamı dikkate alan daha bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir.

2.1.1.1.2. Eş ve Sosyal Destek

Sosyal destek, insan yaşamında karşılaştığı güçlüklerle baş etmesini kolaylaştıran ve psikolojik dayanıklılığını artıran temel kaynaklardandır. Bu destek; eş, aile üyeleri, yakın arkadaşlar ya da iş çevresi gibi kişinin çevresindeki kişilerden sağlanan duygusal ve işlevsel yardımları kapsar. Sosyal destek üç farklı şekilde sağlanabilmektedir. Bunlardan ilki, kişinin çevresi tarafından sevildiğini, değer verildiğini ve kabul edildiğini hissetmesini sağlayan duygusal destektir. İkinci tür, çocuk bakımında sağlanan yardım, ev işleri konusunda sunulan katkı ya da bilgi ve öneri paylaşımı gibi araçsal destektir. Üçüncü tür ise sosyal destektir. Sosyal destek, kişinin tutum ve davranışlarının çevresi tarafından uygun ve yerinde bulunmasıdır; bu da bireyin sosyal uyumunu ve kendine güvenini arttırmaktadır (Belsky, 1984; Akt. Güleç, 1998).

Kadının psikolojik iyilik durumunu etkileyen sosyal destek unsurları, temelde iki ana kaynaktan beslenmektedir: biri iş yaşamından sağlanan destek, diğeri ise özel yaşamda eş ve aile bireylerinden sağlanan destektir (Parasuraman ve Greenhaus, 1986). Her ne kadar sosyal desteğin birçok kaynağı bulunsa da araştırmalar özellikle kadının eşinden aldığı desteğin en önemli destek olduğunu ispatlamışlardır. (Burly, 1995; Lee ve Duxbury, 1998; Sokolski ve Hendrick, 1999; Wan ve ark., 1996, akt. Graham, 2000). Araştırmalar ister çalışan bir kadın olsun ister ev hanımı bir kadın olsun, eş desteğinin kadınların ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada, kadının yaşam kalitesinin ve psikolojik dayanıklılığının artmasında eşin sağlayacağı destek, göz önünde bulunması gereken çok en önemli unsurlardandır (Elman ve Gilbert, 1984; Erdwins ve ark. 2001).

Eşten alınan sosyal desteğin kadınların psikolojik sağlığı üzerindeki olumlu etkisinin ispatlandığı birçok araştırma yapılmıştır. Örneğin Aryee (1992) ile Suchet ve Barling (1986), eş desteğini sadece bir yardım şekli olarak değil, aynı zamanda kadının yaşadığı rol çatışmalarının azalması ve depresif belirtilerin hafiflemesiyle yakından ilişkili bir faktör olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu bulgular da eşin sadece duygusal

destek sağlamasıyla değil, aynı zamanda ev içi sorumluluklara etkin katılımının da etkisi söz konusudur.

Ross ve arkadaşlarının (1983) gerçekleştirdiği araştırmada ise, eşlerin ev işlerinde sorumluluk almasının, kadının çalışma durumu ne olursa olsun stres düzeyini düşürdüğünü kanıtlamışlardır. Bununla birlikte, kadının iş yaşamına katılmadığı ailelerde dahi, ev işlerinin tüm sorumluluğunu tek başına üstlenen kadınların, bu işleri eşleriyle paylaşanlara kıyasla daha fazla depresif belirtiler gösterdiği ortaya konmuştur.

Özer'in (1995), bebeklerinin doğumundan sonraki ilk ay içinde iş hayatına geri dönen 42 profesyonel kadın üzerinde bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmada, kadının çocuk bakımına ilişkin aldığı destek ile annelik rolünde kendini yeterli hissetmesi, ruh sağlığı ve stres düzeyi üzerinde belirleyici iki ana etmen olduğu ispatlanmıştır. Özer'in bulguları, çocuk bakımına dair sorumlulukların kadınlar için doğrudan olmasa da dolaylı yollarla ruhsal sağlığı etkileyebileceğini göstermektedir. Ancak burada önemli olan, kadının iş ve aile rollerinde kendini yeterli görmesi ve özellikle çocuk bakımında eşinden destek alabilmesidir. Bu destek, yalnızca fiziksel yardım değil aynı zamanda kadının eşini güvenilir bir kaynak olarak algılamasıdır. Hatta kadın, eşi aktif olarak sürece katılmasa bile, ihtiyaç duyduğunda onun desteğine başvurabileceğini bilmesi dahi kadını psikolojik anlamda güçlendirebilmektedir.

Diğer yandan, çocuk bakım sorumluluğunu tek başına üstlenen ve eşinden destek görmeyen kadınların, çok daha fazla tükenmişlik ve memnuniyetsizlik yaşadıkları belirlenmiştir. Benzer şekilde, Kessler ve McRae'nin (1982) çalışması da çocuk bakımında destekleyici bir eşe sahip olmanın ruh sağlığı üzerinde koruyucu bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Literatürde hem çalışan hem de çalışmayan kadınların sosyal destekten fayda sağladığı ve bu desteğin ruh sağlığı üzerinde olumlu etkileri olduğu yönünde genel bir uzlaşma bulunmakla birlikte, bu görüşe karşıt bulgulara ulaşan araştırmalar da mevcuttur. Nitekim tüm çalışmalar sosyal desteğin her koşulda koruyucu etkiler sunduğu sonucuna ulaşmamıştır. Örneğin, Parasuraman ve arkadaşları (1992), kadınların yaşamlarında karşılaştıkları stres düzeyi üzerinde eşlerinden aldıkları desteğin anlamlı bir etkisinin olmadığını öne sürmüştür. Benzer şekilde Reifman ve

arkadaşları (1991), evlilik ilişkilerinden sağlanan desteğin, kadını stresin olumsuz etkilerine karşı koruyucu bir rol oynadığına dair güçlü kanıtlar elde edememiştir.

2.1.1.1.3. Çocuğun Demografik Özellikleri

Araştırmalara bakıldığında, erken çocukluk döneminde annelik rolünün, özellikle çalışan kadınlar için çok yönlü bir stres kaynağı haline gelebildiği görülmektedir.

Voydanoff'un (1988, akt. Giray ve Ergin, 2006) bulgularına göre, 0–6 yaş arası çocuğa sahip olmak, anneler açısından rol çatışmalarına sebep olmaktadır. Bu dönemde çocukların bakım ihtiyacının fazla olması, çalışan annelerin üzerindeki sorumluluk yükünü artırmakta ve bu da stres seviyelerinin artmasına sebep olmaktadır (Barunch ve ark., 1987).

Moen ve Forest (1990), küçük çocuğu olan ve çalışan annelerin, benzer koşullardaki babalara kıyasla daha düşük düzeyde psikolojik iyilik hali gösterdiklerini ortaya koymuştur. Bu farklılık, annelerin hem duygusal hem de fiziksel olarak daha fazla zorlanmalarından kaynaklanmaktadır.

Çarıkçı (2001) de gerçekleştirdiği çalışmasında evde küçük çocuğun olmasının, çocuğun bakıma ihtiyacı olması nedeniyle günlük ihtiyaçlar yüzünden oluşacak sıkıntıların, eğitim ve sağlık sorunlarına daha fazla rastlanabileceğini bu yüzden, anne-babaların işe geç gitme, gidememe veya işe odaklanamama gibi durumların yaşanabileceğini ifade etmiştir.

Psikolojik boyutta ise, Radloff'un (1975) bulguları önem arz etmektedir. Araştırma, annelerin depresyon düzeyleri ile çocuklarının yaşı arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Çocuk büyüdükçe annelerin depresyon düzeylerinde anlamlı bir azalma görülmekte; özellikle 0–6 yaş çocuğa sahip annelerin, depresyon açısından en riskli grubu oluşturduğu vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda Gove ve Geerken'in (1977) çalışması da en yüksek depresyon oranlarının çalışma hayatı olmayan ve küçük çocuğa sahip kadınlar arasında rastlandığını ispatlamıştır.

Alan yazındaki bazı akademik çalışmalar, kadının sahip olduğu çocuk sayısının hayatı üzerindeki etkilerini göz önünde bulundurarak, bu durumun psikolojik ve sosyal boyutlarını analiz etmişlerdir (Çarıkçı, 2001; Erdwins ve ark., 2001; Giray ve Ergin, 2006; Rout, 1997). Çarıkçı'nın (2001) bulgularına göre, çocuk sayısındaki artış yalnızca fiziksel bakım ve ilgi süresinin çoğalmasına değil, aynı zamanda çocuklara

ilişkin kaygıların de artmasına yol açmaktadır. Bu durum annelerin hem zihinsel hem de zamansal olarak yoğunluklarının artmasına neden olmaktadır.

Benzer şekilde, Giray ve Ergin'in (2006) araştırması da bu görüşü desteklemektedir.

Araştırmada, sahip olunan çocuk sayısındaki artışın, annenin aile içi sorumluluklarının iş hayatı üzerindeki etkisini artırdığı görülmüştür. Başka bir ifadeyle, evdeki çocuk sayısı çoğaldıkça, kadının işine ayırabildiği dikkat ve enerji azalmakta; bu da iş-aile dengesini sağlamada güçlük oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, Rout (1997) farklı bir perspektif sunarak, çocuk sayısı ve cinsiyetinin kadınların kaygı ve depresyon düzeylerinde anlamlı bir değişikliğe yol açmadığını öne sürmüştür.

2.1.2. Yurt İçinde Konu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Kara ve arkadaşlarının (2001) gerçekleştirdiği "Doğum Sonrası Depresyon" isimli araştırmada, Beck Depresyon Ölçeği ile elde edilen bulgular sonucunda, doğum yapmış kadınların %17'sinde depresyon belirtileri görüldüğü kanıtlanmıştır. Benzer şekilde, Eren'in (2007) yaptığı "Postpartum Depresyon Prevalansı ve Sosyodemografik Risk Faktörleri" araştırmasında da benzer sonuçlara ulaşılmış; 103 kadından veri toplanan bu araştırmada, 18 kadında yani yine benzer şekilde %17,5 oranında postpartum depresyon saptanmıştır.

Türkiye'de gerçekleştirilen birçok niceliksel araştırma, anneliği sadece duygusal süreçler kapsamında değil, aynı zamanda ebeveynlik tutumları, rolleri ve becerileri çerçevesinde analiz etmiştir. Bu bağlamda, Çalışır'ın (2003) yaptığı araştırma önem arz etmektedir. Bu çalışmada, annelik rolüne uyum süreci, ilk kez anne olacak kadınların "annelik rolü başarıımı" üzerinden değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmaya göre annelik rolünün benimsenmesi, kadının hamile olduğunu öğrenmesiyle başlayan; hamilelik süresince şekillenen, doğum sonrası dönemde derinleşen ve sonunda annelik kimliğinin içselleştirilmesiyle tamamlanan çok aşamalı bir süreçtir. Annelik rolünün başarıımı, çok sayıda bireysel ve çevresel faktöre bağlı olarak değişkenlik gösterdiği için süreç her kadında değişiklik gösterebilmektedir. Çalışır'ın bulgularına göre; annenin yaşı, eğitim düzeyi, kişilik özellikleri, benlik algısı, fiziksel ve ruhsal sağlık durumu, sağlık algısı, aldığı sosyal destek, bebeğiyle kurduğu

duygusal bağ, eş ilişkisi, bebeğin mizacı ve içinde bulunduğu ailenin sosyoekonomik koşulları bu süreci doğrudan etkileyen faktörler olduğu ortaya konmuştur.

Bir diğer araştırmada, Dursun ve Bıçakçı'nın (2015) çalışması, annelik becerileri ile öz-yeterlilik algısı arasındaki ilişkiye analiz etmiş; annenin kendi yeterliliğine olan güveninin, annelik performansına yansıyan becerileri üzerinde belirleyici olabileceğini ortaya koymuştur.

Güler'in (2016) 588 anneye yürüttüğü geniş kapsamlı çalışmasında ise, annelerin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile annelik deneyiminden duydukları memnuniyet arasında güçlü bir ilişki tespit edilmiştir. Yeterli sosyal destek alamayan annelerin, annelik rollerinde daha çok zorlandıkları ve bu durumun annelikten memnuniyet oranlarını olumsuz etkilediği kanıtlanmıştır.

Taner'in (2014) 348 anneye yaptığı araştırmada, gebeliğin planlanma durumu ile annelik davranışları arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Araştırma bulgularına göre, hamileliğin önceden planlanmamış olması, daha önce gerçekleşen canlı doğum sayısının fazla olması, kadının kendini ekonomik olarak yetersiz hissetmesi, özellikle gelirin gideri karşılamaması, doğum öncesinde bebek bakımı hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması annenin doğum sonrası erken dönemde bebeğine yönelik bakım ve ilgi düzeyini olumsuz etkileyen unsurlardan olduğu ortaya konmuştur.

Türkdoğan'ın (2013) “Ana Akım Medyada Annelik Miti” başlıklı çalışması, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesinde medyanın etkisini değerlendirmektedir. Araştırmada, ulusal gazetelerde yer alan haberler üzerinden, anneliğe dair idealize edilmiş söylemler, diğer bir deyişle “annelik miti”nin, nasıl inşa edildiğini somut örneklerle ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Bal'ın (2014) çalışması da internetteki reklamlarda, “muhteşem annelik” idealinin nasıl üretildiğini ve bu idealin söylem düzeyinde nasıl meşrulaştırıldığını analiz etmiştir.

Uğurlu (2013) çalışmasında, akademik alanda çalışan annelerle derinlemesine yaptığı görüşmeler aracılığıyla, medyanın, özellikle internet, televizyon ve yazılı basın, annelik deneyiminin şekillenmesine etkisini değerlendirmiştir. Araştırma bulgularına göre “çocuğun hayatta kalabilmesi için anneye muhtaç olduğu” yönündeki ifadeler, toplumda anneliğe atfedilen değeri artırmış; çocuğun ekonomik üretim süreçlerindeki öneminin artmasıyla birlikte annelik ideali tekrar inşa edilmiştir.

Burç (2015) “Popüler Kültür ve Annelik: Anneliğin Farklı Görünümleri” isimli çalışmasında, popüler kültür ve annelik olgularının kavramsal çerçevesi çizilmiş ve bu iki alan arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, popüler kültürün esnetici ve dönüştürücü etkisine rağmen, anneliğe dair bazı geleneksel söylemlerin ve anlamların varlığını korumaya devam ettiği ispatlanmıştır.

Sancar (2013) “Televizyon Dramalarında Annelik Temsilinin İzleyici Tarafından Alınlanması: Adını Feriha Koydum” isimli çalışmasında, bir televizyon dizisi aracılığıyla toplumsal annelik algısını anlamaya yönelik niteliksel bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmada, dizinin izleyici kitlesinden 6 erkek ve 10 kadınla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş; bu görüşmeler aracılığıyla katılımcıların annelik kavramına yükledikleri anlamlar analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, katılımcılar anneliği çoğunlukla sevgiyle özdeşleştirmiş; annelik sevgisini karşılıksız, koşulsuz ve içsel bir duygu şeklinde tanımlamışlardır. Bu sevgi biçiminin “Allah vergisi” olduğu, içgüdüsel bir temele dayandığı yönündeki ifadeler ile anneliğin doğallığını vurgulamışlardır. Annelik tanımlarında bir diğer en sık vurgulanan kavramlardan biri de fedakârlık olmuştur; annelerin kendi ihtiyaçlarını ikinci plana atarak çocuklarını öncelemesi gerektiğini ve fedakârlığın temelinde sabrın olduğu ifade edilmiştir. Katılımcılar ayrıca anneliğin en önemli sorumluluğunun çocuğun eğitilmesi olduğunu vurgulamışlardır. Dizideki anne karakterlerine yönelik değerlendirmelerde ise, çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurabilen anneler olumlu olarak yansıtılırken, iletişim kuramayan ya da çatışma yaşayan anne figürleri ise eleştirilmiştir.

Bayraktar (2011), İstanbul’un yoksul bir kenar mahallesinde düzenlenen resmi nitelikli anne eğitim seminerlerini yerinde gözlemleyerek yürütülen katılımlı alan araştırması gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada araştırmacı, devlet destekli eğitim programlarını annelik bilgisi vermeye yönelik nötr uygulamalar olarak değil, aynı zamanda belirli bir annelik anlayışını empoze eden ideolojik araçlar olarak değerlendirmektedir. Araştırmanın öne sürdüğü fikirlerden biri, bu seminerlerin, devletin “makbul anne” tanımına uymayan, sosyal ve ekonomik olarak dezavantajlı konumdaki kadınları belirli bir annelik modeline uyarlamaya çalıştığı savıdır. Araştırmacı, bu süreci, “sözde anneler”in “örnek annelere” dönüştürülmesi çabası olarak tanımlamakta ve bu dönüşümün, annelerin yaşadığı yapısal sorunlara

(yoksulluk, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, şiddet, temel ihtiyaçlara erişememe vb.) hiçbir somut çözüm üretmeden gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Bayraktar’a göre, sadece eğitim seminerlerini düzenleyen görevliler ya da devlet değil, anneler de bu makbul annelik tahayyülüne dâhil olmakta; sunulan “iyi anne” ve “iyi aile” imgesine rol yaparak uyum sağlamaktadırlar.

Şanlı ve Öztürk (2012) yaptığı araştırmada, annelerin çocuk yetiştirme yaklaşımlarını biçimlendiren çeşitli bireysel ve sosyoekonomik etkenleri analiz etmiştir. Araştırma bulguları, çocuk bakımı ve eğitimi konusunda bilgi edinmiş annelerin, demokratik tutumları benimseme konusunda daha fazla eğilim gösterdiklerini ortaya koymuştur. Aynı şekilde, çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hisseden annelerin de kısmen ya da tamamen yetersiz hisseden annelere kıyasla daha demokratik bir ebeveynlik yaklaşımı gösterdikleri ispatlanmıştır. Çalışmada, ev hanımlığı rolünü reddetme eğilimi ile aile içi geçimsizlik oranları çoğunlukla düşük çıkmıştır. Ayrıca, annelik tutumlarının yaş ve eğitim düzeyi ile değişkenlik gösterdiği, özellikle aşırı koruyuculuk ve disiplin uygulamaları gibi daha katı ebeveynlik biçimlerinin bu demografik değişkenlere bağlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Çalışan anneler ile çalışmayan anneler kıyaslandığında çalışan annelerin hem aşırı koruyuculuk hem de sıkı disiplin eğilimlerinin daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu durum, çalışan annelerin çocuklarına daha esnek bir yaklaşımla ebeveynlik tutumu sergiledikleri görülmüştür. Öte yandan, gelir düzeyi açısından yapılan incelemede gelirin giderinden az olduğunu belirten annelerin, ev hanımlığı rolünü daha fazla sorguladıkları, bu doğrultuda rol reddetme puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

2.1.3. Yurt Dışında Konu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Mercer (1994), annelik rolü kavramını teorik düzlemde ele alarak “maternal role attainment” (annelik rolünü kazanma) sürecinin kadının anne kimliğiyle olan ilişkisi üzerinden şekillendiğini öne sürdüğü bir çalışma yapmıştır. Mercer’in kuramsal çerçevesi, kadınların gebelikten itibaren başlayan bir uyum süreciyle annelik kimliğini içselleştirdiğini ve bu sürecin psikolojik iyi oluş, öz yeterlik algısı ve rol memnuniyeti gibi unsurlarla yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmada, annenin kendi annelik yeterliliğine dair algısı yükseldikçe, bu durumun annelikten duyduğu doyumunu da artırdığı tespit edilmiştir. Mercer, özellikle doğum

sonrası dönemde annenin sosyal çevresi, eş desteği ve doğum deneyimi gibi faktörlerin bu uyum sürecinde çok önemli rol oynadığını ve bu değişkenlerin anne kimliği gelişimi üzerinde anlamlı etkiler oluşturduğunu ifade etmiştir.

Leung, Yeung ve Fung (2008) tarafından Hong Kong’da gerçekleştirilen çalışmada, ilk kez anne olacak kadınların hamilelik döneminde geliştirdikleri annelik yeterlik algısı ile doğum sonrası dönemde yaşadıkları annelik rol memnuniyeti arasındaki ilişki incelenmiştir. 184 kadından elde edilen verilerle yapılan bu çalışmada, gebelik döneminde kendini yeterli hissetme, özyeterlik ve psikolojik sağlamlık gibi bireysel kaynakların, doğum sonrası dönemde annenin rolüne daha kolay uyum sağlamasına yardımcı olduğu ortaya konmuştur. Araştırma sonucunda, özellikle algılanan sosyal destek, depresyon düzeyi ve annenin gebelikte sahip olduğu bilgi ve hazırlık düzeyinin, annelik rol memnuniyetini anlamlı düzeyde yordadığı kanıtlanmıştır. Leung ve arkadaşları, annelikle ilgili olumlu algının erken dönemde geliştirilebilmesi için doğum öncesi dönemde bilgilendirme ve destekleyici programların önemine dikkat çekmişlerdir.

Ngai, Chan ve Ip (2010) tarafından Hong Kong’da gerçekleştirilen bu boylamsal araştırma, doğum öncesi dönemdeki psikososyal faktörlerin doğum sonrası annelik rolüne uyum üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma kapsamında ilk kez anne olacak 184 kadınla çalışılmış ve gebelik dönemindeki algılanan annelik yeterliliği, çözüm üretme becerisi (learned resourcefulness), sosyal destek, depresyon düzeyi gibi değişkenlerin doğum sonrası annelik rol memnuniyetini nasıl etkilediği analiz edilmiştir. Çalışma bulgularına göre, gebelik döneminde yüksek düzeyde öz yeterlik ve çözüm üretme becerisine sahip olan kadınların doğum sonrası süreçte annelik rollerini daha kolay benimsedikleri ve bu rollerden daha fazla memnuniyet duydukları görülmüştür. Ayrıca, doğum sonrası depresyon düzeyinin annelik memnuniyetini negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Salimi, Ranjbar ve Torkzahrani (2021) tarafından İran’da yürütülen çalışmada, Mercer’in Annelik Rolüne Uyum Teorisi temel alınarak, doğum sonrası dönemde annelerin rol uyumuna etki eden değişkenler analiz edilmiştir. 564 kadınla yürütülen bu çalışmada, doğum memnuniyeti, annelik özgüveni, eş desteği, ekonomik yeterlilik, eğitim düzeyi ve çocuk bakımına dair bilgi düzeyi gibi çeşitli faktörlerin annelik rolüne uyum üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiştir. Bulgular, özellikle doğumdan

memnun kalma düzeyinin ve annenin kendine olan güveninin, annelik rolüne uyumda en yüksek düzeyde etki eden faktörler olduğunu göstermiştir. Çalışmada ayrıca, yaş değişkeninin bu süreçte anlamlı bir yordayıcı olmadığı bulunmuştur. Bu durum, yaşı tek başına rol memnuniyetini açıklamakta yetersiz kaldığını ve ancak diğer sosyal veya psikolojik etkenlerle birlikte değerlendirildiğinde anlam kazanabileceğini ortaya koymaktadır.

2.2. EVLİLİK DOYUMU

Evlilik doyumu, kişinin isteklerinin tatmin edilmesi veya hayatından memnun olma oranı olarak tanımlanmıştır. Evlilik doyumu, kişinin evlilik ilişkisine dair öznel değerlendirmesidir (Li ve Fung, 2011). Evlilikte memnuniyet ve mutluluk kavramları, 1930’larda psikoloji biliminde incelenmeye başlanan konular haline gelmiştir. (Açık, 2008). İlk defa Terman ve arkadaşları 1938’de “Mutlu bir evliliği, mutsuz bir evlilikten ayıran nedir?” sorusuyla evlilik memnuniyeti ile çalışmaları başlatmışlardır (Yüksel, 2013). Evlilikte mutluluk, bireylerin beklentilerinin karşılanması ve evlilikte doyum, çiftlerin karşılıklı uyumun sağlanması ile gerçekleştiği ispatlanmıştır (Erbek ve ark, 2005). Bu konuyla ilgili yapılan bir çalışmada eşlerin evliliklerini devam ettirme sebeplerinden birinin de birbirlerinin varlıklarının kendileri için huzur ve mutluluk kaynağı olarak gördüğü bulunmuştur (Bradbury ve Karney, 2004). Evlilik doyumu ve evlilik uyumu kavramlarının birbirleri ile çok benzer noktası bulunmaktadır. Bu nedenle bu iki kavram birbirleri ile çok fazla karıştırılmakta ya da birbirlerinin yerine kullanılabilmektedir.

Evlilik ilişkisinde çatışmaların ve problemlerin fark edilmesi ve anlaşılabilmesi için gerekli olan tatminkâr ilişkiyi kurabilmek evlilik doyumunun bir başka tanımıdır (Hasdemir, 2014). Evlilik çiftlerin ilişkilerinde karşılıklı etkileşimde buluşabilmesi, evlilikleri ile ilgili konularda ortak bir fikirde buluşabilmesi ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilmesi evlilik uyumu olarak tanımlanmaktadır. Evlilik uyumunda önemli olan öznel düşüncelerden ziyade ilişkinin niteliği ve ilişkiyi sürdürebilme kapasitesidir. Evlilik doyumunda ise önemli olan evlilik ilişkisinin tümünde kişilerin hissettikleri öznel mutluluk ve hoşnutluk duygularıdır (Erbek ve ark, 2005). Evlilik kalitesi ise hem doyum hem uyum kavramlarını kapsamaktadır. Araştırmalara göre çiftlerin uyumlu olması, evlilik kalitesinin yüksek olması, eşler arasındaki iletişimin her iki eşin içinde tatminkâr olması evlilikteki doyum ve mutluluğun

göstergelerindendir (Hoşgör, 2013). Fowers ve ark. (1994) evlilik doyumu yüksek olan çiftlerin aynı zamanda evlilik uyumunun da yüksek olduğunu söylemektedir (Akt. Kahveci, 2016). Evlilik uyumu, evli çiftlerin uyumlu bir birliktelik sonucu ortaya çıkan mutluluğu ve memnuniyeti şeklinde tanımlanmaktadır. Evlilik doyumu ve uyumu kavramlarının bazı tanımlarının benzerliği sebebi ile uyum ile doyum birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir (Tutarel-Kışlak ve Çubukça, 2002) Evlilik doyumu, çiftlerin evlilik ilişkisinin onların ihtiyaçlarını karşılama derecesine yönelik öznel değerlendirmesidir (Lewis ve Spanier, 1980). Sokolski ve Hendrick'e ise (1999) evlilik doyumunu, evlilik ilişkisini etkileyen kişisel, ilişkisel ve çevresel faktörlerin eşleri tarafından tatmin edilme derecesi şeklinde tanımlamıştır. Evlilik doyumunu genel olarak olumlu ve olumsuz etkileyecek faktörler birçok çalışmada incelenmiştir. Yapılan çalışmalara bakıldığında çiftlerin kişilik özellikleri (Collins ve Read, 1990), eşlerin birbirinden beklenti ve istekleri (Chaney ve Marsh, 2009), iletişim tarzları (Timm ve Keiley, 2011), çocukların olması (Canel, 2007), öznel algılar (FergusonCain, 2015), boş vakitleri geçirme şekilleri (Crawford, Houts, Huston ve George, 2002), yakınlık ve romantizm (Coontz, 2005) gibi etkenlerin genel olarak evlilik doyumunu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Burada genel olarak evlilik doyumunu etkileyen faktörler kısaca açıklanmış olup bundan sonra evlilik doyumunu etkileyen faktörler hakkında daha detaylı bilgi verilecektir.

2.2.1. Evlilik Doyumunu Etkileyen Etkenler

Günümüzde hem kişisel mutluluk hem de toplumsal mutluluk çerçevesinden bakıldığında evlilikten alınan doyumun ne kadar önemli bir noktada olduğu görülmektedir. Her çift mutlu bir yuva kurma hayli ile evlenir lakin bazıları evliliklerinden doyum sağlarken bazıları evlilik doyum ve uyumunu yakalayamamışlardır. Evlilik kurumunun önemini far edememek, ortak bir hayata adapte olamamak, hayatın getirdiği sıkıntılar, evlilik süresindeki artış, aileye yeni katılan üyeye hazır olmama gibi çeşitli etkenler eşler arasındaki uyumu yakalamayı zorlaştıran faktörlerden olduğu ispatlanmıştır (Bildirici, 2016).

Evlilikte çiftlerin anlaşabilme oranı olarak tanımlanan evlilik uyumunda; evlenmek ile toplumsal rolü farklılaşan kişinin bireysel bir yaşamdan çoğul bir ilişkiye geçmesi

onu bilişsel, duygusal ve de davranışsal olarak şekillendirmektedir. Bazıları bu değişimi daha kolay adapte olabilirken bazıları uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Aynı çatı altına “eş” kimliği ile giren partnerlerin bağımsız hayatlarından çıkıp ortak bir yaşam inşa ederken ilişkilerinde zorlandıkları zamanlar olacaktır bu noktada çiftlerin birbirlerinin kişilik özelliklerini kabul etmeleri ilişkilerine uyumu kolaylaştıracaktır. Eşlerin birbirleri için olumlu veya olumsuz olan kişilik özelliklerini fark edip kabullenmeleri evlilik uyumlarını arttıran etmenlerden olacaktır (Özaydınlık, 2014).

Evlilik doyumu etkileyen etmenler araştırmalara göre farklılık göstermekle birlikte, bu konudaki alan yazının genelinde bağlılık, dostluk, sevgi ve affetmek, evlilikte doyumun artmasına katkı sağlayan faktörlerden olduğu ispatlanmıştır (Bachand ve Caron, 2001; Fatima ve Ajmal, 2012; Marks ve ark., 2008). Beraber keyifli vakit geçirebilen ve aralarında dostluk bağı olan eşlerin evlilikten aldıkları doyumun daha yüksek olma ihtimali daha fazladır (Daneshpour ve ark., 2011). Evlilik doyumunu azaltan en önemli etkenlerden birisi de evlilikteki çatışma sıklığıdır. Bu noktada eşlerden birinin tartışmaya meyilli, diğerinin tartışmadan kaçan biri olması da evlilik doyumunu azaltan etmenlerdendir (Noller ve Feeney, 2002).

Literatüre bakıldığında çocukların varlığının evlilik doyumu üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğu görülmektedir. Bir araştırmada çocukları olmayan çiftlerin doyumsuz evliliklerinin olduğu hatta bu evliliklerin çoğunlukla boşanma ile sonuçlandığını bu sebeple çocuğun varlığının evlilik doyumunu olumlu yönde etkileyen faktörlerden olduğunu ortaya koymuşlardır (Lee, Sun ve Chao, 2001). Ancak Twenge, Campbell ve Foster (2003) ise evlilikte çocuğun varlığının çiftlerin evlilik doyumunu azalttığını ispatlamışlardır. Kadınların evlilik doyumu çocukların varlığından özellikle çocukların küçük olduğu dönemde olumsuz etkilediğini, erkeklerin evlilik doyumu üzerinde ise çocukların varlığının olumlu veya olumsuz herhangi bir etkisinin olmadığı belirtilmiştir. McCabe (2006), çocukların varlığının eşlerin evlilik doyumunu nasıl etkilediği incelenirken çocuğun planlı mı yoksa planlanmamış mı olduğu, çocuk doğduğunda evlilik yılı ve değişen rollere uyum gibi faktörler ile değerlendirilmesine göre etki etme yönünün değiştiğini ifade etmişlerdir.

Bu konuya bir de çocuk yönünden bakarsak, anne ve baba arasındaki ilişki memnuniyeti çocukları da etkilemekte çiftlerin evlilik doyumu yüksek olduğunda

çocuklar kendilerini güvende hissederken anne ve babası doyumsuz bir ilişki yaşıyorsa daha kaygılı, saldırgan, davranım bozukluğu olan, içe dönük kişiler olma ihtimalleri daha fazla olmaktadır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2015). Boşanmayı düşünen, çok sık tartışan çiftlerin çocuklarının cinsiyet fark etmeksizin kendi evliliklerinde de ebeveynlerinin evlilikteki bu tutumlarını eşlerine karşı sergiledikleri ve anne babasının evliliğindeki duygusal şiddete benzer bir duygusal şiddeti eşlerine gösterdikleri görülmüştür (Bozkurt, 2014). Çiftlerin evlilik uyumu çocukların akademik başarılarını, benlik algılarını ve ilişkilerini de etkilemektedir. Yapılan bir çalışmada eşlerin evlilik uyumunun ve anne-baba-çocuk iletişiminin, çocukların benlik algıları ve akademik başarıları ile olan ilişkilerini ilköğretim, lise ve üniversite düzeyindeki öğrenciler üzerinde gelişimsel olarak incelenmiştir. Bu araştırmada ilköğretimdeki öğrencilerin benlik algısının alt boyutlarıyla anlamlı bir ilişkisi olmadığı gözlenirken lise öğrencilerinde eşler arasındaki uyumun davranıştan hoşnut olmak ve bütünsel öz-değer ile ilişkili bulunmuş; üniversite öğrencilerinde ise atletik yeterlilik ve anne-babayla ilişkileri yordama da anlamlı bir ilişkisi olduğu ortaya konmuştur (Yılmaz, 2001). Öte yandan yüksek benlik saygısına sahip eşlerin ilişkilerinde kendilerini olduğu gibi-olumlu ve olumsuz taraflarıyla- kabul edebildikleri ve ikili ilişkilerde de daha uyumlu olduğu görülmektedir (Turanlı, 2010).

Evlilik doyumuna olumlu etkileyen faktörlerden bir diğeri de bireylerin değer tercihleridir. Bireylerde civanmertlik, özgürlük, romantik değerler, insan onuru, maneviyat, entelektüel değerler, kariyer değerleri ve toplumsal değerler gibi değer algılarının olması evlilik uyumlarını olumlu etkilemektedir. Ve aynı şekilde kişinin öznel mutluluğu da evlilik doyumunu pozitif yönde etkilemektedir (Kublay, 2013; Kublay ve Oktan, 2015). Evlilikte bireylerin duygusal olgunluk düzeyinin yüksek olması evlilik doyumlarını arttırmaktadır (Polat, 2006). Öte yandan bireylerin depresyon düzeyi ise evlilikten memnuniyeti azaltmaktadır (Doğan, 2014). Akdağ ve Çankaya (2015) yaptığı araştırmada psikolojik iyi oluş ile bireylerin evlilik doyumları arasında pozitif bir ilişki olduğunu ispatlamıştır.

Partnerlerin birbirleri ile duygu ve düşüncelerini ne kadar paylaşılabildikleri, yaşamlarında öncelik verdikleri konular, kök aile ve arkadaşları ile ilişkileri, alınan kararların ortak alınabilmesi, boş zamanları birlikte keyifle geçirmeleri, finansal durumların idaresi konuları evlilik doyumunu etkileyen faktörlerden olmakla birlikte

bu konulardan duyulan memnuniyet artıkça evlilik doyumunun da yükseldiği ispat edilmiştir (Şener, 2002). Bir diğer doyumu arttıran konu eşler arasındaki güven duygusudur. Kadınlar üzerine yapılan bir araştırmada partnerler arasında karşılıklı güven seviyesi yükseldikçe evlilik doyumunun da arttığı sonucuna varılmıştır (Doğan, 2014).

Evlilik doyumunu en çok etkileyen etmenlerden birisi çiftlerin çatışma çözme becerisidir. İşlevsel çatışma çözme stillerini kullanan kişilerin evlilik uyumları daha yüksek olmaktadır. Bu kişiler kendi hatalarını savunmak yerine birbirlerinin düşünce ve duygularını anlamak için uğraşırlar bu da eşler arasındaki iletişimi kuvvetlendirmekte ve evlilik doyumunu olumlu etkilemektedir. Evlilik uyumu yüksek olan çiftleri birbirleriyle daha fazla konuştuğu ve iletişim kanallarını açık tutmak için daha çok çabaladığı bilinmektedir. Evlilik uyumu düşük olan eşler ise, birbirleri ile çok konuşmadıkları, problem durumlarında çözmek yerine kaçmayı, duygu ve düşüncesini ifade etmek yerine öfke davranışları sergilemektedirler. Öfke davranışları problemleri çözemediği gibi çiftlerin evliliklerinde kalıcı tahribatlara yol açabildiği görülmektedir (Süataç, 2010).

Çiftlerin ev işleri ile ilgili sorumlulukları paylaşmaları, birbirlerine karşı sabırlı olmaları, bireysel deneyimleri hakkında paylaşım yapmaları, çatışmalarını işlevsel bir şekilde çözmeleri, birbirlerinin ihtiyaçlarını önemsemeleri, ortak değerlere sahip olmaları ve birbirlerinin arkadaş ilişkilerinden memnun olmaları evlilik doyumunu yükselten etmenlerdir (Bacanlı ve Terzi, 2015). Yapılan araştırmalarda Amato ve Booth, (1995) ve Xu ve Lai, (2004) evlilikte sorumlulukların paylaşılmasının ve eşit güce sahip olunmasının eşlerin evlilik doyumunu yükselten etmenlerden olduğunu ispatlamışlardır (Akt, Bacanlı ve Terzi, 2015).

Evlilikte eşlerin karşılıklı beklentileri çok önemlidir. Çiftlerin ilişkileri için gösterdiği çabalar ve ödediği bedeller evlilik doyumunda önemli etmenlerdendir. Bu yüzden bireyler evliliklerine ne kadar çok yatırım yaparsa evlilik doyumunun o kadar yükseldiği görülmüştür (İdiz, 2009). Evlilikte eşler birbirlerini önceden tanıyor olsa dahi yeni bir sistemin içinde değişim halindelerdir bu yüzden birerlerin birbirlerinin kişisel özelliklerini tanıma ve kabul etme süreçleri evlilikte biten bir süreç değildir. Eşler birbirlerini kabul edip, bir takım gibi ilişkilerinin büyümesi ve gelişmesi için ortak çaba içinde olmalıdır (İlketenci, 2004).

Burgess (1939) çiftlerle yaptığı çalışmasında, çiftlerin mutlu bir şekilde evlenmiş olmalarını, partnerlerin çocuk konusunda fikir birliği içinde olmasının, birbirlerinin ailesi ile ilişkilerinin iyi olmasının, çiftlerin ailelerinin ve kendilerinin, milliyetçilik, dinsel, dini aktiviteler, eğitimsel, sosyal ve kültürel değerler açısından benzer olmasının evlilik uyumunu arttıran faktörler olduğunu ispatlamıştır (Akt, Kahveci, 2016).

Reuben Hill (1966) yaptığı araştırmada ise çiftlerin anne ve babasının evliliğinin mutlu olmasının, bireylerin aile yakınlığının, kişilerin çocukluklarının geçtiği yerin, evlendiklerinde kaç yaşında olduklarının ve eğitim seviyelerinin evlilik uyumunu etkilediğini bulmuştur (Akt, Akar, 2005).

2.2.2. Yurt İçinde Konu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Tutarel-Kışlak (1997), yaptığı bir çalışmada cinsiyet, evlilik uyumu, nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri aralarındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmada ulaştığı sonuçlara bakarak bireylerin olumsuz yüklemeleri kullanma oranı ile evlilikte yaşanan uyumsuzluk arasında kaya değer bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında ise yönünden, cinsiyet değişkeninin sorumluluk, güdü, nedensellik yüklemesi toplam ve yükleme toplam puanları ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırma sorumluluk yüklemelerinin evlilik uyumunu nedensellik yüklemelerinden daha etkili bir şekilde öngördüğünü ortaya koymuştur. Bu bağlamda, kullanılan yüklemeler arasında güdü yüklemeleri, evlilikteki uyumsuzlukları en iyi şekilde tahmin eden faktör olarak öne çıkmaktadır. Özellikle kadınların, eşlerinin uyumsuz davranışlarını erkeklere kıyasla daha fazla kendi bencil güdülerine atfettikleri ispat edilmiştir.

Yıldırım (1992) çalışmasında evli çiftlerin uyum düzeylerini etkileyen faktörleri araştırmıştır. Bu araştırmada bireysel, ailesel ve sosyo-ekonomik olmak üzere yirmi üç değişken ile çiftlerin uyum düzeyi arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Bu çalışma için bin yüz evli kişiden veri toplanmıştır. Bireysel kategoride incelen cinsiyet, yaş, ilk evlenme yaşı, sağlık durumu, kendi fiziki görünüşünden memnuniyet ve eşinin fiziki görünüşünden memnuniyet değişkenleri eşlerin evlilik uyum düzeyinde oldukça etkili faktörler olduğu tespit edilmiştir. Ailesel kategoride incelemeye alınan evlilik biçimi, ev işlerini paylaşma, akraba ve yakınların desteği, ailede yaşanan ciddi

tartışma ve kavga, eşlerin akrabalık derecesi, eşlerin çocuk yetiştirme konusunda uzlaşmaları, çiftlerin cinsellik konusunda anlaşmaları gibi faktörlerin çiftlerin evlilik uyumları konusunda önemli bir etkisinin olduğu gözlenmiştir. Sosyo-ekonomik kategoride incelenen çiftlerin sosyo-ekonomik duruma algısı, çiftin aylık gelirinin yeterlilik düzeyi, mesleki durum, partnerlerin ailenin aylık gelirine katkı düzeyi, öğrenim derecesi ve yaptığı işten memnuniyet değişkenleri eşlerin evlilik uyum düzeyinde oldukça etkili faktörler olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın, kişilerin geçirdiği evlilik sayısı, partnerler arasındaki yaş farkı ve çocuk sayısının çiftlerin uyum düzeyleri üzerinde kayda değer bir etkisinin olmadığı ispatlanmıştır.

Acar (1998), Ankara'daki sosyal hizmet kuruluşlarında görev yapan üniversite mezunu evli çiftlerin evlilik doyum düzeyleri hakkında gerçekleştirdiği araştırmada, bireysel özellikler (yaş, meslek, mezun olunan eğitim kurumu, lisansüstü eğitim durumu, çalışma süresi, ekonomik durum, çocuk sayısı ve fiziksel görünüm memnuniyeti) ile evlilik doyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Evlilik süresi, evlilik türü, önceki evlilik sayısı, evlenme yaşı ve evlilikten beklentiler açısından da evlilik doyum düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bununla birlikte, bireylerin duygusal ve düşünsel paylaşımı, ev içindeki ve dışındaki sorumlulukların birlikte üstlenilmesi, eşle sosyal etkinliklere katılım, eşler arasındaki sosyoekonomik farklar, aile içinde yaşanan tartışmalar ve kavga durumları, evliliğe anne-baba ile yakın akrabaların müdahalesi, ayrıca eşe yönelik sözlü ve fiziksel şiddet gibi unsurlar, evlilik doyum düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Gündoğdu (1995) yaptığı araştırmada, otistik çocuklara sahip ebeveynlerin evlilik uyumlarını algılama şekillerini normal çocuk sahibi ebeveynlerin evlilik uyumlarını algılama şekilleri ile karşılaştırmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında, otistik çocuk sahibi annelerin ölçeğin "güvenilirlik" alt boyutunda, normal çocuk sahibi annelere kıyasla daha yüksek puanlar aldıklarını görülmektedir. Öte yandan, otistik çocuk sahibi babaların, "kopukluk" alt boyutunda normal çocuk sahibi babalara göre daha düşük puanlar elde ettikleri tespit edilmiştir. Bu sonuçlar göz önüne alındığında, otistik çocuk sahibi ebeveynlerin evlilik uyumuna dair algılarının, normal çocuk sahibi ebeveynlere kıyasla daha olumlu oldukları kanıtlanmıştır.

Canel (2007) tarafından yürütülen araştırmada, aile içinde problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik bir grup çalışması gerçekleştirilmiş ve bu uygulamanın evli çiftlerin evlilik doyumunu artırdığı görülmüştür. Deney grubuna uygulanan bu çalışmanın, katılımcıların evlilik doyumlarının yanı sıra, evlilik uyumları, ilişkilerine yönelik mutluluk düzeyleri, ilişkilerindeki çatışma seviyeleri, partnerine hissettikleri yakınlık ve partnerine karşı duydukları öfke derecesinde de kayda değer gelişme sağlandığı tespit edilmiştir.

Çağ (2011), evli çiftlerde eş desteği ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelediği araştırması için 448'i kadın, 363'ü erkek 811 bireyden veri toplamıştır. Araştırmanın bulgularına göre erkeklerin evlilik doyumu derecesi kadınların evlilik doyumu derecesinden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, evli çiftlerin cinsel yaşamlarından hoşnutluk seviyesi, ev içi sorumlulukları paylaşım oranı ve dindarlık seviyelerinin artışıyla birlikte evlilik doyumu düzeylerinin de yükseldiği görülmektedir.

Anar (2011) yaptığı araştırmada, evli ve çalışan bireylerin toplumsal cinsiyet rollerinin evlilik doyumu ve iş doyumu arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma bulgularına göre, evli ve istihdamda olan bireylerin cinsiyetleri, yaşları ve ailelerin aylık ortalama gelirleri açısından evlilik doyumları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Bununla birlikte, bireylerin ve eşlerinin eğitim seviyeleri göz önüne alındığında, evlilik doyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada, iş doyumu ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında ise bu iki değişken arasında belirgin bir ilişki bulunmadığı gözlemlenmiştir.

2.2.3. Yurt Dışında Konu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Aryee, Luk, Leung ve Lo (1999) tarafından yürütülen çalışmada, Hong Kong'da yaşayan ve her iki eşin de çalıştığı ailelerden oluşan 243 kişilik bir örneklem üzerinden, çoklu rol sorumluluklarının bireylerin psikolojik sağlıklarına etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın temel odağını, bireylerin üstlendikleri rollerden kaynaklanan stres düzeyleri ile yaşadıkları rol çatışmalarının, ruhsal iyi oluş üzerindeki yansımaları oluşturmuştur. Ayrıca, eşler arası sosyal desteğin ve uygulanan başa çıkma stratejilerinin bu etkileşimdeki aracı rolü de incelenmiştir. Araştırmada

yaş, cinsiyet, aylık gelir düzeyi ve eğitim durumu sabit değişkenler olarak kontrol altına alınmış; veriler çoklu regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. Analiz bulguları, ebeveynlerin maruz kaldığı rol yüklenmesinin, aile yaşamından işe doğru yönelen çatışmaları artırdığını, iş ortamındaki yüklenmenin ise tersine, işten aileye yansıyan çatışmaları tetiklediğini ortaya koymuştur. Bulgular, aile-iş yönlü çatışmaların hem genel yaşam doyumunu hem de işle ilgili doyumunu olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Bununla birlikte, aile içi doyum ile bu tür çatışmalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Schumm, Webb ve Bollman (1998) ise, evliliğin erkek eş için daha avantajlı, kadın eş ise daha az avantajlı olabileceği iddiasına cevap aramak amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Bundan önceki araştırmalarda erkek eşlerin kadın eşlerden daha yüksek evlilik doyumuna sahip olduğu bulunmuştur. Eşlerin evlilik doyumunun cinsiyet açısından farklılığı analiz edildiğinde ise, kadın eşin evlilik doyumunun genel olarak erkek eşten daha az olduğu görülmüştür

Zimmerman'ın (2000) çalışmasında ise, çiftlerde eşitlik ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bu araştırmada partnerlerden biri tüm gün evde çocuk bakan diğer partnerin ise tüm gün çalıştığı çiftlerin evlilikleri incelenmiştir. Araştırmada iki grup örneklem incelenmiştir. Birinci grup kariyer sahibi çalışan babalar ve evde çocuk bakan anneler iken ikinci grup ise kariyer sahibi çalışan anneler ve tüm gün evde çocuk bakan babaların oluşturduğu çiftlerdir. Çalışmada iki grupta da annelerin stres seviyesinin babalardan daha yüksek olduğu ve annelerin tükenmişlik duygusunun babalardan daha fazla olduğu gözlenmiştir. Bunun yanı sıra iki gruptaki çiftlerin evlilikleri hakkında genel olarak olumlu ifadeler kullandığı belirtilmiştir.

Çocukların varlığının evlilik doyumunu ile ilişkisi ve çocuk yetiştirme tutumları, çocuk konusundan kaynaklanan çatışmalar araştırmalarda merak edilen, incelenen konulardandır. Fishman ve Meyers (2000) yaptıkları bir çalışmada, çiftlerin evlilik doyum düzeyi ve çocukların psikolojik uyumları arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Bir yandan da eşlerin evlilik doyumunun, çocukların davranışına etkisini, ebeveynin depresyon düzeyi ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi de incelemişlerdir. Bu araştırmaya 1101 kişi katılmıştır. Araştırma sonucunda ebeveynin evlilik doyumunu ile çocukların davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmada ayrıca

annelerin evlilik doyumu düştükçe çocuğuna gösterdiği ilginin azaldığı bu durumun da çocukta stresi arttırdığı ve evliliği de olumsuz etkilediği gözlenmiştir.

Twenge (2003) ve arkadaşları, çocukları olan ve çocukları olmayan evli çiftlerin evlilik doyumlarını meta-analitik yöntemle incelediği araştırmada çocukları olan evli çiftlerin çocuğu olmayan evli çiftlerden daha yüksek evlilik doyumuna sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Bunun yanı sıra çocuk sayısı ile evlilik doyumu arasında negatif bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Araştırmada yeni bebek sahibi olan annelerin sadece %38'inin evlilik doyumu yüksek çıkarken çocuksuz kadınların ise %62'sinin evlilik doyumunun yüksek olduğu tespit edilmiştir. Erkekler için bakıldığında da sonuçların kadınlar ile benzer olduğu belirtilmiştir. Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan çiftlerde, yeni bebeği olan çiftler ve yaşları birbirine yakın olan çiftlerde ebeveyn olmanın evlilik doyumları üzerindeki etkisinin daha az olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında evlilik doyumunun çiftlerin ebeveyn olmasından sonra azaldığı görülmektedir. Evlilik doyumundaki düşüşün ebeveyn olduktan sonra yaşanan rol çatışmaları ve kişinin özgürlüğünün azalması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Karney ve Bradbury (1995), yaptıkları uzun dönemli incelemeler sonucunda toplam 115 çalışmayı ele alarak evlilik niteliğine dair dört kategoriden oluşan bir model geliştirmişlerdir. Bu dört kategori, "incinebilirliğe dayanma", "stresli olaylar", "uyum sağlayıcı süreçler" ve "evlilik niteliği ve devamlılığı" başlıkları altında toplanmaktadır. "İncinebilirliğe dayanma" kavramı, bireyin evliliğe dair kök aile deneyimleri, sosyal geçmişi, kişilik özellikleri ve evliliğe yönelik tutumlarını kapsayan kişisel faktörleri ifade etmektedir. "Stresli olaylar" ise, ani kriz durumları veya normal yaşam döngüleri içinde stresin çiftler üzerindeki etkilerini araştırmaktadır. "Uyum sağlayıcı süreçler" ise, etkili iletişim ve çatışma çözme becerileri gibi sorun çözme yeteneklerindeki davranışsal değişimleri içeren bir gelişimsel model sunmaktadır. Stresli durumlarla etkili bir şekilde başa çıkabilen ve incinebilirliğe karşı dayanıklı olan çiftlerin daha yüksek düzeyde evlilik doyumu ve kararlılığı yaşayabileceği belirtilirken, pek çok stresli durumla başa çıkmakta yetersiz kalan çiftlerin evlilik niteliğinde bir düşüş, ayrılma veya boşanma riskiyle karşılaşacakları vurgulanmaktadır.

Grandon, Myers ve Hattie (2004) evliliklerinin ilk yılı içerisindeki kişiler ile yaptıkları bir araştırmada, evlilik özellikleri, evlilik süreci ve evlilik doyumu kavramları arasındaki ilişkiyi açıklayan bir model geliştirmişlerdir. Bu araştırmada, altı evlilik etkileşim süreci faktörü (iletişim, duygusal ifade, cinsel yakınlık, anlaşma, çatışma yönetimi ve eşitlikçi roller) ile evlilik süresi ve yaş gibi iki düzenleyici değişkenin, evlilik özellikleri faktörleri (sevgi, sadakat ve paylaşılan değer) aracılığıyla evlilik doyumu üzerinde önemli bir etki oluşturduğunu öne süren bir yapısal model ortaya konmuştur. Evlilik etkileşim süreçleri ve evlilik özellikleri arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ek olarak, düzenleyici bir değişken olarak cinsiyet farklılıklarının, evlilik etkileşim süreçleri ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide kadın katılımcılar için anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir düzenleyici değişken olan evlilik süresinin etkisi, 20 yıldan fazla süreyle evli olanlar ve 20 yıl ya da daha az süreyle evli olanlar olarak iki grupta incelenmiştir. 20 yıl veya daha az süredir evli olan katılımcılar açısından tüm ilişkilerin anlamlı olduğu gözlenirken, 20 yıldan fazla süreyle evli olan kişilerde ise duygusal ifade, cinsellik, çatışma yönetimi ve evlilik özellikleri arasındaki ilişkilerin anlamlı olduğu görülmüştür.

2.3. ÇOCUK SAHİBİ OLMA MOTİVASYONLARI

Motivasyon, literatürde genellikle "güdü" kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılmakta olup, kişinin davranışlarını başlatan, yönlendiren, sürdüren ve yoğunluğunu belirleyen psikolojik bir dinamik bir güç olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, insan davranışlarının altında yatan içsel ve dışsal faktörlerin birleşimini kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle, kişinin herhangi bir eyleme geçmesini sağlayan güç, o eylemin ne kadar süre devam edeceğini, hangi seviyede enerjiyle sürdürüleceğini ve ne ölçüde direnç göstereceğini etkileyen motivasyon seviyesidir. Kişinin bireysel inançları, hayat amaçları, ulaşmak istediği hedefler, temel ihtiyaçları, sosyal çevrede kabul görme arzusu ve başarıya ulaşma isteği, motivasyon düzeyini şekillendiren temel etmenler olduğu ortaya konmuştur (Akbaba, 2006).

Tarihsel sürece bakıldığında, çocuk sahibi olmak, toplumların ortak değer çerçevesinde daima takdir edilen ve yüceltilen bir davranış şekli olarak tanımlanmaktadır. Bu bakış açısı kültürel ya da geleneksel yapıların bir ürünü olmakla birlikte; aynı zamanda dini öğretiler, felsefi yaklaşımlar ve sosyal bilimler gibi çeşitli

disiplinlerinde desteklediği bir görüştür. Kutsal dinler, insan neslinin devamını teşvik ederken; felsefe, sosyoloji ve psikoloji alanındaki birçok bilim insanı da çocuk sahibi olmayı hem kişisel gelişimin hem de toplumsal istikrarın çok önemli bir parçası olarak görmüş ve insanları çocuk sahibi olmaya teşvik etmişlerdir (Duran ve Duran, 2021). Bu çok yönlü destek, çocuk sahibi olmanın yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda ahlaki, toplumsal ve psikolojik bir anlam taşıdığını ortaya koymaktadır.

Çocuk sahibi olma motivasyonları, insanların çocuk yapma kararına yönelik olumlu ya da olumsuz eğilimlerini yansıtan psikolojik ve toplumsal bir süreçtir. Bu motivasyonlar, kişilerin doğurganlık davranışlarını ve bu konudaki tercihlerini şekillendiren temel faktörler arasında yer almaktadır. Zaman içinde bu motivasyonlarda önemli değişimler olduğu gözlemlenmiştir. Geçmişte çocuk sahibi olmak genellikle toplumsal bir sorumluluk ya da kutsal bir görev olarak görülürken, günümüzde bu tercih daha çok kişisel mutluluğu artırma, hayatı anlamlı kılmak ve kişisel tatmin duygusuna ulaşmak olarak değişim göstermiştir. Bu dönüşüm, kişinin çocukla kurduğu bağı yalnızca biyolojik ya da toplumsal bir sorumlulukla sınırlı olmadığını, aynı zamanda içsel bir anlam ve değer arayışı ile de ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuk sahibi olma motivasyonları, literatürde iki ana başlıkta ele alınmaktadır: olumlu ve olumsuz motivasyonlar. Bu iki boyut, birbirinin karşısı değil, farklı yönelimleri ve gerekçeleri ifade eden iki ayrı dinamiktir. Olumlu motivasyonlar, çocuğun yaşamı zenginleştiren, sevinç ve anlam katan bir varlık olarak algılanmasına dayanırken; olumsuz motivasyonlar, çocuk sahibi olmanın getirdiği sorumluluklar, zorluklar ve sınırlamalar kapsamında birçok başlık altında şekillenmektedir. Bu motivasyonları anlamak, kişilerin doğurganlığa ilişkin kararlarını, bu tercihlerin altındaki düşünsel süreçleri ve toplumsal bağlamlarını değerlendirmek açısından kritik öneme sahiptir (Guedes ve ark., 2015).

Toplumsal dönüşümlerle birlikte aile yapısında meydana gelen değişimler, çocuk kavramının içeriğini de etkilemiş; çocuğun aile içindeki konumu ve toplumsal değeri yeniden tanımlanmıştır. Geçmişte çocuk, genellikle bir nesne olarak algılanırken; günümüzde bu anlayış, çocuğu kendi hak ve potansiyelleriyle donanmış aktif bir özne olarak gören bir yaklaşıma dönüşmüştür (Tunca, 2016). Bu yaklaşımın dönüşmesi, yalnızca düşünsel bir dönüşümle sınırlı kalmamış; aynı zamanda ailelerin çocuklara

karşı sorumluluklarını yeniden şekillendirmiş ve bu yükümlülükler, çocuk haklarını esas alan yasal düzenlemelerle güvence altına alınmıştır.

Çocuğa atfedilen değer, sadece kişisel bir tercih ya da ailevi bir tutum değil; aynı zamanda kültürel, toplumsal ve tarihsel bağlamların etkisiyle şekillenen çok boyutlu bir yapıdır. Her toplum ve kültür, çocuğun kimliğini ve rolünü farklı şekillerde inşa etmektedir. Bu sebeple, bir çocuk bazı toplumlarda geleceğin garantisi veya kutsal bir emanet olarak görülürken; başka bir toplumda, aile içindeki sorumlulukların bir parçası veya ekonomik hayatın bir ögesi olarak görülebilmektedir. Bu farklılıklar, sadece çocuk algısını değil, aynı zamanda o toplumun aile yapısına, değer sistemine ve çocukla kurduğu ilişki şekline dair önemli ipuçları içermektedir (Kağıtçıbaşı, 1981). Bu bağlamda Kağıtçıbaşı'nın geliştirdiği model çok büyük bir öneme sahiptir. Kağıtçıbaşı geliştirdiği modelde, Çocuğa atfedilen değerleri, ebeveynlerin çocuk sahibi olma sürecinde deneyimledikleri ekonomik, sosyal ve psikolojik fayda ve maliyetlerin toplamı olarak tanımlamıştır. Bu noktada çocuğa atfedilen değer; ekonomik, sosyal ve psikolojik olmak üzere üç ana başlık altında incelenmektedir. Ekonomik boyut, özellikle çocuğun hem çocukluk hem de yetişkinlik dönemlerinde aileye sağladığı maddi katkılara odaklanır. Bu katkılar çocuğun çalışarak ev ekonomisine katkı sağlaması veya ebeveynlerine yaşlılık dönemlerinde bakım ve güvence vermesi gibi unsurları içermektedir. Bu türden faydacı değerlere, sosyal güvenlik sistemlerinin yetersiz olduğu ya da ekonomik koşulların zorlayıcı olduğu coğrafyalarda, özellikle kırsal kesimlerde ve az gelişmiş ülkelerde çok daha fazla önem verilmektedir. Ataerkil aile yapılarında bu ekonomik katkı beklentisi, erkek çocuklara yönelik tercihin çok daha fazla olmasına sebep olmaktadır. Bunun nedeni, erkek çocukların kırsal üretimde daha aktif rol almaları, ev dışı işlerde daha fazla sorumluluk almaları ve yaşlı ebeveynler için daha güvenilir bir destek kaynağı olarak görülmeleridir. Aynı zamanda çocuk sayısı arttıkça ekonomik katkı potansiyeli de artacağı için bu yaklaşım, çok sayıda çocuğa sahip olma isteğini de arttırmaktadır. Çocuğa atfedilen değer, ekonomik boyutu hem olumlu hem de olumsuz etmenleri içermektedir. Bir yandan çocuğun ev ekonomisine katkı sağlaması, aileye gelecek açısından bir güvence oluşturması bu değer, olumlu yönleri temsil ederken; diğer yandan, çocuğun yetiştirilmesi sürecindeki eğitim, bakım ve sağlık gibi alanlarda yapılan harcamalar, çocuğun ekonomik olumsuz değerini olarak ifade edilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1981).

Çocuğa atfedilen sosyal değer ise, büyük oranda kişinin toplum içindeki konumu, kabul görmesi ve ait olduğu kültürel yapının normlarıyla ilişkilidir. Özellikle geleneksel toplumlarda, kişinin yetişkin olarak kabul görmesi için evlilikten daha çok çocuk sahibi olması belirleyici bir ölçüt olarak görülmektedir. Bu noktada, çocuk sadece aile içi bir varlık değil, aynı zamanda kişinin toplumsal kimliğini pekiştiren ve ona saygınlık kazandıran bir faktör hâline gelmektedir. Sosyal değer bağlamında, soyun ve ailenin adının devamı gibi kolektif kültürel değerlerin taşıyıcısı olmak söz konusu olduğunda ise özellikle erkek çocuk sahibi olmak önem kazanmaktadır. Erkek çocuk sahibi olmak hem ailenin hem de sülalenin sürekliliğini temsil ederken, aynı zamanda ebeveynlere toplum içinde daha yüksek bir statü sağlayabilir. Bununla birlikte, çocuk sahibi olmak kişilerin olgun, sorumluluk sahibi kişiler olarak kabul görmesi katkı sağlamaktadır. Çocuğun toplumsal kurallara uyum göstermesi, iyi bir eğitim alması ve topluma katkı sunan bir birey hâline gelmesi olumlu sosyal değerler olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan, çocuğun disiplin sorunları yaşaması, toplum içinde saygınlık kazanamaması ya da aile değerleriyle çelişen davranışlar sergilemesi, sosyal değerlerin olumsuz yönleri olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte, çocuğun geleceğine dair duyulan kaygılar ve ebeveynlerin çocuğu topluma kazandırma konusundaki yükümlülükleri, sosyal değerlerin getirdiği baskı ve yükleri de beraberinde getirmektedir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005).

Psikolojik değer, çocuğun ebeveynlerine sağladığı duygusal tatminin, hayat anlamının ve içsel doyumun bir yansıması olarak tanımlanmaktadır. Bu noktada çocuk, aile içindeki sevgi, bağlanma, gurur ve aidiyet gibi temel insani ihtiyaçların karşılandığı bir duygusal merkez hâline gelmektedir. Özellikle refah düzeyinin yüksek olduğu ve yaşam koşullarının daha iyi olduğu kentsel toplum yapılarında çocuklara atfedilen psikolojik anlam, ekonomik beklentilerin önüne geçtiği görülmektedir. Bu değer çerçevesinde bakıldığında çocuk ev ekonomisine katkı sağlamak bir yana aksine daha çok masrafa sebep olmaktadır. Maddi açıdan yük getirmesine rağmen, çocuğun büyümesine tanıklık etmenin verdiği keyif, onunla kurulan bağ, çocukla birlikte yaşanan gelişim süreçlerinin aile içinde oluşturduğu birliktelik duygusu, ebeveynler açısından çocuk sahibi olmayı anlamlı kılmaktadır. Kağıtçıbaşı'nın farklı yıllarda gerçekleştirdiği araştırmalar, toplumların ekonomik ve kültürel dönüşümlerine bağlı olarak çocuğa atfedilen değerlerin değiştiğini gözler önüne sermektedir. 2003 yılında yapılan çalışmalarda özellikle çocuğun ekonomik katkı beklentisinin önemli oranda

azaldığı, buna karşılık çocuğun psikolojik değerinde ciddi bir artış yaşandığı tespit edilmiştir. Çocuğun sunduğu sevgi, bağlılık, eğlence, hayata neşe katma ve ebeveynler arası duygusal yakınlığı artırma gibi unsurlar bu psikolojik değer olumlu taraflarını oluştururken; çocuğun getirdiği duygusal yük, bakım sorumluluğu, fiziksel ve zihinsel yorgunluk, uykusuzluk, bireysel özgürlüklerin sınırlanması ve çift ilişkilerine olası olumsuz etkiler ise bu değer olumsuz taraflarını ifade etmektedir (Kağıtçıbaşı, 1995).

Psikolojik değer ön planda olduğu ailelerde, ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişki daha çok duygusal temellere dayanmakta; iki taraf içinde ekonomik bağımlılık ise minimum seviyede olmaktadır. Ebeveynler çocuklarından maddi bir katkı beklemedikleri gibi, çocuklar da hayatlarını sürdürmek ve ihtiyaçlarını gidermek konusunda ebeveynlerine bağımlı kalmamaktadır (Atak, 2017; Sayın, 2020). Bu durum, modern toplumlarda sosyal refah sistemlerinin gelişmesiyle doğrudan ilişkilidir. Nitelikli eğitim olanaklarının yaygınlaşması, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerinin güçlenmesi ve bireysel ekonomik fırsatların artması, çocukların kendi hayatlarını bağımsız bir biçimde inşa edebilmesini mümkün kılmaktadır. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, çocukların ebeveynleri için yaşlılık döneminde bir güvence olarak görülmesi giderek azalmıştır. Başka bir deyişle, sosyal güvenlik ağlarının iyileşmesi, çocukların ekonomik bir yatırım veya geleceğe yönelik bir teminat olarak görülme eğilimini azaltmış; bunun yerine çocuk sahibi olma tercihleri de daha çok psikolojik tatmin ve duygusal yakınlık gibi etmenlere dayanmaya başlamıştır (Köse, 2012).

Psikolojik değer, ekonomik değerden farklı olarak niceliksel birikime dayalı değildir; yani, artan çocuk sayısı ile birlikte çoğalan bir değer değildir. Bu noktada, psikolojik değer öncelendiği ailelerde çocuk sayısından ziyade, her bir çocuğun kişisel gelişimi, duygusal refahı ve hayat kalitesi önem arz etmektedir. Ebeveynler, çok sayıda çocuk sahibi olmak yerine, sahip oldukları az sayıdaki çocuğa daha fazla ilgi, zaman ve kaynak ayırmayı tercih ederler. Bu yüzden bu eğilim, doğurganlık oranlarının düşmesinin altında yatan temel sebeplerden birisi olarak değerlendirilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1982a, 1982b). Bu da modern ailelerin daha çok çocuk sahibi olmaktan ziyade bu çocuklara daha fazla yatırım yapmayı tercih ettiğini ortaya koymaktadır. Ekonomik ya da faydacı bakış açısının ön planda olduğu ailelerde

ebeveynler, çocuklarıyla kurdukları ilişkiyi daha çok kendilerine sağlanacak fayda çerçevesinde tanımlarken; psikolojik değerin baskın olduğu ailelerde ise bu merkez çocuklara kaymış, çocuklar ailenin duygu ve yatırım merkezi haline getirilmişlerdir. Zamanla ekonomik değer önemini kaybederken, çocuklar daha bağımsız ve bireysel özellikleri ön planda olan varlıklar olma fırsatına kavuşmuşlardır. Bu toplumsal değişimle birlikte çocukluk kavramı da yeniden şekillenmiş, yetişkinlikten ayrılmış ve çocuklara özgü yaşam alanları, beslenme tarzları, kıyafet anlayışları ve davranış kalıpları gelişmesine neden olmuştur (Onur, 2007). Böylelikle çocuk, aile içinde hem duygusal bir merkez haline gelmiş hem de bireysel gelişim süreciyle özerk bir özne olarak konumlanmıştır.

Günümüzde çocuk yetiştirme anlayışı bireyselliği temel alan bir yaklaşıma dönüşmüştür. Artık aileler, “nitelikli çocuk” fikrini benimseyerek, çocuklarının duygusal ve bilişsel gelişimlerine yönelik planlı yatırımlar yapmaktadır. Bu da çocuk yetiştirmeyi ekonomik olarak da yüksek maliyetli bir süreç olmasına sebep olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1998).

Modern toplumlarda çocuğun toplumsallaşma süreci, geleneksel kalıplardan farklı olarak daha esnek ve çeşitliliğe açık bir biçimde inşa edilmektedir. “Geniş toplumsallaşma” olarak isimlendirilen bu süreçte, çocuklara çeşitli alanlarda seçenek sunulmakta; kişisel eğilimleri, ilgi alanları ve karar verme kapasiteleri güçlendirilmektedir. Eğitim, medya ve dijital kaynakların sağladığı çok boyutlu bilgi kaynakları sayesinde çocuklar çok daha erken yaşlarda bilgiye ulaşabilmekte, bu da kuşaklar arası otorite ilişkilerini değişime uğratmaktadır. Özellikle geleneksel yapılarda önemli bir yer tutan “sorgusuz itaat” ve “yaşa duyulan koşulsuz saygı”, konularına bakış açısında kökten sarsılmalar görülmektedir (Biber, 2020; Yavuz ve Güllüpınar, 2019). Dönüşen toplumsal koşullar, gelişen ekonomik şartlar ve yükselen eğitim seviyesi ile çocukların ekonomik işlevleri giderek azalmış, buna karşılık çocuklara atfedilen psikolojik değer belirgin biçimde artmıştır. (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005). Aynı zamanda özellikle eğitim seviyesinin artması ile az çocuk sahibi olma motivasyonu yükseldiği eve doğurganlık oranında önemli ölçüde azalma olduğu görülmektedir. (Ansem ve ark., 2014; Davis-Kean, 2005).

Görüldüğü üzere çocuk sahibi olma motivasyonları, insanların hayatlarına yön veren çok boyutlu faktörlerin bir sonucudur. Bu motivasyon, sadece bireysel arzu ya da iradi bir karar olmanın ötesinde, toplumsal normlar, kültürel değerler, biyolojik eğilimler ve psikolojik ihtiyaçların kesişiminde şekillenen karmaşık bir yapı oluşturmaktadır. Bazı insanlar için çocuk sahibi olmak, içsel bir tamamlanma duygusunu temsil ederken; bazıları için bu tercih, toplumsal beklentilere uyum sağlama çabasının bir yansıması olabilmektedir. Dolayısıyla çocuk sahibi olma isteği, bireysel eğilimlerle toplumsal dinamiklerin sürekli etkileşim hâlinde olduğu, çok yönlü ve derinlikli bir sürecin ürünüdür.

2.3.1. Çocuk Sahibi Olma Kararını Etkileyen Etmenler

Ebeveynlik, insan yaşamındaki en dönüştürücü deneyimlerden biri olarak, yalnızca biyolojik bir süreç değil; aynı zamanda psikolojik, toplumsal, ekonomik ve kültürel açılardan da bireyin yaşamını derinden şekillendiren bir kimlik edinimi sürecidir. Bu bağlamda çocuk sahibi olma kararı da salt bireysel bir tercihten öte, çok boyutlu bir düşünsel, duygusal ve toplumsal etkileşimler bütünüdür. Geleneksel toplum yapılarında genellikle evliliğin doğal bir devamı olarak kabul edilen çocuk sahibi olma, günümüzde giderek daha fazla sorgulanan, ertelenen ya da bazen tamamen reddedilen bir tercih haline gelmiştir. Bireyler artık bu kararı verirken sadece toplumsal beklentilere değil; kendi değerlerine, yaşam amaçlarına, ilişkisel doyumlarına ve gelecek kurgularına göre hareket etmektedirler (Miller, 2011).

Bu kararı şekillendiren unsurlar arasında bireysel ve psikolojik etkenler önemli bir yer tutar. Benlik algısı, öz-yeterlik inancı, yaşam doyumu beklentisi ve stresle başa çıkma biçimleri bireyin ebeveynliğe dair algısını doğrudan etkiler. Bandura'nın (1997) öz-yeterlik kuramına göre, bireyin ebeveynlik rolünü yerine getirme konusundaki yeterlilik inancı, çocuk sahibi olma niyetlerini önemli ölçüde belirlemektedir. Benzer şekilde, bağlanma stilleri, kişilik yapısı ve geçmiş ebeveynlik deneyimlerinden alınan dersler de bireyin bu konudaki eğilimini şekillendirir. Kimi birey için çocuk, yaşamın anlamını derinleştiren bir deneyim olarak konumlanırken; kimisi için bu karar, özgürlük kaybı, kimlik çatışması ya da geleceğe yönelik belirsizliklerle özdeşleşebilir.

Çocuk sahibi olma kararının yalnızca bireysel değil, ilişkisel düzeyde de karşılığı vardır. Özellikle romantik ilişkilerin niteliği bu kararı doğrudan etkiler. Araştırmalar, evlilik doyumu yüksek olan bireylerin ebeveynliğe daha olumlu yaklaştıklarını göstermektedir (Bachand ve Caron, 2001). Çünkü güvenli ve destekleyici ilişkilerde çocuk, yalnızca bir “bakım nesnesi” değil, aynı zamanda ortak bir hedefin, aidiyetin ve sevginin sembolü olarak görülür. Buna karşın, çatışmalı veya güvensiz ilişkilerde çocuk sahibi olmak, çiftler arası dengeyi daha da zora sokabilir. Bu noktada eşler arası iletişim, cinsiyet rolleri algısı ve ebeveynlik sorumluluklarının paylaşımı kritik önemdedir.

Kararın şekillenmesinde sosyoekonomik faktörler de göz ardı edilemez. Gelir düzeyi, eğitim seviyesi, istihdam durumu ve yaşam standardı gibi değişkenler, çocuk sahibi olma zamanlaması ve sayısı üzerinde belirleyici rol oynar. Özellikle yükseköğrenim görmüş bireyler, kariyer hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla çocuk sahibi olmayı erteleyebilmektedirler. OECD (2020) verileri, gelişmiş ülkelerde kadınların çocuk sahibi olma yaşlarının giderek arttığını ve doğurganlık oranlarının düşüşe geçtiğini ortaya koymaktadır. Kadınlar açısından kariyer-annelik çatışması, çocuk sahibi olma kararında güçlü bir ikileme sebep olmakta; hem toplumsal beklentiler hem de kişisel gelişim arzusu arasında bir denge kurma çabası gerektirmektedir.

Kültürel normlar ve toplumsal değer sistemleri de bu karar üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Toplumun çocuk sahibi olmayı “normal” ya da “zorunlu” bir yaşam evresi olarak kurgulaması, bireylerin bu kararı sorgusuz kabul etmesine neden olabilmektedir. Özellikle geleneksel toplumlarda çocuk sahibi olmamak, bireysel tercih değil, eksiklik ya da başarısızlık olarak algılanabilmektedir. Oysa bazı kültürlerde çocuk sahibi olmak; yaşlılıkta güvende hissetme, aile bağlarını güçlendirme ya da dini bir yükümlülüğü yerine getirme biçiminde anlamlandırılmaktadır (Frejka ve Sobotka, 2008). Dolayısıyla bireyin kararı yalnızca içsel dinamiklerden değil, toplumun ona biçtiği rollerden ve değerlerden de beslenmektedir.

Çocuk sahibi olma kararlarını etkileyen bir diğer faktör ise kadının demografik özellikleridir. Özellikle eğitim düzeyi, işgücüne katılım durumu ve yaş, bu karar üzerinde belirleyici etkiler göstermektedir. Eğitim düzeyinin yükselmesiyle birlikte kadınların doğurganlık eğilimlerinin azaldığı; bunun da çocuk bakımı, kariyer

planlaması ve doğurganlık bilinciyle ilişkili olduğu gözlemlenmektedir (Wang ve Famoye, 1997; Selim ve Üçdoğruk, 2005). Aynı şekilde, çalışan kadınlar, ev içi sorumlulukları ile iş yaşamı arasında denge kurma zorunluluğu nedeniyle çocuk sahibi olma konusunda daha temkinli davranabilmektedirler (Şengül ve Kıral, 2006). Kadının yaşı ise doğurganlıkla doğrusal olmayan bir ilişki sergilemekte; genç yaşlarda düşük, 30'lu yaşlarda yükselen, ileri yaşta ise biyolojik nedenlerle yeniden düşüşe geçen bir seyir izlemektedir (McIntosh, 1999).

Miller ve Pasta'nın (1995) geliştirdiği "Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Kuramı", bu süreci hem olumlu hem de olumsuz güdüler açısından anlamayı mümkün kılar. Sevgi verme ve alma isteği, anlamlı bir bağ kurma arzusu ve neslini sürdürme gibi içsel motivasyonlar bireyi çocuk sahibi olmaya iterken; yalnız kalma korkusu, toplumsal baskı ya da statü kazanma arzusu gibi daha dışsal ve stratejik nedenler de karar sürecine dahil olabilir. Bu motivasyonlar yalnızca kararın verilme biçimini değil, ebeveynlik deneyiminin niteliğini de etkileyebilir. Çünkü içsel motivasyonlarla verilen kararlar, ebeveynlikte daha tatmin edici deneyimlere zemin hazırlarken; baskı altında alınan kararlar bireyde tükenmişlik ve pişmanlık gibi duygulara neden olabilir.

Sonuç olarak, çocuk sahibi olma kararı bireyin yaşamında yalnızca yeni bir rol üstlenmesini değil; aynı zamanda kimlik dönüşümünü, ilişkisel değişimi ve yaşam rotasının yeniden şekillenmesini içerir. Bu süreçte birey, sadece kişisel arzularıyla değil, içinde yaşadığı toplumsal yapının sunduğu ya da sınırladığı olanaklarla da hareket eder. Dolayısıyla çocuk sahibi olmayı etkileyen etmenleri anlamak için bireyin içsel süreçlerini, ilişkilerini ve kültürel bağlamını bütüncül biçimde kavrayan bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

2.3.2. Yurt İçinde Konu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Duran (2016) tarafından Adana'da 183 katılımcı ile yapılan çalışmada, kişilerin çocuklara atfettikleri değerler ve bu değerlerde zaman içinde oluşan dönüşümler incelenmiştir. Araştırma bulguları, geleneksel olarak çocuklardan beklenen maddi katkıların önemini yitirmeye başladığını, buna karşılık duygusal destek ve anlam arayışı gibi psikolojik beklentilerin daha belirgin hale geldiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, çocuğun sadece soyun devamı olarak görülmesi gibi sosyal değerlerin eskiye göre azaldığı tespit edilmiştir. Katılımcıların çocuk sahibi olma konusundaki

tutumlarında da dikkat çekici bir değişim gözlenmiş; cinsiyet tercihi açısından belirgin bir ayrım olmasa da kız çocuğu sahibi olma isteği, erkek çocuğa nazaran daha çok dile getirilmiştir. Araştırma, genel doğurganlık oranlarında da bir azalma eğiliminin bulunduğu altına çizmiştir.

Eser (2016) tarafından Kuzey Kıbrıs'ta gerçekleştirilen araştırmada, ailelerin çocuklara atfettikleri değerler, farklı aile yapıları kapsamında incelemeye alınmıştır. Araştırmanın örneklemini, 3-6 yaş arası çocuklara sahip olan 412 evli anne ve baba oluşturmaktadır. Bulgular, bireyin anne ya da baba olmasının tek başına çocuğa yüklenen değerde anlamlı bir fark oluşturmadığını ortaya koymuştur. Fakat ebeveynlerin eğitim düzeyi, annenin yaşı, ailenin gelir seviyesi, babanın mesleği ve ailedeki çocuk sayısı gibi değişkenlerin, çocuk algısını ve çocuğa atfedilen değeri istatistiksel olarak anlamlı şekilde etkilediği kanıtlanmıştır. Özellikle çocuğa yüklenen psikolojik değerlerin belirgin biçimde arttığı dikkat çekmektedir.

Göksu (2018) Konya'nın Hüyük kırsalında, çocuklara atfedilen değerleri yerel bağlamda anlamaya yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmanın örneklemini oluşturan 300 katılımcıyla yapılan değerlendirmeler sonucunda, çocuğa yüklenen ekonomik değer ailelerin gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya konmuştur. Aynı şekilde, çocukların cinsiyetine yönelik tercihlerin, çocuklara atfedilen değer yönünü belirlemede etkili olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, kız çocukların erkek çocuklara göre daha çok tercih edildiği görülmektedir. Ayrıca, katılımcıların daha az sayıda çocuk sahibi olma yönünde bir eğilim sergiledikleri de gözlemlenmiştir. Çalışma, çocukların “neşe kaynağı” olarak görülmesi gibi psikolojik değerlerin ise yüksek oranda olduğunu ortaya koymuştur. İstanbul Ticaret Üniversitesi ile Areda Araştırma Şirketi iş birliğinde gerçekleştirilen 2021 tarihli kapsamlı saha araştırması, Türkiye’de ailenin değişen yapısını anlamaya yönelik kayda değer bulgular elde edilmiştir. 26 ilde 2400 kişiyle yapılan araştırmada; aile değerlerinden ekonomik koşullara, kadının çalışma hayatındaki rolünden yaşlı bakımına ve çocuk sahibi olma eğilimlerine kadar birçok konu detaylı şekilde analiz edilmiştir. Araştırmada katılımcılara sorulan “Tek bir çocuğunuz olsaydı kız mı, erkek mi olmasını isterdiniz?” sorusuna katılımcıların %56,3’ü kız, %43,7’si erkek cevabını vermiştir. Fakat bu tercihin, eğitim seviyesine göre değişiklik gösterdiği görülmüştür. Eğitim seviyesi yükseldikçe kız çocuk isteği de artmakta; üniversite mezunlarının

%61,8'i kız çocuk isterken, hiç eğitim almamış kişilerde bu oran %32,9'a kadar düşmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun 1 ya da 2 çocuğa sahip olduğu, ancak aile gelir düzeyi ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir istatistiksel ilişki bulunmadığı ortaya konmuştur "Bir çocuk daha yapmayı düşünüyor musunuz?" sorusuna ise %77,8 oranında "hayır" yanıtı verilmiştir; sadece %22,5'i bir çocuk daha sahibi olmayı düşündüğünü ifade etmiştir. İdeal çocuk sayısı konusunda kadın katılımcılar ortalama 2 çocukta hem fikirken, erkek katılımcıların ortalaması 3 çocuk olduğu ortaya konmuştur. Yaşlı bakımı konusunda ise katılımcıların çoğunluğunun, yaşlı kişilerin bakımının devlet ya da kurumlarca değil, aile içindeki çocuklar tarafından üstlenilmesi gerektiğini düşündüğü görülmektedir.

Meydan ve arkadaşları (2017) Zonguldak şehir merkezi ile Kozlu ve Kilimli ilçelerinde ikamet eden 510 katılımcı ile "Zonguldak'ta Hayatın Anlamı ve Aile Değerleri Üzerine Olgusal Bir Araştırma" isimli bir çalışma gerçekleştirmiştir. Katılımcıların %76,9'u çocukların ebeveynlerine itaat etmesi gerektiğini ifade ederken, %53,1'i ise çocukların çiftler arasındaki bağı güçlendiren ve aile birliğinin devamlılığına katkı sağlayan temel bir unsurlardan olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca katılımcıların %83,9'u yaşlılara dair bakım sorumluluğunun çocuklara ait olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Hatipoğlu (1993), evlilik doyumunu etkileyen faktörleri anlamaya yönelik olarak gerçekleştirdiği araştırmada; cinsiyet, çeşitli demografik değişkenler ve evlilik çatışmasının yaygınlığı ile sıklığı konularını analiz etmiştir. Ankara'da yaşayan 154 bireyden, 77'si evli olan bir örneklem grubuyla yapılan çalışma, nicel analiz tekniklerinden çoklu regresyon yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, erkek katılımcılar açısından evlilik çatışmasının yaygınlığı, evlilik doyumunu etkileyen önemli bir faktör olarak öne çıkarken; kadın katılımcılar için ise hem çatışmanın yaygınlığı hem de eğitim düzeyi evlilik doyumunu anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Araştırma ayrıca gelir düzeyinin genel olarak evlilik doyumu üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuş; buna karşılık, çiftlerin sahip oldukları çocuk sayısı ile evlilik doyumu düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Özellikle kadın katılımcılar arasında eğitim düzeyi arttıkça evlilik doyumunun da yükseldiği yönünde pozitif bir korelasyon tespit edilmiştir.

Kağıtçıbaşı'nın (1975, 2003) Aile Değişim Modeli, Türkiye'de aile yapısında kuşaklar boyunca yaşanan dönüşümleri inceleyen otuz yıllık bir araştırma sürecini kapsamaktadır. İlk araştırma, 1975 yılında evli kişilerden oluşan 2305 kişilik ulusal temsili bir örneklemeyle yürütülmüş; katılımcıların çoğunluğunu kadınlar oluşturmuştur. 2003'teki ikinci araştırma ise İstanbul ve iki kırsal bölgeden, farklı sosyoekonomik tabakalardan gelen toplam 1025 kadın katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Bulgular, zaman içinde aile yapısında “tam bağımlı” modelden “psikolojik bağımlılık” modeline geçildiğini ortaya koymaktadır. Çocuklardan beklenen roller değişmiş; ekonomik katkı yerine duygusal ve psikolojik değerler ön plana çıkmıştır. Araştırma, farklı kuşaklar ve toplumsal sınıflar arasında benzerlikler kadar belirgin farklılıklar olduğunu da göstermiştir.

2.3.3. Yurt Dışında Konu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Abbott ve Brody (1985) tarafından Amerika'da yapılan bir çalışmada, 210 kadın katılımcının evlilik doyumu düzeyleri incelenmiştir. Çalışma bulgularına göre, çocuk sahibi olmayan kadınların evlilik doyumlarının, çocuk sahibi olan kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, ebeveyn olmanın evlilikte çift ilişkileri üzerindeki olası etkilerini anlamaya dair önem arz etmektedir.

Rho (1989) ise yine Amerika'da 230 kadın katılımcı ile gerçekleştirdiği çalışmada benzer sonuçlara ulaşmıştır. Araştırmada, çocuk sahibi olmayan kadınların evlilik doyumu ortalamalarının çocuk sahibi kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırma, evlilik doyumu ile çocuk sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığını ortaya koysa da çocuk sayısı arttıkça evlilik doyumunun azalma eğiliminde olduğunu iddia etmiştir.

Pletchaty ve arkadaşları (1996) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışma da bu bulguları destekler doğrultudadır. Söz konusu çalışmada, çocuk sayısı ile evlilik doyumu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, çocuk sayısı arttıkça evlilik doyumu oranı azalmaktadır.

Twenge ve çalışma arkadaşları (2003), çocuk sahibi olmanın evlilik doyumunu negatif yönde etkileyebileceğini öne sürmüşlerdir. Çalışmalarında, çocuk sahibi kişilerin, özellikle de eşlerin, bireysel özgürlüklerinin azaldığını; ebeveynlik sorumlulukları

sebebiyle çeşitli rol çatışmaları yaşadıklarını ortaya koymuşlardır. Bu durumun, zamanla çiftler arasında duygusal uzaklaşmalara ve evlilik doyumunun azalmasına sebep olabileceği ifade edilmiştir.

Glenn (1990), evlilik doyumu ile çocuk sahibi olma arasındaki ilişkiyi anlamak amacıyla gerçekleştirdiği araştırmasında, çocuk sahibi olmayan çiftlerde evlilik doyumunun daha düşük seviyelerde olduğunu tespit etmiştir. Buna karşılık, çocuk sahibi olmanın evlilik doyumunu anlamlı biçimde artırmadığı ve çiftlerin evlilik doyum düzeyleri üzerinde belirgin bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın bilimsel temelleri doğrultusunda izlenen yöntemsel yaklaşım detaylandırılmış; örneklem grubunun özellikleri, veri toplama sürecinin aşamaları, kullanılan ölçme araçları ve elde edilen verilerin analizinde başvurulmuş istatistiksel teknikler sistematik biçimde sunulmuştur.

3.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu çalışma, kadınların evlilik doyumu düzeyleri ile çocuk sahibi olma motivasyonlarının, annelik rol memnuniyeti üzerindeki yordama gücünü incelemeyi amaçlamaktadır. Buna ek olarak, annelik rolüne ilişkin memnuniyet düzeyinin bazı demografik değişkenler (annenin yaşı, eğitim durumu, çocuk sayısı, ilk çocuğun planlı gebelik olma durumu, çalışma durumu) açısından nasıl farklılık gösterdiği de analiz edilmiştir.

Araştırma, nicel araştırma deseni temel alınarak yapılandırılmış olup, betimsel ve ilişkisel tarama (korelasyonel) türünde bir çalışmadır. Korelasyonel araştırmalarda amaç, herhangi bir değişkene müdahale edilmeden, doğal halleriyle birden fazla değişken arasındaki ilişki düzeyini belirlemektir. Bu tür araştırmalarda elde edilen korelasyon katsayısı, değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü gösterir.

Ayrıca, iki değişken arasında anlamlı bir ilişki mevcutsa, bir değişkenin bilinen değeri üzerinden diğer değişkenin tahmin edilmesi de mümkündür (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012).

Araştırmada yer alan temel değişkenler arasındaki ilişkileri analiz etmekle yetinilmeyip, bu değişkenlerin annelik rol memnuniyetini yordayıcı gücünü belirleyebilmek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Hiyerarşik regresyon, değişkenlerin modele araştırmacı tarafından belirlenen kuramsal veya mantıksal bir sıraya göre aşamalı biçimde eklendiği bir regresyon türüdür. Bu yöntem, her bir değişken grubunun (blokların) bağımlı değişken üzerindeki katkısını ayrı ayrı test etmeye olanak tanıyarak, modelin açıklayıcılığındaki artışı istatistiksel olarak değerlendirme imkânı sunar (Cohen, Cohen, West ve Aiken, 2003; Tabachnick ve Fidell, 2019).

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmanın örneklemini, 2024-2025 bahar döneminde Türkiye'de ikamet eden ve ilk çocuğu 0 ile 6 yaş arasında olan anneler oluşturmaktadır. Bu çalışmada, çalışmanın amacına uygun katılımcıları daha bilinçli bir şekilde seçebilmek adına öncelikle ölçüt örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Ölçüt örnekleme, belirli bir özellik ya da kritere sahip bireylerin örnekleme dahil edilmesini esas alan ve araştırma sorularına en uygun katılımcıları seçmeye olanak sağlayan amaca dayalı bir örnekleme tekniğidir (Patton, 2002). Ayrıca veri toplama sürecinde kolayda örnekleme yönteminden de yararlanılmıştır. Kolayda örnekleme, araştırmacının erişiminin daha kolay olduğu bireylerden veri toplamasına olanak tanıyan, uygulaması hızlı ve maliyet açısından avantajlı bir örnekleme türüdür. Ancak bu yöntemin, elde edilen bulguların evreni temsil etme gücünün sınırlı olması ve genellenebilirlik düzeyinin düşük kabul edilmesi gibi bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Bu nedenle çalışmada ölçüt örnekleme ile kolayda örnekleme birlikte kullanılmış, böylece hem araştırma amacına uygun katılımcıların seçimi sağlanmış hem de veri toplama süreci kolay bir şekilde yürütülmüştür.

Bu çalışmada yalnızca 0–6 yaş aralığında çocuğu olan annelerin dâhil edilmesinin nedeni, bu dönemin annelik rolünün en yoğun yaşandığı ve ebeveynlik kimliğinin şekillendiği kritik bir evre olmasıdır. Erken çocukluk dönemi, çocuğun bakım, beslenme ve duygusal destek gibi temel ihtiyaçları açısından tamamen ebeveyne bağımlı olduğu bir süreçtir (Bowlby, 1988). Bu durum, annenin yaşamındaki diğer rollerle denge kurmasını zorlaştırmakta ve annelik rolünden alınan doyumunu doğrudan etkileyebilmektedir (Crnic ve Greenberg, 1990). Ayrıca bu dönem, annenin çocukla kurduğu ilişkinin ve kendi ebeveynlik yeterliğine dair algısının biçimlendiği, duygusal olarak önemli bir zaman dilimidir (Bornstein, 2002). Annelik rolüne geçişin yaşandığı bu dönemde kadın hem yeni bir kimlik edinir hem de çocuğun tam bağımlılığı nedeniyle yoğun sorumluluk üstlenir. Bu durum, rol memnuniyetini doğrudan etkilediği için erken çocukluk dönemi araştırma kapsamına alınmıştır.

Bu çalışmada başlangıçta toplam 372 anneden veri toplanmıştır. Ancak uç değerler çıkarıldıktan sonra 365 veri kullanılmıştır. Bu örneklem büyüklüğü, çok değişkenli analizlerde (örneğin regresyon ve ANOVA) güvenilir sonuçlar elde etmek için

önerilen minimum düzeyin üzerindedir. Özellikle parametrik analizlerde değişken başına düşen katılımcı sayısının en az 15–30 arasında olması gerektiği yönündeki görüşler dikkate alındığında (Tabachnick ve Fidell, 2013), bu araştırmada elde edilen örneklem büyüklüğü analizlerin istatistiksel gücü açısından yeterli kabul edilmektedir. Ayrıca, geniş örneklem grubu sayesinde alt gruplar arasında karşılaştırmalar yapmak ve kontrol değişkenlerinin etkisini modellemek mümkün hale gelmiş, bu da analizlerin güvenilirliğini artırmıştır. Verilerin betimleyici istatistikleri incelendiğinde uç değer ve eksik veri sorunu bulunmadığı ve dağılımların parametrik analiz varsayımlarını karşıladığı görülmüştür. Bu doğrultuda, elde edilen veri seti, analiz süreci için hem içeriksel hem de istatistiksel açıdan uygun bulunmuştur.

Araştırmada yer alan katılımcılara ilişkin demografik değişkenler- anne yaşı, eğitim düzeyi, toplam çocuk sayısı, ilk çocuğun yaşı ve gebeliğin planlı olup olmadığı, annenin çalışma durumu gibi- kontrol değişkeni olarak değerlendirilmiş ve analizlerde dikkate alınmıştır. Bu sayede, annelik rol memnuniyeti üzerindeki temel değişkenlerin etkisini daha doğru ve ayrıştırılmış biçimde incelemek mümkün hale gelmiştir.

Bu çalışmada uygun (kolayda) örnekleme yöntemi kullanıldığından, katılımcıların demografik özelliklerinin ayrıntılı biçimde sunulması literatür açısından önem taşımaktadır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Bu doğrultuda katılımcılara ait yaş, eğitim durumu, eşin eğitim durumu, evlilik süresi, çocuk sayısı, ilk çocuğun yaşı ve gebeliğin planlı olup olmadığı gibi demografik bilgiler detaylı olarak değerlendirilmiş ve Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 3.1 *Demografik Verilere Ait Dağılımlar*

		N	%
1- Yaşınız 20-50(32,14±4,37)	29 yaş ve altı	104	28,5
	30-40 arası	247	67,7
	41 yaş ve üzeri	14	3,8
2- Eşinizin yaşı	29 yaş ve altı	48	13,2

	30-35 arası	178	48,9
25-54(34,14±4,75)	36 yaş ve üzeri	138	37,9
3- Eğitim düzeyiniz:	İlkokul	4	1,1
	Ortaokul	9	2,5
	Lise	51	14,0
	Ön lisans	65	17,8
	Lisans	179	49,0
	Yüksek lisans	37	10,1
	Doktora	20	5,5
4- Eşinizin eğitim düzeyiniz:	İlkokul	3	0,8
	Ortaokul	17	4,7
	Lise	61	16,7
	Ön lisans	55	15,1
	Lisans	158	43,3
	Yüksek lisans	56	15,3
	Doktora	15	4,1
5- Sosyoekonomik düzeyiniz nedir?	Çok kötü	0	0,0
	Kötü	11	3,0
	Orta	174	47,7
	İyi	171	46,8
	Çok iyi	9	2,5
6- Kaç yıllık evlisiniz	3 yıl ve altı	52	14,2
1-29(7,24±3,88)	4-5 yıl	74	20,3
	6-10 yıl	190	52,1
	11 yıl ve üzeri	49	13,4
7- Nasıl evlendiniz?	Aşk evliliği Görücü usulü / tanıştırılarak	242	66,3
	1 çocuk	123	33,7
8- Kaç çocuğunuz var?	2 çocuk	193	52,9
	3 çocuk	143	39,2
		24	6,6

	4 Çocuk ve üzeri	5	1,4
	0	28	7,7
	1	32	8,8
9- İlk çocuğunuzun yaşı:	2	40	11,0
	3	43	11,8
	4	60	16,4
	5	55	15,1
	6	107	29,3
	Kız	194	53,2
10- İlk çocuğunuzun cinsiyeti	Erkek	171	46,8
11- İlk çocuğunuz planlı bir gebelik miydi?	Evet	315	86,3
	Hayır	50	13,7
12- İlk çocuğunuzun kronik, fiziksel bir rahatsızlığı var mı?	Evet	12	3,3
	Hayır	353	96,7
14- Çalışıyor musunuz?	Çalışıyorum	183	50,1
	Ev hanımıyım	182	49,9

Bu çalışmada yer alan katılımcı sayısı değişkenlere göre farklılık göstermemekle birlikte, tüm demografik değişkenlerde genel olarak n = 365 katılımcıdan veri elde edilmiştir.

Yaş değişkeni incelendiğinde, 365 katılımcının %28,5'i 29 yaş ve altı (n = 104), %67,7'si 30-40 yaş aralığında (n = 247) ve %3,8'i 41 yaş ve üzerindedir (n = 14). Katılımcıların yaş ortalaması $32,14 \pm 4,37$ olup, yaşlar 20 ile 50 arasında değişmektedir. Eş yaşı değişkenine bakıldığında, %13,2'si 29 yaş ve altı (n = 48), %48,9'u 30-35 yaş aralığında (n = 178) ve %37,9'u 36 yaş ve üzeri grupta yer almaktadır (n = 138). Eşlerin yaş ortalaması $34,14 \pm 4,75$ olup, yaş aralığı 25 ile 54 arasındadır.

Katılımcıların eğitim düzeyi dağılımı incelendiğinde, %1,1'i ilkokul (n = 4), %2,5'i ortaokul (n = 9), %14,0'ı lise (n = 51), %17,8'i ön lisans (n = 65), %49,0'ı lisans (n =

179), %10,1'i yüksek lisans (n = 37) ve %5,5'i doktora (n = 20) düzeyindedir. Eşlerin eğitim durumu benzer şekilde dağılmış olup %0,8'i ilkokul (n = 3), %4,7'si ortaokul (n = 17), %16,7'si lise (n = 61), %15,1'i ön lisans (n = 55), %43,3'ü lisans (n = 158), %15,3'ü yüksek lisans (n = 56) ve %4,1'i doktora (n = 15) mezunudur.

Sosyoekonomik düzey dağılımı değerlendirildiğinde, katılımcıların %3,0'ı kötü (n = 11), %47,7'si orta (n = 174), %46,8'i iyi (n = 171) ve %2,5'i çok iyi (n = 9) düzeyde olduklarını belirtmiştir. “Çok kötü” seçeneğini işaretleyen katılımcı bulunmamaktadır. Evlilik süresi açısından bakıldığında, katılımcıların %14,2'si 3 yıl ve altı (n = 52), %20,3'ü 4-5 yıl (n = 74), %52,1'i 6-10 yıl (n = 190) ve %13,4'ü 11 yıl ve üzeri (n = 49) süredir evlidir. Ortalama evlilik süresi $7,24 \pm 3,88$ yıl olup, bu süre 1 ile 29 yıl arasında değişmektedir.

Evlilik biçimi açısından, katılımcıların %66,3'ü aşk evliliği (n = 242), %33,7'si ise görücü usulü ya da tanıştırlarak evlenmiştir (n = 123). Çocuk sayısına göre dağılımda, %52,9'u bir çocuk sahibi (n = 193), %39,2'si iki çocuk sahibi (n = 143), %6,6'sı üç çocuk sahibi (n = 24) ve %1,4'ü dört veya daha fazla çocuk sahibidir (n = 5).

İlk çocuğun yaşı 0 ile 6 arasında değişmekte olup, en yaygın yaş %29,3 oranla 6 yaş (n = 107) ve %16,4 ile 4 yaş (n = 60) olarak gözlemlenmiştir. İlk çocuğun cinsiyeti açısından dağılım %53,2 kız (n = 194) ve %46,8 erkek (n = 171) şeklindedir. Gebeliğin planlı olup olmadığına dair soruya verilen yanıtlarda %86,3'ü evet (n = 315), %13,7'si hayır (n = 50) cevabını vermiştir. İlk çocuğun kronik ya da fiziksel bir rahatsızlığı bulunma durumuna ilişkin olarak %3,3'ü evet (n = 12), %96,7'si ise hayır (n = 353) yanıtını vermiştir.

Çalışma durumu incelendiğinde ise katılımcıların %50,1'i çalışmakta (n = 183), %49,9'u ise ev hanımı olduğunu (n = 182) ifade etmiştir. Bu dağılım, çalışmakta olan katılımcılar ile çalışmayanların gruplar içinde dengeli bir biçimde yer aldığını göstermektedir.

3.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

İlk olarak bu araştırmada kullanılacak olan Annelik Rolü Memnuniyeti Ölçeği, Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği İlişkilerde Mutluluk Ölçeği (İMO) için, bu

ölçekleri geliştiren veya Türkçe uyarlama çalışmalarını yapan araştırmacılardan izin alınmıştır. Uygulamada kullanılacak şekilde ilgili ölçeklere Gönüllü Katılım Formu ve Kişisel Bilgi Formu eklenmiş, ardından Düzce Üniversitesi Etik Komisyonundan gerekli izinler alınmıştır.

Araştırmada veriler, nicel yöntemlere uygun olarak yapılandırılmış bir Google Form aracılığıyla toplanmıştır. Hazırlanan formda, çalışmanın amacı ve gizlilik ilkeleri hakkında bilgilendirici bir açıklamaya yer verilmiş; katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Veri toplama sürecinde herhangi bir isim ya da kişisel tanımlayıcı bilgi istenmemiştir. Hazırlanan çevrim içi form, WhatsApp uygulaması aracılığıyla gönüllü katılımcılara ulaştırılmış ve zincirleme yöntemle yaygınlaştırılmıştır. Veri toplama süreci, araştırmacının kolay erişim sağlayabileceği sosyal çevresi üzerinden yürütülmüş olup, bu bağlamda uygun (kolayda) örnekleme tekniği kullanılmıştır. Formların doldurulması ve gönderilmesi tamamen gönüllülük esasına dayalı olmuştur. Tüm veriler elektronik ortamda derlenmiş ve Microsoft Excel ve SPSS yazılımları aracılığıyla analiz öncesi düzenlenmiştir.

3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın amacına ve yöntemine uygun olarak seçilen veri toplama araçları hakkında bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların yaşı, eşinin yaşı, eğitim düzeyi, eşinin eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzeyi, kaç yıllık evli olduğu, evlenme türü çocuk sayısı, ilk çocuğunun yaşı, ilk çocuğunun cinsiyeti, ilk çocuğun planlı bir gebelik olup olmadığı, ilk çocuğun kronik veya fiziksel bir rahatsızlığı olup olmadığı, çalışıp çalışmama durumu sorularını içeren araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu EK-2’de yer almaktadır.

3.4.2. Annenin Rol Memnuniyeti Soru Formu (Maternal Role Satisfaction)

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan Annenin Rol Memnuniyeti Soru Formu, Güleç (1998) tarafından geliştirilmiş olup, annenin yaşamındaki çeşitli sosyal rollerden ve sosyal destek kaynaklarından duyduğu memnuniyet düzeyini çok boyutlu bir şekilde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ölçeğin geliştirilme sürecinde Bekman (1998) ile Kağıtçıbaşı, Bekman ve Sunar'ın (1993) öncü çalışmaları kuramsal dayanak olarak kullanılmış; annelik deneyiminin yalnızca çocuğa bakım verme süreciyle sınırlı kalmayıp, bireysel kimlik, eş ilişkisi ve sosyal destek gibi unsurları da içerdiği yaklaşımından hareketle yapılandırılmıştır. Form, toplam 31 kapalı uçlu maddeden oluşmakta ve dört dereceli Likert tipi bir ölçekle (1 = en düşük memnuniyet, 4 = en yüksek memnuniyet) yanıtlanmaktadır. Alınabilecek toplam puan 31 ile 124 arasında değişmekte olup, yüksek puanlar annenin rollerine ilişkin memnuniyetinin yüksek olduğunu göstermektedir. Soru formu, içeriksel olarak altı alt bölümden oluşsa da bu araştırmada analizler toplam puanlar üzerinden yürütölmüştür. Bu tercihin temel gerekçesi, araştırmanın odak noktası olan annelik rolüne ilişkin genel doyumun bütöncöl bir değişken olarak ele alınmasıdır. Ölçeğin her bir alt boyutu annenin farklı yönlerdeki deneyimlerini ölse de çalışmanın istatistiksel modeli annelik rol doyumunu tek bir yapı altında değerlendirmeyi gerektirdiğinden, ölçeğin bütöününden elde edilen toplam puan üzerinden analiz yapılmıştır. Ayrıca, ölçekteki bazı alt boyutların az sayıda maddeden oluşması, alt ölçek bazında ayrı analizlerin yapılmasını istatistiksel açıdan sınırlı kılabilceği için bu yaklaşım daha uygun bulunmuştur. Formun ilk üç maddesi annenin çalışma durumuna göre içerik farklılığı göstermekle birlikte, kalan maddeler tüm katılımcılara ortak olarak sunulmaktadır. Formun özgün geliştirme çalışmasında yapılan pilot uygulama kapsamında Cronbach Alfa katsayısı çalışan anneler için .82, çalışmayan anneler için ise .85 olarak raporlanmıştır. Mevcut araştırmada elde edilen güvenilirlik analizlerine göre ise hem çalışan hem de çalışmayan anneler için Cronbach Alfa katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Bu değerler, ölçeğin yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu ve annenin çok yönlü rol memnuniyetini güvenilir bir şekilde değerlendirdiğini göstermektedir.

3.4.3. Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği

Bu araştırmada bireylerin çocuk sahibi olmaya yönelik güdülerini değerlendirmek amacıyla Guedes ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen ve Türkçeye Anjelika Hüseyinzade Şimşek tarafından uyarlanan Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, bireylerin çocuk sahibi olma kararlarını etkileyen faktörleri iki temel boyutta ele almaktadır: Olumlu Motivasyonlar ve Olumsuz Motivasyonlar. Ölçek toplamda 35 maddeden oluşmakta ve her bir madde 5 dereceli Likert tipi bir ölçekle (1 = hiç önemli değil, 5 = tamamen önemli) yanıtlanmaktadır. Olumlu motivasyonlar alt boyutu (22 madde), çocuk sahibi olmanın birey için anlamlı ve değerli olduğunu düşündüren sosyal, duygusal ve kişisel tatmin kaynaklı güdülerini kapsamaktadır. Örnek maddeler arasında “Hayatıma anlam katmak”, “Partnerim/eşim ile bağımlıyı güçlendirmek” ve “Aile değerlerini aktarmak” gibi ifadeler yer almaktadır. Olumsuz motivasyonlar alt boyutu (13 madde) ise çocuk sahibi olmanın getireceği potansiyel yük ve risklere, örneğin maddi zorluklar, ebeveynlik sorumluluğu, çevresel kaygılar gibi etmenlere odaklanmaktadır. Bu kapsamda “Çocuk bakımının yükü ile yüzleşmek”, “Partnerimle/eşimle yakınlığımı kaybetmek” ve “Çocuğu çevresel bozulmalara maruz bırakmaktan korkmak” gibi maddeler bu alt boyutta yer almaktadır. Motivasyon, psikoloji literatüründe bireyin belirli bir davranışı başlatmasına, sürdürmesine veya sonlandırmasına neden olan içsel ya da dışsal güdüler bütünü olarak tanımlanır. Bu kavram yalnızca bireyin bir eylemi gerçekleştirme yönündeki olumlu istek ve yönelimleri değil, aynı zamanda bir eylemden kaçınma ya da uzak durma davranışlarını tetikleyen bilişsel ve duygusal etmenleri de kapsar. Bu bağlamda motivasyon hem yaklaşma temelli (approach) güdülerini hem de kaçınma temelli (avoidance) güdülerini içeren iki yönlü bir yapı olarak değerlendirilir (Elliot, 2006; Ryan ve Deci, 2000). Bu kuramsal temel doğrultusunda, kullanılan ölçek de motivasyonu iki yönlü bir yapı olarak ele almakta; bireyin çocuk sahibi olma kararına ilişkin hem içsel güdülenmelerini hem de kaçınma eğilimlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ölçekte her iki alt boyuttan ayrı ayrı puan alınmakta, toplam puan ise bireyin çocuk sahibi olmaya ilişkin genel eğilim düzeyini göstermek amacıyla yorumlanmaktadır. Ölçekte elde edilebilecek toplam puan aralığı 35 ile 175 arasında değişmekte olup, yüksek puanlar bireyin çocuk sahibi olma yönelimlerinin daha güçlü olduğunu göstermektedir. Ölçeğin orijinal çalışmasında iç

tutarlılık katsayısı oldukça yüksek bulunmuş ve Cronbach's Alpha değeri .916 olarak raporlanmıştır. Mevcut araştırmada ise yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda olumlu çocuk sahibi olma motivasyonu alt boyutu için Cronbach Alfa katsayısı .95, olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonu alt boyutu için ise .91 olarak bulunmuştur. Bu bulgular, ölçeğin hem genel yapısı hem de alt boyutları açısından yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

3.4.4. İlişkilerde Mutluluk Ölçeği (İMÖ)

Bu araştırmada, bireylerin romantik ilişkilerine dair genel memnuniyet düzeylerini ölçmek amacıyla İlişkilerde Mutluluk Ölçeği (İMÖ) kullanılmıştır. Bu sebeple mevcut araştırmada evlilik doyumu bu ölçek üzerinden incelenmiştir. Fletcher ve arkadaşları (1990) tarafından geliştirilen ölçek, romantik ilişkideki sevgi, yaşanan mutluluk, genel doyum hissi, ilişkinin sürekliliği, yaşanan problemlerin şiddeti ve ilişkiye duyulan bağlılık gibi temel boyutları değerlendiren toplam altı maddeden oluşmaktadır. Yedi dereceli Likert tipi yapıdaki bu ölçekten alınabilecek toplam puan aralığı 6 ile 42 arasında değişmektedir; yüksek puanlar, bireyin ilişkisine dair genel mutluluk düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması ve psikometrik değerlendirme çalışması Kışlak (2002) tarafından yapılmış; bu süreçte Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .80, iki yarım test güvenilirliği .80 ve test-tekrar test güvenilirliği .86 olarak belirlenmiştir. Geçerlilik katsayısı ise .69 düzeyinde bulunmuştur. Bu çalışmada yapılan yeniden güvenilirlik analizinde iç tutarlılık katsayısı .77 olarak saptanmış olup, bu değer İMÖ'nün bu araştırma bağlamında da güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu desteklemektedir. Bu çalışma yalnızca evli bireyler örneklemini kapsadığından, İlişkilerde Mutluluk Ölçeği'nden elde edilen puanlar, doğrudan katılımcıların evlilik ilişkisine dair memnuniyet düzeyini yansıtmaktadır. Bu nedenle, elde edilen puanlar analizlerde “evlilik doyumu” kavramsallaştırması altında ele alınmıştır. Literatürde İMÖ'nün evlilik doyumu ile yüksek düzeyde ilişkili olduğu gösterilmiş; ölçeğin romantik ilişki memnuniyetini genel doyum yapısı çerçevesinde ölçtüğü ifade edilmiştir (Fletcher ve ark., 1990; Kışlak, 2002). Dolayısıyla, mevcut çalışmada İMÖ'den elde edilen verilerin evlilik doyumu değişkeni olarak kullanılması, kuramsal ve ölçümsel açıdan temellendirilmiş bir yaklaşımdır.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Bu çalışmada elde edilen veriler, SPSS 26.0 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırmanın temel amacı doğrultusunda, kadınların evlilik doyumu ve çocuk sahibi olma motivasyonlarının annelik rol memnuniyetini yordama gücü çoklu regresyon analizi ile test edilmiştir. Bu bağlamda, değişkenlerin modele kuramsal bir sırayla eklendiği hiyerarşik regresyon analizi tercih edilmiştir. Hiyerarşik regresyon analizinde, bağımsız değişkenler araştırmacının teorik öngörüsüne dayalı olarak sırayla modele dahil edilir. Her yeni değişken ya da değişken grubu eklendiğinde, daha önce eklenmiş olan değişkenler kontrol değişkeni olarak değerlendirilir. Bu sayede modele sonradan eklenen değişkenlerin, bağımlı değişken üzerindeki açıklayıcı katkısı (ΔR^2) incelenebilir (Pallant, 2005, s.141). Ayrıca, annelik rol memnuniyeti düzeyinin bazı demografik değişkenlere göre anlamlı biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla bağımsız örneklem için t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Bunlara ek olarak, örnekleme ilişkin genel tanımlayıcı bilgiler frekans (f), yüzde (%), ortalama ($\bar{X}$) ve standart sapma (SD) gibi temel istatistiklerle raporlanmıştır.

İlk aşamada, veri setindeki eksik veriler sistematik biçimde gözden geçirilmiş ve analiz öncesi gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Eksik veri sorunu kontrol altına alındıktan sonra, veri setinin dağılım özellikleri ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Çünkü normallik, analiz türünün belirlenmesinde ve parametrik yöntemlerin kullanılabilirliğinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda, normallik varsayımı yalnızca grafiksel yollarla değil, çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri üzerinden de değerlendirilmiştir. Özellikle büyük örneklerde normallik testlerinin anlamlılık düzeyinden etkilenme olasılığı arttığı için, dağılımın şeklini yorumlamada bu iki ölçüt daha güvenilir bir referans noktası sunmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Verilerin çok değişkenli analizlere uygunluğunu sağlamak amacıyla, çoklu doğrusal bağlantı (multicollinearity) kontrolü yapılmıştır. Bu kapsamda bağımsız değişkenlere ait Varyans Enflasyon Faktörü (VIF) ve tolerans değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen tolerans değerleri .69 ile .91, VIF değerleri ise 1.09 ile 1.45 arasında değişmektedir. Bu değerler, Hair ve arkadaşlarının (2010) belirttiği gibi VIF'in 10'un altında ve tolerans değerlerinin .10'un üzerinde olması koşulunu karşılamakta; Kleine'nin

(2016) vurguladığı eşiklerle de uyumludur. Bu bulgular doğrultusunda, regresyon analizinde kullanılan modelde çoklu doğrusal bağlantı sorunu bulunmadığı ve değişkenlerin istatistiksel açıdan güvenle analiz edilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada kullanılan tüm ölçek ve alt boyutlara ilişkin betimsel istatistikler ile çarpıklık ve basıklık değerleri aşağıda Tablo 2'de sunulmaktadır. Bu değerler aracılığıyla verilerin dağılım özellikleri yorumlanmış ve analizlerde normallik varsayımının ne ölçüde karşılandığına dair bir ön değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 3.2 Ölçek ve Alt Boyutlara Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	n	Çarpıklık	Basıklık
Annenin Rol Memnuniyeti Toplam Ölçek	365	-0,287	0,463
Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği	365	0,324	-0,403
Toplam Puanı			
Olumlu Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları	365	0,247	-0,775
Alt Boyutu Toplam			
Olumsuz Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları	365	0,037	-0,522
Alt Boyutu Toplam			
İlişkilerde Mutluluk Ölçeği Toplamı	365	-0,924	1,111

Araştırmada kullanılan temel ölçeklere ve alt boyutlara ilişkin verilerin normallik dağılımını değerlendirmek amacıyla, her bir değişkene ait çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelenmiş ve sonuçlar Tablo 2’de özetlenmiştir. Bu tür analizler, özellikle çoklu regresyon ve yol analizi gibi parametrik yöntemlerin uygulanabilirliğini test etmek açısından kritik bir ön adımdır. Çünkü bu analizlerin güvenilirliği, verilerin belirli dağılım özelliklerine sahip olmasına bağlıdır (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Çarpıklık değeri, bir dağılımın simetrik olup olmadığını gösterirken; basıklık değeri, dağılımın tepe noktasının sivrililiğini ya da yayvanlığını ifade eder. Genel kabul gören

yaklaşımına göre, çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1 aralığında kalması verinin normal dağılıma oldukça yakın olduğunu gösterir (George ve Mallery, 2010). Bu sınır ± 2 'ye kadar esnetildiğinde ise veriler hâlâ parametrik analizler için uygun kabul edilir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Tabloda görüldüğü üzere, “Annenin Rol Memnuniyeti Toplam Ölçeği” çarpıklık (-0,287) ve basıklık (0,463) değerleri açısından normal dağılıma oldukça yakın bir yapı sergilemektedir. Bu durum, ilgili ölçekten elde edilen puanların dengeli bir dağılım gösterdiğini ve analizler açısından herhangi bir dönüşüme gerek duyulmadığını göstermektedir.

Benzer şekilde, “Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği” ile bu ölçeğin alt boyutları olan “Olumlu Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları” ve “Olumsuz Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları” da çarpıklık ve basıklık açısından ± 1 sınırları içerisinde kalmakta, dolayısıyla normalliğe uygunluk göstermektedir. Bu hem olumlu hem olumsuz motivasyonların örneklem genelinde dengeli biçimde temsil edildiğini göstermesi açısından önemlidir.

Dikkat çeken bir diğer bulgu ise “İlişkilerde Mutluluk Ölçeği”ne aittir. Bu değişkenin çarpıklık değeri -0,924 ve basıklık değeri 1,111 olarak hesaplanmıştır. Negatif yöndeki çarpıklık, bazı katılımcıların ölçekten yüksek puanlar alma eğiliminde olduğunu, yani ilişkilerde genel olarak yüksek bir mutluluk düzeyinin algılandığını düşündürmektedir. Basıklığın 1'in biraz üzerinde olması ise dağılımın tepe noktasının belirgin olduğunu, yani çok sayıda katılımcının benzer şekilde yüksek puan verdiğini göstermektedir. Ancak bu değerler yine de kabul edilebilir sınırlar içinde kaldığından, parametrik analizlerin uygulanmasını engelleyecek düzeyde bir normallik sapması söz konusu değildir.

Sonuç olarak, tabloda yer alan tüm değişkenler normallik varsayımını karşılayacak düzeyde dağılım göstermekte ve bu da çoklu regresyon analizleri başta olmak üzere parametrik istatistiksel yöntemlerin güvenle kullanılabileceğini göstermektedir. Bu bulgular doğrultusunda, analizlerde herhangi bir dönüşüm ya da düzeltme yapılmasına gerek duyulmamıştır.

Tablo 3.3 Ölçek ve Alt Boyutlara Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Minimum	Maximum	Ort.	Ss
Annenin Rol Memnuniyeti Toplam Ölçek	365	44,00	124,00	85,51	12,67
Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği Toplam Puanı	365	44,00	175,00	107,12	26,29
Olumlu Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Alt Boyutu Toplam	365	28,00	110,00	66,48	19,65
Olumsuz Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Alt Boyutu Toplam	365	13,00	65,00	40,64	11,95
İlişkilerde Mutluluk Ölçeği Toplamı	365	7,00	42,00	30,97	6,38

Araştırmada yer alan temel değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 3’te sunulmuştur. Bu tabloda, her bir ölçek ve alt boyut için minimum ve maksimum puanlar ile ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır. Söz konusu istatistikler, örneklemdaki katılımcıların değişkenlere ilişkin genel eğilimlerini ve dağılım özelliklerini değerlendirmek açısından önemlidir. Ayrıca, ilişkisel ve yordayıcı analizler öncesinde verilerin yapısal özelliklerinin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan Annenin Rol Memnuniyeti Ölçeği’ne ait puanların 44 ile 124 arasında değiştiği ve ortalama puanın 85,51 olduğu görülmektedir. Bu değer, katılımcıların annelik rollerinden genel olarak orta-yüksek düzeyde memnuniyet duyduklarını göstermektedir. 12,67’lik standart sapma, memnuniyet düzeylerinde makul düzeyde bir varyans bulunduğuna işaret etmektedir.

Bağımsız değişkenlerden biri olan Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği toplam puanı açısından, örneklemin ortalama değeri 107,12 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgu, annelerin çocuk sahibi olmaya yönelik genel olarak anlamlı ve olumlu bir motivasyon taşıdıklarını göstermektedir. Ölçeğe ilişkin puanlar 44 ile 175 arasında değişirken, 26,29'luk yüksek bir standart sapma değeri, bu değişkene ilişkin bireyler arası farklılığın görece fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Alt boyutlar düzeyinde değerlendirildiğinde, Olumlu Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Alt Boyutu ortalaması 66,48 olup, puanlar 28 ile 110 arasında değişmektedir. Bu sonuç, çocuk sahibi olma kararının büyük ölçüde kişisel tatmin, sevgi verme ve hayatı anlamlandırma gibi olumlu gerekçelere dayandığını göstermektedir. Buna karşılık, Olumsuz Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Alt Boyutu ortalaması 40,64 olarak belirlenmiştir. Bu bulgu, çocuk sahibi olmayı sosyal baskı, zorunluluk ya da gelecek güvenliği gibi dışsal ve olumsuz nedenlerle açıklayan katılımcıların görece daha az olduğunu göstermektedir.

Araştırmada kullanılan diğer temel değişken olan İlişkilerde Mutluluk Ölçeği toplam puanı ise ortalama 30,97 olarak bulunmuştur. Bu değer, katılımcıların eş ilişkilerinden yüksek düzeyde doyum aldıklarını göstermektedir. Bu durum, evlilik doyumunun annelik rolüyle bağlantılı memnuniyet düzeyini etkileyebilecek önemli bir psikososyal etken olduğuna işaret etmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, tanımlayıcı istatistikler örneklemdaki annelerin hem eş ilişkilerinden hem de annelik rollerinden yüksek düzeyde doyum aldığını, ayrıca çocuk sahibi olmaya yönelik motivasyonlarının büyük ölçüde olumlu temellere dayandığını göstermektedir. Bu bulgular, araştırmanın teorik çerçevesiyle tutarlıdır ve ilerleyen bölümlerde sunulacak ilişkisel analizlere sağlam bir zemin oluşturmaktadır.

4. BULGULAR

Bu araştırmanın amacı, annelik rol memnuniyetinin, evlilik doyumu ve çocuk sahibi olma motivasyonları (olumlu ve olumsuz) açısından yordayıcı gücünü incelemektir. Bu kapsamda gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizi ile bağımlı değişken olan annelik rol memnuniyetinin, ilk olarak evlilik doyumu, ardından olumlu ve olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları modele sırasıyla eklenerek açıklanma düzeyi test edilmiştir. Bununla birlikte, annelik rol memnuniyet düzeyinin annenin yaşı, eğitim düzeyi, sahip olunan çocuk sayısı, ilk çocuğun planlı gebelik olma durumu, annenin çalışma durumu gibi değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği de ayrıca incelenmiştir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular bu bölümde detaylı biçimde sunulmaktadır.

4.1. SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE İLİŞKİN BULGULAR

Bu kapsamda, annelerin yaş grupları, eğitim düzeyleri, sahip oldukları çocuk sayısı, ilk gebeliğin planlı olup olmama durumu ile çalışma durumu gibi temel demografik değişkenlerin, annelik rolüne dair algılanan doyum düzeyine etkisi istatistiksel olarak test edilmiştir.

Veri analizinde, karşılaştırmalı grup analizlerini mümkün kılan istatistiksel tekniklerden yararlanılmıştır. İki grup arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t-testi, ikiden fazla grubun karşılaştırıldığı durumlarda ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Her bir değişken kendi başlığı altında değerlendirilmiş; anlamlı farklar elde edilen bulgulara scheffe analizler de yapılarak sonuçların daha ayrıntılı yorumlanmasına olanak sağlanmıştır.

Bu analizler aracılığıyla, annelerin yaşam deneyimlerine ve sosyal konumlarına göre annelik rolünden aldıkları doyumun nasıl biçimlendiğine dair kapsamlı bir bakış sunulmaktadır.

4.1.1. Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmada, annenin yaşının annelik rol memnuniyeti üzerindeki etkisini incelemek amacıyla bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır.

Tablo 4.1 *Annenin Yaşına Göre Annelik Rol Memnuniyeti Düzeyine İlişkin t Testi Sonuçları*

Değişken	Annenin Yaşı	N	ort.	Ss	t	P
Annenin Rol Memnuniyeti Toplam Ölçek	29 yaş ve altı	104	87,78	11,71	2,004	,046
	30 yaş ve üstü	261	84,49	12,99		

* $p < 0,05$

Annelerin yaş gruplarına göre annelik rol memnuniyet düzeyleri karşılaştırılmıştır. Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucuna göre, 29 yaş ve altındaki annelerin annelik rol memnuniyet puan ortalaması (Ort.= 87,78 ± 11,71), 30 yaş ve üzeri annelere (Ort.= 84,49 ± 12,99) kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur (t = 2,004, p = 0,046). Bu bulgu, genç yaştaki annelerin annelik rollerinden daha fazla doyum aldığını göstermektedir.

İlk analizde yaş değişkeni üç kategoriye (29 yaş ve altı, 30-40 yaş arası, 41 yaş ve üstü) ayrılarak tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmış, ancak 41 yaş ve üstü grubundaki katılımcı sayısının oldukça düşük olması (n = 14) nedeniyle gruplar arasında varyans homojenliğini sağlamak ve daha güvenilir sonuçlar elde etmek mümkün olmamıştır. Özellikle ANOVA testinin geçerliliği için her grup içinde yeterli sayıda gözlem bulunması önerilmektedir (Field, 2013).

Bu nedenle, yaş kategorileri iki ana grupta birleştirilmiştir: 29 yaş ve altı ile 30 yaş ve üstü. İki grup arasındaki farkı incelemek için bağımsız örneklem t-testi tercih edilmiştir. Bu tür bir birleştirme, küçük örneklem büyüklüğünün istatistiksel analiz üzerindeki etkisini azaltmak ve test gücünü artırmak amacıyla literatürde de önerilen bir yaklaşımdır (Pallant, 2020).

4.1.2. Eğitim Değişkenine İlişkin Bulgular.

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “Annelerin annelik rol memnuniyet düzeyinde annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. Anlamlı farklılık saptanan değişkenlerde, Scheffe testi ile gruplar arası farklar detaylandırılmıştır.

Tablo 4.2 Annenin Eğitim Düzeyine Göre Annelik Rol Memnuniyeti Puanlarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişken	Annenin Eğitim Durumu	n	ort.	Ss
Annenin Rol Memnuniyeti Ölçek	İlkokul-ortaokul-lise	64	90,16	14,61
	Ön lisans	65	87,15	12,36
	Lisans	179	83,56	11,98
	Lisansüstü (yüksek lisans ve doktora)	57	84,56	11,46

Annenin rol memnuniyeti toplam puanlarında, en yüksek ortalama 90,16 ile ilkokulortaokul-lise mezunu annelerde görülmektedir. Bu grubu sırasıyla 87,15 ile ön lisans, 84,56 ile lisansüstü ve 83,56 ile lisans mezunu anneler takip etmektedir. Bu durum, eğitim düzeyi düşük olan annelerin annelik rollerinden daha fazla memnuniyet duyduklarını göstermektedir.

Tablo 4.3 Annenin Eğitim Durumuna Göre Annelik Rol Memnuniyeti Düzeyine İlişkin Anova Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Scheffe
Gruplar Arası	2290,126	3	763,375	4,910	,002	1>3
Gruplar İçi	56127,068	361	155,477			
Toplam	58417,195	364				

*p<0,05

Annelik Rol Memnuniyeti Toplam Ölçek puanları, annenin eğitim düzeyine göre anlamlı biçimde farklılık göstermektedir ($F = 4,910$; $p = ,002$). Ortalama değerlere

göre, ilkokul-ortaokul-lise mezunu bireyler en yüksek puanı almıştır (Ort. = 90,16 ± 14,61). Bu grubu sırasıyla ön lisans (Ort. = 87,15 ± 12,36), lisans (Ort. = 83,56 ± 11,98) ve lisansüstü (Ort. = 84,56 ± 11,46) eğitim düzeyine sahip bireyler izlemiştir. Scheffe testi sonuçlarına göre, ilkokul-ortaokul-lise mezunu bireyler, lisans mezunlarına göre anlamlı biçimde daha yüksek annelik rol memnuniyeti puanına sahiptir ($1 > 3$).

4.1.3. Çocuk Sayısı Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmada, annelerin sahip oldukları çocuk sayısına göre Annelik Rol Memnuniyeti düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir.

Tablo 4.4 Çocuk Sayısına Göre Annelik Rol Memnuniyeti Puanlarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişken	Kaç çocuğunuz var?	n	ort.	Ss
Annenin Rol Memnuniyeti Toplam Ölçek	1 Çocuk	193	84,77	11,31
	2 Çocuk	143	86,19	13,78
	3 Çocuk ve üzeri	29	87,10	15,37

Annenin rol memnuniyeti toplam puanlarında, en yüksek ortalama 87,10 ile üç çocuk ve üzeri olan annelerde görülmektedir. Bu grubu sırasıyla 86,19 ile iki çocuk sahibi anneler ve 84,77 ile tek çocuk sahibi anneler takip etmektedir. Bu durum, çocuk sayısı arttıkça annelik rol memnuniyetinin de hafif bir artış eğilimi gösterdiğini düşündürmektedir.

Tablo 4.5 Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Annelik Rol Memnuniyeti Düzeyine İlişkin Anova Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
Gruplar Arası	244,634	2	122,317	0,761	,468
Gruplar İçi	58172,561	362	160,698		
Toplam	58417,195	364			

Elde edilen bulgulara göre, farklı çocuk sayısına sahip gruplar arasında annelik rol memnuniyeti puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F = 0,761$; $p = ,468$). Bu sonuç, çocuk sayısının annelik rolünden alınan doyum üzerinde belirleyici bir değişken olmadığını göstermektedir. Ortalama puanlar arasında artan çocuk sayısı ile birlikte hafif bir yükseliş gözlemlense de bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

4.1.4. Planlı Gebelik Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmada, ilk çocuğun planlı bir gebelik olup olmasının annelik rol memnuniyeti üzerindeki etkisini incelemek amacıyla bağımsız örneklem için t-testi uygulanmıştır.

Tablo 4.6 İlk Çocuğun Planlı Gebelik Olma Durumuna Göre Annelik Rol Memnuniyeti Düzeyine İlişkin t Testi Sonuçları

Değişken	İlk çocuğunu z planlı bir gebelik miydi?	n	ort.	ss	sd	t	P
Annenin Rol	Evet	31	86,	12,1			
		5	4	1	60,08	2,97	,004
Memnuniyeti Toplam Ölçek	Hayır	50	79,	14,6	0	9	*
			9	6			

**p<0,05*

Analiz sonuçlarına göre, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t = 2,979$; $p = ,004$). Bu bulgu, ilk gebeliğin planlı olup olmamasının annelikten alınan doyum üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, ilk çocuğu planlı gebelik sonucu dünyaya gelen annelerin annelik rol memnuniyeti puanı ortalamasının 86,40 ($ss = 12,11$) olduğu; buna karşılık plansız gebelik yaşayan annelerde bu ortalamanın 79,90 ($ss = 14,66$) olduğu görülmektedir. Bu fark, planlı gebelik yaşayan bireylerin annelik rolünü daha yüksek düzeyde benimsemiş ve bu rolden daha fazla doyum elde etmiş olabileceklerine işaret etmektedir.

4.1.5. Çalışma Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmada, annelik rol memnuniyetinin annenin çalışma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t-testi uygulanmıştır.

Tablo 4.7 Annenin Çalışma Durumuna Göre Annelik Rol Memnuniyeti Düzeyine İlişkin t Testi Sonuçları

Değişken	Çalışıyor musunuz?	n	ort.	ss	sd	t	p
Annenin Rol	Çalışıyor	18	81,4	11,5			
	m	3	3	9		-	
Memnuniyeti Toplam Ölçek	Ev	18	89,6		36	6,52	,000
	Hanımyım	2	2	12,4	3	2	*

**p<0,05*

Analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($t = -6,522$; $p < ,001$). Bu bulgu, annenin çalışıyor olması ya da ev hanımı olması durumunun annelik rolünden alınan doyumu anlamlı biçimde etkilediğini göstermektedir.

Tanımlayıcı istatistiklere bakıldığında, ev hanımı olan annelerin annelik rol memnuniyeti ortalaması 89,62 ($ss = 12,40$) iken, çalışan annelerin ortalaması 81,43 ($ss = 11,59$) olarak bulunmuştur. Bu fark, ev hanımı olan kadınların annelik rollerinden daha yüksek düzeyde doyum aldıklarını ortaya koymaktadır.

4.2. DEĞİŞKENLERİN KORELASYON DEĞERLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmada yer alan temel değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları Tablo 17’de sunulmuştur. Analiz sonuçları, annelik rol memnuniyeti ile evlilik doyumu ve çocuk sahibi olma motivasyonları arasında anlamlı düzeyde ilişkiler bulunduğunu göstermektedir

Tablo 4.8 Annelik Rol Memnuniyeti, Evlilik Doyumu, Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Arasındaki Korelasyon Katsayıları Matrisi

		Annenin Rol Memnuniyeti Toplam Ölçek	Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği Toplam Puanı	Olumlu Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Alt Boyutu Toplam	Olumsuz Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Alt Boyutu Toplam	İlişkilерde Mutluluk Ölçeği Toplamı
Annenin Rol Memnuniyeti Toplam Ölçek	r	1				
	p					
Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği Toplam Puanı	r	,245**	1			
	p	0,000				
	r	,318**	,904**	1		

Olumlu Çocuk Sahibi Olma Motivasy onları Alt Boyutu Toplam	p	0,000	0,000			
Olumsuz Çocuk Sahibi Olma Motivasy onları Alt Boyutu Toplam	r	0,018	,713**	,345**	1	
İlişkilerd e Mutluluk Ölçeği Toplamı	p	0,738	0,000	0,000		
İlişkilerd e Mutluluk Ölçeği Toplamı	r	,719**	,249**	,320**	0,022	1
İlişkilerd e Mutluluk Ölçeği Toplamı	p	0,000	0,000	0,000	0,673	

Annenin Rol Memnuniyeti ile İlişkilerde Mutluluk arasında anlamlı ve pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır ($r = ,719$; $p < ,001$). Bu bulgu, ilişkilerde mutluluk düzeyi arttıkça annelik rol memnuniyetinin de yükseldiğini göstermektedir. Annenin Rol Memnuniyeti ile Olumlu Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları arasında anlamlı ve pozitif yönlü orta kuvvetli bir ilişki olduğu görülmüştür ($r = ,318$; $p < ,001$). Bu sonuca göre, olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları arttıkça annelik rol memnuniyetinin de arttığı söylenebilir. Annenin Rol Memnuniyeti ile Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Toplam Puanı arasında ise anlamlı ve pozitif yönlü zayıf bir ilişki saptanmıştır ($r = ,245$; $p < ,001$). Bu bulgu, genel çocuk sahibi olma motivasyonlarının annelik rol memnuniyeti ile pozitif yönde ancak düşük düzeyde bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir.

Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları ile Olumlu Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Alt Boyutu arasında anlamlı ve pozitif yönlü çok kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır ($r = ,904$; $p < ,001$). Bu bulgu, toplam motivasyon puanının büyük ölçüde olumlu motivasyonlara dayandığını göstermektedir. Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları ile

Olumsuz Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Alt Boyutu arasında anlamlı ve pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki saptanmıştır ($r = ,713$; $p < ,001$). Bu sonuç, toplam puanın olumlu motivasyonlarla birlikte olumsuz motivasyonları da yansıttığını göstermektedir. Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları ile İlişkilerde Mutluluk arasında anlamlı ve pozitif yönlü zayıf bir ilişki belirlenmiştir ($r = ,249$; $p < ,001$). Bu bulgu, ilişkilerde mutluluk düzeyi arttıkça çocuk sahibi olma motivasyonlarının da düşük düzeyde arttığını göstermektedir.

Olumlu Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları ile Olumsuz Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Alt Boyutu arasında anlamlı ve pozitif yönlü orta kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır ($r = ,345$; $p < ,001$). Bu bulgu, olumlu ve olumsuz motivasyonların birbirinden tamamen bağımsız olmadığını ve belirli durumlarda birlikte artabileceğini göstermektedir. Olumlu Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları ile İlişkilerde Mutluluk arasında da anlamlı ve pozitif yönlü orta kuvvetli bir ilişki bulunmuştur ($r = ,320$; $p < ,001$). Bu sonuç, ilişkisel mutluluk düzeyi arttıkça bireylerin çocuk sahibi olmaya yönelik olumlu motivasyonlarının da artabileceğine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, elde edilen korelasyon bulguları, evlilik doyumunun ve olumlu çocuk sahibi olma motivasyonlarının annelik rol memnuniyeti ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu; buna karşılık olumsuz motivasyonların bu bağlamda belirleyici bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Bu ilişkiler, araştırmanın teorik çerçevesi ile uyumlu olup, ilerleyen aşamalarda yapılacak çoklu regresyon ve yol analizleri için kavramsal bir dayanak oluşturmaktadır.

4.3. REGRESYON ANALİZİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmada, evlilik doyumu ve çocuk sahibi olma motivasyonlarının, annelerin annelik rol memnuniyetini ne ölçüde yordadığını belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Analiz iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiş ve her bir modelde bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişken üzerindeki yordayıcı gücü değerlendirilmiştir.

Tablo 4.9 Annelik Rol Memnuniyeti Düzeyine İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Model	R ²	Düzenlenmiş R ²	Δ R ²	F	p	B	Std. Hata	Beta	t	p
Adım1										
İlişkilerde Mutluluk Ölçeği Toplamı	0,517	0,516	0,517	389,259	0,000	1,428	0,772	0,719	19,730	,000
Adım2										
İlişkilerde Mutluluk Ölçeği Toplamı Olumlu Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Alt Boyutu Toplam Olumsuz Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Alt Boyutu Toplam	0,517	0,523	0,001	134,157	0,000	1,359	0,676	0,611	17,836	,000
						0,007	0,002	0,001	2,722	,007
						0,003	0,004	0,003	-0,930	,353

Bu araştırmada, annenin rol memnuniyetini yordayan değişkenleri incelemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Analizin ilk adımında yalnızca evlilik doyumu değişkeni modele dahil edilmiştir. Bu ilk model anlamlı bulunmuş; evlilik doyumunun, annenin rol memnuniyetini anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Elde edilen bulgulara göre, evlilik doyumu toplam varyansın %51,7'sini

açıklamaktadır ($R^2 = 0,517$) ve bu oran sosyal bilimlerde oldukça güçlü bir açıklayıcılık düzeyi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca evlilik doyumu değişkeninin standartlaştırılmış regresyon katsayısı ($\beta = 0,719$) yüksek bulunmuş, bu da annenin rol memnuniyetine en güçlü katkıyı bu değişkenin sağladığını göstermektedir. Evlilik doyumu arttıkça, annelerin kendilerini bu role daha anlamlı, tatmin edici ve değerli hissettikleri söylenebilir.

İkinci adımda modele olumlu ve olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları alt boyutları eklenmiştir. Modele bu iki yeni değişken eklendiğinde açıklanan varyans oranı %52,7'ye yükselmiş ve bu artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\Delta R^2 = 0,010$; $p = ,026$). Yani, çocuk sahibi olma nedenlerinin annenin rol memnuniyetine katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Daha ayrıntılı olarak incelendiğinde, olumlu çocuk sahibi olma motivasyonlarının anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir ($\beta = 0,111$; $p = ,007$). Bu bulgu, çocuk sahibi olmanın bireysel gelişim, duygusal tatmin ya da ilişkiyi derinleştirme gibi olumlu gerekçelerle gerçekleştiğinde, annelik deneyiminin daha doyum verici hale geldiğini göstermektedir. Diğer yandan, olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonlarının (örneğin, toplumsal baskılar, kararsızlık ya da istenmeden gebelik gibi nedenler) annenin rol memnuniyeti üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür ($\beta = -0,036$; $p = ,353$).

Genel olarak değerlendirildiğinde, evlilik doyumunun ve olumlu çocuk sahibi olma motivasyonlarının annenin rol memnuniyetinde etkili olduğu, ancak olumsuz motivasyonların bu anlamda belirleyici bir rol oynamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular, annelik deneyiminin niteliğinin hem ilişkisel tatmin düzeyiyle hem de anneliğe yüklenen anlamla yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular, ilgili kuramsal çerçeve ve alan yazın temelinde yorumlanarak tartışılmıştır. Tartışma süreci, çalışmanın alt problemleri doğrultusunda yapılandırılmış olup iki temel başlık altında ele alınmıştır: İlk olarak, annelik rol memnuniyetini etkileyebilecek demografik değişkenlere ilişkin bulgulara yönelik değerlendirmelere yer verilmiş; ikinci olarak da korelasyon ve regresyona ilişkin elde edilen bulgular detaylandırılarak literatürle bütünleştirilmiştir.

5.1. SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE DAİR BULGULARIN TARTIŞILMASI

5.1.1. Yaş Değişkenine İlişkin Bulguların Tartışılması

Bu araştırmada elde edilen bulgular, annelik rol memnuniyetinin kadınların yaşına göre anlamlı biçimde farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçları, 29 yaş ve altındaki annelerin, 30 yaş ve üzerindeki annelere kıyasla daha yüksek düzeyde annelik rol memnuniyeti yaşadığını göstermektedir. Bu durum, genç annelerin hem fizyolojik dayanıklılık hem de duygusal enerji bakımından ebeveynliğe daha hazır hissettiklerini düşündürmektedir. Ayrıca, genç yaşta annelik yapan bireylerin sosyal destek sistemlerine daha fazla entegre olabildikleri ve çevreden gelen olumlu geri bildirimler sayesinde annelik rolüne daha hızlı uyum sağladıkları da belirtilmektedir (Cabrera, Shannon ve Tamis-LeMonda, 2008).

Ancak bu bulgular, yaş değişkeninin etkisinin yalnızca fiziksel boyutta değerlendirilmemesi gerektiğini göstermektedir. Çalışır (2003), yaşın ilerlemesiyle birlikte kadınların psikolojik olgunluk düzeylerinin de arttığını, bunun da annelik rolüne daha bilinçli ve hazırlıklı bir şekilde uyum sağlamalarını kolaylaştırdığını belirtmiştir. Benzer şekilde Goetting (1986) de ileri yaşla birlikte ebeveynlikten alınan doyumun arttığını ortaya koymuştur. Özdemir'in (2012) yürüttüğü çalışmada da okul öncesi dönem çocukları olan anneler arasında yaş ilerledikçe ebeveynliğe dair ilgi ve doyumun arttığı saptanmıştır. Dolayısıyla annelik doyumunu, yalnızca yaşla değil; yaşın

beraberinde getirdiği psikolojik olgunluk, yaşam deneyimi ve sosyoekonomik hazırlık gibi faktörlerle birlikte değerlendirilmelidir.

Uluslararası literatürde ise daha karmaşık bir tabloyla karşılaşılmaktadır. Aasheim ve arkadaşlarının (2014) Norveç'te yaptığı uzunlamasına araştırmada, ileri yaştaki annelerde (≥ 38) doğum sonrası yaşam doyumunun azaldığı, ebeveynlik stresinin ise anlamlı biçimde arttığı saptanmıştır. Bu durumun doğum sonrası komplikasyonlar, fiziksel yorgunluk ve sosyal izolasyonla ilişkili olduğu belirtilmiştir (Mills ve Lavender, 2011). Fizyolojik açıdan da ileri yaş gebeliklerinin hipertansiyon, gestasyonel diyabet ve sezaryen oranları açasından daha riskli olduğu bilinmektedir (Carolan ve Frankowska, 2011).

Türkiye özelinde yapılan araştırmalar da bu çok boyutlu ilişkiyi doğrulamaktadır. Ayvacı, şirin ve Yaman (2022), ileri yaştaki annelerde ebeveynlik stresinin daha yüksek olduğunu, genç annelerin ise daha pozitif ebeveynlik davranışları sergilediklerini bulmuştur. Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK, 2024) verilerine göre, ÷lkede ilk doğum yaşı giderek yükselmektedir. Bu durum, annelik deneyiminin daha geç yaşlara kaydđını ve beraberinde getirdiği fiziksel, psikolojik ve sosyal yüklerin çeşitlendiğini ortaya koymaktadır.

Tüm bu bulgulara rağmen, ileri yaşta anneliğin sağladığı bazı avantajlar da göz ardı edilmemelidir. Duygusal olgunluk, ekonomik istikrar, ebeveynliğe gönüllü ve planlı yaklaşım gibi faktörler, ileri yaştaki anneler için koruyucu birer kaynak olarak işlev görebilmektedir (Nelson, 2003). Rogers ve Matthews (2004), ebeveynlik doyumunun yalnızca yaşla değil; aile yapısı, sosyal destek sistemleri, toplumsal roller ve ebeveynin cinsiyeti gibi çok boyutlu sosyal faktörlerle daha güçlü ilişki içinde olduğunu ifade etmektedir. Johnston ve Mash (1989) ise, ebeveyn doyumunun özyeterlik algısı ve ebeveynlik görevlerini başarıyla yerine getirme inancıyla sıkı şekilde bağlantılı olduğunu belirtmiştir.

Sonuç olarak, annelik rol memnuniyeti ile yaş arasındaki ilişki, doğrudan bir nedensellikten çok, bireyin yaşam döngüsündeki yeri, psikolojik altyapısı, çevresel destek kaynakları ve ebeveynliğe atfettiği anlamla şekillenmektedir. Genç anneler fiziksel enerji ve sosyal etkileşim açasından avantajlıyken, ileri yaştaki anneler ise bilinçli ebeveynlik ve duygusal hazırlık açasından güçlü yönlerle sahiptir. Bu nedenle yaş değişkeni, yalnızca biyolojik bir ölçüt değil; sosyal, kültürel ve psikolojik

bağlamda çok boyutlu olarak ele alınmalıdır. İleride yapılacak olan yaş gruplarının daha dengeli temsil edildiği, demografik faktörlerin kontrol edildiği ve ebeveynlik doyumunun nitel boyutlarla da desteklendiği çalışmaların, bu ilişkiyi daha derinlemesine ve sağlıklı biçimde ortaya koyacağı düşünülmektedir.

5.1.2. Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulguların Tartışılması

Bu çalışmada annelik rol memnuniyeti açısından, eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmuş ve ilkokul-ortaokul-lise mezunu annelerin annelikten aldıkları doyumun lisans mezunu annelere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynliğe yönelik ilgi düzeyinde ise eğitimle paralel bir artış gözlemlenmektedir. Maden (2019) ile Öztürk ve Giren (2015), annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe ebeveynliğe gösterdikleri ilginin de arttığını ortaya koymuştur. Tokgöz (2018) de annenin eğitimi ile annelik uyumu arasında anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Seçer ve arkadaşları (2008) ise eğitim düzeyi ile ebeveynlik doyumunu arasında anlamlı bir fark tespit etmemiştir. Yılmaz ve arkadaşlarının (2018) bulguları ise eğitim düzeyindeki artışla birlikte annelik doyumunun da arttığını göstermektedir. Bu bulgular araştırmamızın bulgularını destekler niteliktedir.

Literatürde konu ile ilgili farklı bulgulara da rastlanmıştır. Örneğin, Maden (2019) ve Seçer, Çeliköz ve Yaşa (2008) çalışmalarında, eğitim düzeyi ile ebeveynlik yeterliliği algısı arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu sonuç, Holloway ve arkadaşlarının (2005) Japon anneler üzerinde yürüttüğü çalışmayla da örtüşmektedir. Japon annelerin eğitim düzeyleri arttıkça ebeveynlik yeterlilik algılarında anlamlı bir değişim gözlenmemiştir.

Özet olarak bakıldığında araştırmalarda annelerin eğitim düzeyinin, rol memnuniyeti üzerinde tutarlı bir etkisinin olup olmadığına ilişkin çelişkili bulgulara rastlanmaktadır. Lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim almış annelerin annelikten aldıkları doyum düzeylerinin, daha düşük eğitim düzeyine sahip annelere kıyasla görece daha düşük olabileceği çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur (Maden, 2019; Yılmaz, Ülker ve Yılmaz, 2018). Bu durumun, sadece eğitsel geçmişe değil, aynı zamanda iş yaşamının getirdiği yükler, zaman yönetimi zorlukları ve kariyer baskısı gibi dışsal faktörlere bağlı olarak şekillendiği düşünülmektedir (Greenhaus ve

Beutell, 1985; Cinamon ve Rich, 2005). Yüksek eğitim düzeyine sahip anneler genellikle daha yoğun iş temposuna sahiptir ve bu nedenle ebeveynlik rollerine ayırdıkları zaman sınırlı olabilmektedir. Bu durum, ebeveynlikten alınan doyumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Bunun yanında, yüksek öğrenim düzeyine sahip annelerin ebeveynliğe ilişkin daha eleştirel bir tutum sergilemeleri, bilgiye dayalı kararlar alma eğiliminde olmaları ve ebeveynlik rollerine yönelik daha yüksek beklentiler taşımaları da doyum düzeylerini düşürebilecek diğer faktörler arasında yer almaktadır (Nelson, Kushlev ve Lyubomirsky, 2014; Henderson, Harmon ve Newman, 2016). Nitekim literatürde, “yoğun annelik” (intensive mothering) anlayışının özellikle eğitilmiş ve çalışan anneler arasında daha yaygın olduğu, bu anlayışın annelerde mükemmeliyetçilik, yetersizlik hissi ve tükenmişlik gibi sonuçlara yol açabildiği belirtilmektedir (Hays, 1996; Rizzo, Schwalbe ve Leon, 1992).

Toplumsal normlar ve bireysel değerler ekseninde şekillenen annelik rolleri de bu bağlamda önem taşır. Eğitim düzeyi yüksek anneler için annelik yalnızca duygusal bir deneyim değil, aynı zamanda bilişsel ve davranışsal sorumluluklar içeren çok katmanlı bir sosyal rol haline gelmektedir. Bu durum, onların ebeveynlik süreçlerine daha sistematik ve eleştirel yaklaşımlarına neden olabilir. Diğer yandan, daha düşük eğitim düzeyine sahip anneler açısından annelik, daha çok geleneksel rollerle bütünleşmiş, duygusal tatminin ön planda olduğu bir kimlik olarak deneyimlenmektedir (Seçer, Çeliköz ve Yaşa, 2008; Holloway ve ark., 2005).

Sonuç olarak, yüksek eğitim düzeyine sahip annelerin ebeveynlik doyum düzeylerinde gözlemlenen düşüş; iş-yaşam dengesi kurmadaki zorluklar, artan zihinsel ve fiziksel yük, eleştirel düşünme alışkanlığı, toplumsal mükemmeliyetçilik beklentisi ve öz-yeterlik algısındaki karmaşık etkileşimlerle açıklanabilir. Bu nedenle, annelik doyumunun yalnızca eğitim düzeyi ile değil; kültürel bağlam, sosyoekonomik koşullar ve kişisel değer sistemleri ile değerlendirilmesi gerekmektedir.

5.1.3. Çocuk Sayısı Değişkenine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmamızda elde edilen bulgular, annelerin sahip olduğu çocuk sayısına göre Annelik Rol Memnuniyeti düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmadığını

göstermektedir. Bu sonuç, annelikten alınan doyumun yalnızca çocuk sayısı gibi niceliksel değişkenlerle açıklanamayacağını ve daha çok bireysel, sosyal ve psikolojik faktörlerin etkisiyle şekillendiğini ortaya koymaktadır. Benzer yönde bulgular literatürde de yer almaktadır. Örneğin Yaşa (2008), annelerin sahip oldukları çocuk sayısına göre ebeveynliğe ilişkin yeterlilik ve doyum düzeylerinde anlamlı bir fark tespit etmemiştir. Çalışma, özellikle 0-6 yaş grubundaki çocuğu olan annelerle yürütölmüş ve annelik doyumunun daha çok psikososyal faktörlerle bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur.

Benzer şekilde Gözübüyük'ün (2010) anaokuluna devam eden çocuğu olan çalışan ve çalışmayan annelerle yürüttüğü çalışmada da çocuk sayısının annelik rol memnuniyeti üzerindeki etkisi incelenmiş ve bir ile üç çocuk arasında gözlenen puan farklılıklarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirtilmiştir. Kardaş (2016) da çocuk sayısının annelik doyumunu üzerinde belirleyici bir etkisinin olmadığını vurgulamış; çalışan ve çalışmayan anneler arasında da bu değişkene bağılı anlamlı bir fark bulunmadığını raporlamıştır. Gültekin (2012) ise çocuk sayısının artmasıyla birlikte annelerin fiziksel ve duygusal yüklerinin artabileceğini; ancak zaman yönetimi ve destek mekanizmaları sayesinde bu yükün dengelendiğini ve rol memnuniyetinde belirgin bir azalma yaşanmadığını ifade etmiştir.

Bununla birlikte, çocuk sayısındaki artışın bazı durumlarda anne üzerinde fiziksel ve duygusal yük oluşturabileceğı ve bu durumun ebeveynliğe yönelik ilgiyi azaltabileceğı ileri sürölebilir. Ancak çalışmamızda, çocuk sayısı ile ebeveynliğe yönelik ilgi, doyum ve genel tutum puanları arasında da anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu bulgu, anneliğın büyük ölçüde içgüdüsel bir kimlik olarak deneyimlendiğini ve çocuk sayısından bağımsız olarak sürdüröldüğünü öne süren Şener ve Karacan'ın (1999) yaklaşımıyla da örtüşmektedir. Rogers ve White (1998) tarafından yürütölen çalışmada ise ebeveynliğe dair doyumun daha çok aile yapısı, ebeveynin cinsiyeti ve üstlenilen rol gibi faktörlerle şekillendiğı belirtilmiştir. Bu doğrultuda, çocuk sayısı gibi niceliksel değişkenlerin, annelerin ebeveynlikten aldıkları doyumunu doğrudan etkilememesi oldukça olasıdır.

Sonuç olarak, araştırmamızın bulguları, literatürdeki çok sayıda çalışmayla benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, araştırmamızın yalnızca en büyük çocuğu 0-6 yaş aralığında olan anneleri kapsaması, elde edilen bulguların homojen bir örneklem

üzerinden değerlendirilmesine neden olmuştur. Bu yaş grubundaki çocukların bakım ihtiyaçları, gelişimsel özellikleri ve ebeveyn-çocuk ilişkileri büyük ölçüde benzerlik gösterdiği için, annelerin deneyimleri arasında çocuk sayısına dayalı anlamlı farklılıkların oluşmamış olabileceği düşünülmektedir. Gelecek çalışmalarda, farklı yaş gruplarından çocuklara sahip annelerin karşılaştırılması yoluyla bu değişkenin etkileri daha derinlemesine araştırılabilir.

5.1.4. Planlı Gebelik Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmamızda elde edilen bulgular, ilk çocuğun planlı olarak dünyaya gelip gelmemesinin annelik rol memnuniyeti üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre, planlı gebelik yaşayan annelerin annelik rolüne yönelik memnuniyet düzeyleri, plansız gebelik yaşayan annelere kıyasla istatistiksel olarak anlamlı biçimde daha yüksektir. Ortalama değerlere bakıldığında planlı gebelik yaşayan annelerin puan ortalaması 86,40 iken, plansız gebelik yaşayan annelerin puanı 79,90 olarak bulunmuştur. Bu fark, planlı gebeliğin annelik rolüne uyumu ve bu rolden alınan doyumu artırabileceğine işaret etmektedir. Caley (1980), Foster ve Janssens (1985) ile Nahcıvan (1994) gibi araştırmacılar da planlı gebeliğin, annenin kendini anneliğe hazırlaması açısından kritik bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Gebelik kararının bilinçli bir şekilde alınması, kadınların bu süreci psikolojik olarak daha kontrollü yaşamalarına, bedensel ve sosyal değişimlere daha hızlı uyum sağlamalarına olanak tanımaktadır (Bagherinia ve ark., 2018). Planlı bir gebelikte kadın, annelik rolüne geçişi bir görevden ziyade doğal bir gelişim süreci olarak deneyimlemekte; bu da hem kendi iyilik halini hem de bebeğiyle kuracağı duygusal bağı olumlu yönde etkilemektedir (Taylor ve ark., 2005; Fowles ve Horowitz, 2006).

Bununla birlikte, bazı çalışmalarda planlı gebelik ile annelik fonksiyonu arasında anlamlı bir ilişki saptanmadığı da görülmektedir. Bu durum, annelik deneyiminin sadece planlamayla değil; bireysel psikolojik kaynaklar, eş desteği, sosyoekonomik durum, kültürel normlar gibi çok sayıda faktörden etkilendiğini göstermektedir. Özellikle eşlerin ortak kararıyla çocuk sahibi olmaları, planlama sürecinin kalitesini artırmakla birlikte, ebeveynliğe yüklenen anlam bireyler arasında farklılık

gösterebilir. Bu nedenle, planlı bir gebelik olsa dahi, her kadın annelik sürecine aynı hızda ya da aynı duygusal hazırlıkla uyum sağlayamayabilir.

Literatürde, istenmeyen gebeliklerin kadınların ruh sağlığını olumsuz etkilediği; bu durumun hem annenin kendi bakımı hem de bebeğin temel ihtiyaçlarının karşılanması üzerinde sorunlar oluşturabileceği ifade edilmektedir (McVeigh, 2000). Ayrıca, planlanmamış gebeliklere sahip kadınların doğum öncesi ve sonrası dönemde daha fazla zihinsel ve duygusal zorluk yaşadıkları, bu durumun anne-bebek ilişkisini ve annelik rolünün kazanımını tehlikeye attığına dair bulgular da mevcuttur (Khandan ve ark., 2018).

Beydağ (2007), Demirbaş ve Kadioğlu (2014) ile Tokgöz (2018) gibi araştırmacılar da gebelik kararının anneliğe uyum sürecinde belirleyici bir unsur olduğunu vurgulamışlardır. Bu doğrultuda, anneliğe hazırlanmış, çocuğunu isteyerek dünyaya getirmiş, duygusal bağ kurabilen ve bebeğinin ihtiyaçlarını anlayarak karşılayabilen annelerin, daha sağlıklı bir annelik deneyimi yaşadıkları ifade edilmektedir. Özkan ve Polat (2011), Demir Yiğit ve Dereli Yılmaz (2019) ile Uçar (2014) da planlı gebeliklerin annelik fonksiyonları üzerinde olumlu etkiler oluşturduğunu, annelerin bu süreçte daha bilinçli hareket ettiklerini ve çeşitli kaynaklardan daha etkin şekilde faydalandıklarını göstermektedir. Özkan (2010) ise, annelik rolünün içselleştirilmesinde bu hazırlığın ve istekliliğin önemli rol oynadığını belirtmektedir.

Bununla birlikte, kadınların çocuk sahibi olma kararları her zaman kendi özgür iradelerine dayanmayabilir. Toplumsal beklentiler, aile baskısı, eş yönlendirmesi, çevresel etkiler gibi çeşitli dışsal faktörler, kadınların gebelik kararlarını şekillendirebilmektedir. Kimi zaman kadınlar, kendi isteklerinden ziyade çevrelerini memnun etmek için çocuk sahibi olma yönünde adım atabilmektedir. Bu da gebelik ve annelik sürecinde duygusal zorluklar yaşanmasına neden olabilmektedir.

Sonuç olarak, araştırmamızda da görüldüğü üzere, gebelik kararının planlı olması, annelik fonksiyonu üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ve annenin bu sürece daha hazır ve istekli bir şekilde yaklaşmasını sağlamaktadır. Ancak bu etki, tek başına belirleyici değildir. Kadının yaşam koşulları, psikolojik dayanıklılığı, sosyal desteği ve ebeveynliğe yüklediği anlam gibi çok sayıda faktör, bu süreci şekillendirmektedir.

Dolayısıyla, planlı gebelik annelik rolünün kazanımını kolaylaştıran ve annelikten duyulan memnuniyeti artıran bir unsur olsa da daha geniş bir çerçevede değerlendirilmeli ve destekleyici değişkenlerle birlikte ele alınmalıdır.

5.1.5. Çalışma Durumu Değişkenine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırma bulgularımız, ev hanımı olan annelerin annelik rolünden duydukları memnuniyetin, çalışan annelere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, çalışmayan annelerin çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmeleri, ev içi rollere daha fazla odaklanmaları ve anneliği birincil kimlik olarak benimsemeleriyle açıklanabilir.

Yılmaz, Ülker ve Yılmaz'ın (2018) çalışmasında, çalışan kadınların ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algılarının daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Özellikle eğitilmiş ve çalışan annelerin, iş ortamlarında diğer annelerle kurdukları etkileşimler ve deneyim paylaşımları sayesinde ebeveynlik ilgilerinin arttığı ifade edilmektedir (Siegel ve Haas, 1963). Çalışma ortamı, bu kadınlara ebeveynlikle ilgili rol modeller sunmakta, annelerin sosyal etkileşim alanlarını genişletmektedir. Buna karşın ev hanımı olan kadınlar, daha sınırlı bir sosyal çevrede ve daha az modelle karşı karşıya kalmakta; bu da ebeveynliğe yönelik ilgilerinin daha dar bir çerçevede şekillenmesine neden olabilmektedir. Ancak bu durum, rol memnuniyetine olumsuz bir yansıma göstermemekte; aksine ev merkezli hayat tarzı, bazı anneler için doyum verici bir deneyim sunmaktadır.

Öte yandan, uluslararası araştırmalar daha karmaşık sonuçlar sunmaktadır. Örneğin Pietromonaco ve arkadaşları (1987), çalışan kadınların rol memnuniyetinin daha yüksek olduğunu; çalışmanın, bireyin yaşam doyumunu ve özgüvenini artırdığını ifade etmiştir. Hoffman (1989) da benzer biçimde, profesyonel iş hayatında yer alan kadınların yaşam memnuniyetlerinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Buna karşın Repetti ve arkadaşları (1989), kadının iyilik halini yalnızca çalışma durumunun değil, rollerini nasıl algıladığı ve bu rollerle ne ölçüde uyum içinde olduğu gibi etkenlerin belirlediğini öne sürmüştür.

Türkiye bağlamında yapılan araştırmalar da farklı yönleriyle bu konuya ışık tutmaktadır. Örneğin Güleç'in (1998) çalışmasında, okul öncesi çocuğu olan çalışan annelerin rol memnuniyetinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak bu sonucun,

örneklemedeki çalışan kadınların eğitim düzeyinin daha yüksek olmasıyla ilişkili olabileceği vurgulanmıştır. Göçek (1996) ise çalışan ve çalışmayan anneler arasında birey, eş ve anne rolleri açısından anlamlı bir fark bulmamıştır. Bu bulgu, kadının hangi rolü üstlendiğinden ziyade, bu rolü nasıl yaşadığına dikkat çekmektedir.

Repetti ve arkadaşları (1989), kadının çalışma durumuyla ruh sağlığı arasındaki ilişkinin, kadının çalışma tercihleriyle olan uyumuna bağlı olarak anlam kazandığını vurgular. Çalışmayı istemeyen bir kadının çalışması ya da evde kalmayı istemeyen bir kadının ev hanımı olması, rol çatışması ve psikolojik stres oluşturabilir. Hock ve DeMeis (1990) de bu görüşü destekleyerek, çalışmayı tercih ettiği hâlde evde kalan kadınlarda daha yüksek depresyon belirtileri görüldüğünü belirtmiştir.

Benzer şekilde, Frone ve arkadaşları (1996), Reifman ve arkadaşları (1991) ile Tiedge ve ekibi (1990), birden fazla role sahip kadınların yaşadığı rol çatışmasının, ebeveynlikten alınan doyum azalttığını ve depresyon riskini artırdığını ileri sürmüşlerdir. Bu bulgular, kadının yaşamındaki rollerin sayısından çok, bu rollerin kalitesinin ve algılanış biçiminin psikolojik iyi oluş üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir (Baruch ve ark., 1987; Barnett ve ark., 1981).

Sonuç olarak, çalışmanın annelik rol memnuniyeti üzerindeki etkisi çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Kadının bireysel tercihleri, roller arası denge kurma becerisi, iş ortamının niteliği ve sosyal destek gibi etkenler, bu etkiyi şekillendirmektedir. Çalışmak ya da çalışmamak, tek başına belirleyici değildir. Asıl belirleyici olan, kadının sahip olduğu rollerle kurduğu ilişkinin niteliğidir. Kadının yaşam memnuniyeti, iş yaşamına yönelik tutumları, annelik kimliğiyle kurduğu bağ ve sosyal çevresiyle olan etkileşimiyle birlikte değerlendirildiğinde, çalışmanın anne üzerindeki etkisi daha sağlıklı yorumlanabilir hale geleceği düşünülmektedir.

5.2. KORELASYON VE REGRESYON ANALİZİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma bulguları ilgili literatür ışığında değerlendirilmiş; annelik rol memnuniyeti ile evlilik doyum ve çocuk sahibi olma motivasyonları arasındaki ilişkiler çok boyutlu olarak ele alınmıştır. Bulgular, mevcut

kuramsal yaklaşımlar ve daha önce yapılmış araştırmalarla karşılaştırılarak yorumlanmış; elde edilen verilerin anlamı, kapsamı ve sınırlılıkları üzerinde durulmuştur.

Annelik rol memnuniyeti ile evlilik doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü güçlü bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, bireyin eş ilişkilerinde yaşadığı tatminin, annelik rolünden duyduğu doyum üzerinde doğrudan etkili olabileceğini düşündürmektedir. Evlilik doyumu arttıkça, annenin ebeveynlik rolünü daha anlamlı, yeterli ve tatmin edici bir şekilde deneyimlediği anlaşılmaktadır. Nitekim Rogers ve White (1998) tarafından yapılan çalışmada da evlilik kalitesinin ebeveynlik tatmini üzerinde belirleyici bir rol oynadığı belirtilmiştir; özellikle işbirlikçi ve duygusal olarak destekleyici eş ilişkilerinin annelik memnuniyetini artırdığı vurgulanmıştır. Benzer şekilde, Demirezen'in (2016) çalışmasında da gebeliğin kabulü ve annelik rolüne yönelik olumlu tutumlar ile evlilik uyumu arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgular, bireyin annelik rolünü ne derece benimsediği ve içselleştirdiği ile evlilikte yaşadığı duygusal yakınlık arasında güçlü bir bağ olduğunu ortaya koymaktadır. Annelik kimliğinin sadece bireysel bir deneyim değil, aynı zamanda çift dinamiği içerisinde şekillenen bir sosyal kimlik olduğu söylenebilir.

Araştırmada ayrıca annelik rol memnuniyeti ile olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları arasında da anlamlı ve pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki saptanmıştır. Bu durum, bireylerin içsel nedenlerle –örneğin yaşamı anlamlandırma, sevgi verme ihtiyacı, aile bütünlüğünü tamamlama gibi– çocuk sahibi olmayı istemeleri halinde, annelik rolünü daha doyum verici bir biçimde yaşadıklarını göstermektedir. Pozitif çocuk sahibi olma motivasyonlarının, annelik rolüne yüklenen anlamı derinleştirdiği ve kimliğin daha sağlıklı bir biçimde inşa edilmesine katkı sunduğu düşünülmektedir. Çelebi, Tezel Şahin ve Aydın'ın (2024) geliştirdiği Türk kültürüne uyarlanmış çocuk sahibi olma motivasyonları ölçeği de bu içsel ve anlam odaklı güdülerin annelik deneyimini doğrudan etkileyen önemli faktörler olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, toplam çocuk sahibi olma motivasyon puanı ile annelik rol memnuniyeti arasında saptanan daha zayıf ilişki, bu etkinin daha çok “olumlu” motivasyon kaynaklı olduğunu; olumsuz nedenlerle çocuk sahibi olma eğiliminin

annelik doyumunu üzerindeki etkisinin daha sınırlı ya da belirsiz olduğunu ortaya koymaktadır. Guedes ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen, Hüseyinzade Şimşek (2018) tarafından Türkçeye uyarlanan Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği de ebeveynlik kararlarının hem olumlu hem olumsuz gerekçelerle şekillenebileceğini göstermekte; ancak annelikten alınan doyumun özellikle içsel ve gönüllü motivasyonlarla daha yakından ilişkili olduğunu desteklemektedir.

Bu bağlamda, araştırmada olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları ile hem annelik rol memnuniyeti hem de evlilik doyumunu arasında anlamlı bir ilişki saptanmamış olması dikkat çekicidir. Bu sonuç, ebeveynlik deneyiminin yalnızca dışsal, zorlayıcı veya olumsuz motivasyonlarla açıklanamayacağını; bireylerin ebeveynlikten aldıkları doyumun daha çok içsel hazırlık, duygusal yatırım ve ilişkisel bağlamla şekillendiğini düşündürmektedir. Keizer ve Schenk'in (2012) Hollanda örnekleminde yürüttükleri çalışmada da çocuk sahibi olma kararlarının sadece çok olumlu ya da çok olumsuz ilişki deneyimleriyle açıklanamayacağı; orta düzeyde ve daha dengeli ilişki dinamiklerinin çocuk fikrini destekleyici olabildiği ortaya konmuştur.

Sonuç olarak, korelasyon bulguları, annelik rol memnuniyetinin hem evlilik doyumunu hem de çocuk sahibi olma motivasyonları ile anlamlı biçimde ilişkili olduğunu ortaya koymakta; özellikle içsel ve olumlu güdülerin bu süreçte daha güçlü belirleyiciler olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre, annelik rol memnuniyetinin en güçlü yordayıcısı evlilik doyumunu olarak belirlenmiştir. Birinci modelde yalnızca evlilik doyumunu değişkeni yer almakta olup, bu değişken annelik rol memnuniyetindeki toplam varyansın yaklaşık %72'sini açıklamaktadır. Bu sonuç, evlilik ilişkilerindeki mutluluğun ve duygusal kalitenin, annenin ebeveynlik rolüne yönelik algısını büyük ölçüde etkilediğini göstermektedir. Bu bulgu, geçmiş araştırmalarla da örtüşmektedir. Belsky ve Rovine (1984), doğum sonrası dönemde evlilik doyumunda yaşanan azalmaların, annelik rolüne uyum sürecinde zorluklara neden olabileceğini ve evlilik doyumunu düşük olan annelerin ebeveynlikten daha az tatmin duyduklarını belirtmiştir. Harwood, McLean ve Durkin (2007) ise eş desteğinin yüksek olduğu ilişkilerde, annelerin annelik rollerine daha olumlu yaklaştığını ortaya koymuştur. Twenge, Campbell ve Foster (2003) tarafından yapılan meta-analiz çalışmasında ise, çocuk sahibi olmanın evlilik doyumunda küçük bir

azalmaya yol açtığı, ancak evlilik doyumunun ebeveynlik memnuniyetinin güçlü bir belirleyicisi olduğu vurgulanmıştır. Türkiye bağlamında yürütülen araştırmalar da bu bulgularla paralellik göstermektedir. Aydın, Şimşek ve Ural (2013), Eryılmaz ve Ercan (2010) ve Altay ve Göncü Köse (2012) gibi araştırmalar, evlilik doyumu arttıkça annelik rolünden alınan doyumun da anlamlı biçimde yükseldiğini göstermektedir. Özellikle çalışan annelerde eş desteği yüksekse, annelik rol memnuniyetinin daha fazla olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, Durualp, Kaytez ve Aykanat Girgin (2015) tarafından yürütülen çalışmada, evlilik doyumu yüksek annelerin bebekleriyle bağlanma puanlarının da yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu hem evlilik kalitesinin hem de ebeveynlik niteliğinin birbiriyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

İkinci modelde, evlilik doyumuna ek olarak olumlu ve olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları da modele dahil edildiğinde, açıklayıcılık gücü küçük bir artış göstermiştir. Bu modelde de evlilik doyumu en güçlü yordayıcı olmaya devam etmiştir. Ancak buna ek olarak, olumlu çocuk sahibi olma motivasyonlarının annelik rol memnuniyetini anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Bu sonuç, bireylerin ebeveynlik kararına yönelik içsel ve olumlu yönelimlerinin, annelik kimliğinin daha yüksek düzeyde benimsenmesini sağladığını göstermektedir. Bu bulgu, Nachoum ve arkadaşları (2021)'in İsrail'de yaptığı çalışmada da desteklenmektedir. Çalışmada gebelik sırasında ölçülen özerk (autonomous) motivasyonun, annelikte özerk destekleyici ebeveynlik tutumlarıyla pozitif ilişkili olduğu ve annelik doyumunu artırdığı saptanmıştır. Aynı şekilde, Salmson ve arkadaşlarının (2020) ABD'de geliştirdiği Childbearing Questionnaire ile pozitif motivasyonların (örneğin kendini gerçekleştirme, yaşam amacı edinme) annelik doyumunu artırdığı ortaya konmuştur. Türkiye'de yapılan Çelebi, Tezel Şahin ve Aydın (2024) çalışmasında ise, pozitif çocuk sahibi olma motivasyonlarına sahip annelerin, istenmişlik ve planlı gebelik algısıyla annelik rollerine daha sağlıklı uyum sağladıkları ve daha yüksek memnuniyet yaşadıkları rapor edilmiştir.

Ancak olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonlarının annelik rol memnuniyeti üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür. Bu durum ilk bakışta şaşırtıcı görünse de literatürdeki bulgularla tutarlıdır. Guedes ve arkadaşlarının (2013) geliştirdiği Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği'nin

yapısı, olumsuz motivasyonların (toplumsal baskı, ekonomik zorunluluk, kariyer kesintisi) daha çok çevresel ve geçici faktörlere dayandığını ve bireyin duygusal deneyimi üzerinde daha dolaylı etkiler oluşturduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, Keizer ve Schenk (2012) tarafından Hollanda’da yürütülen çalışmada, çocuk sahibi olma kararının çiftin ilişki içindeki etkileşimleriyle ve bu etkileşimleri nasıl anlamlandırdıklarıyla ilişkili olduğu, olumsuz değerlendirmelerin her zaman doğrudan ebeveynlik doyumunu etkilemediği ortaya konmuştur. Türkiye’de yapılan Başaran ve Çetik (2024) çalışmasında ise, doğum sonrası olumlu deneyimlerin ve anne-bebek bağlanmasının, planlı gebelik isteğini artırdığı ve bu motivasyonun annelik doyumuna katkı sunduğu gösterilmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışmanın bulguları annelik rol memnuniyetinin bireyin kişisel arzuları kadar, ilişki içinde kurduğu bağ ve çocuk sahibi olma motivasyonlarının niteliği ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Evlilik doyumunu ve olumlu ebeveynlik motivasyonları, annenin kendi annelik kimliğini daha anlamlı ve doyurucu bir biçimde inşa etmesine katkı sağlarken; olumsuz motivasyonların bu süreci doğrudan baltalayıcı olmadığı anlaşılmaktadır. Bu da bize ebeveynlik deneyiminin yalnızca başlangıçtaki niyetlerle değil, süreç içinde inşa edilen anlamlar, bağlar ve duygularla şekillendiğini göstermektedir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. SONUÇ

Bu araştırmada, kadınların sahip olduğu evlilik doyumu ve çocuk sahibi olma motivasyonlarının annelik rol memnuniyeti düzeyini ne ölçüde yordadığı incelenmiştir. Ayrıca, annelik rolünden duyulan memnuniyetin bazı demografik değişkenlere (örneğin annenin yaşı, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, ilk gebeliğin planlı olup olmaması ve annenin çalışma durumu) göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı da araştırılmıştır. Elde edilen bulgular şu şekildedir;

1. Annelik rol memnuniyetinin kadınların yaşına göre anlamlı biçimde farklılık gösterdiği bulunmuştur. 29 yaş ve altındaki annelerin, 30 yaş ve üzerindeki annelere kıyasla daha yüksek düzeyde annelik doyumu yaşadıkları saptanmıştır.
2. Annelik rol memnuniyeti açısından, eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmuş ve ilkokul-ortaokul-lise mezunu annelerin annelikten aldıkları doyumun lisans mezunu annelere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.,
3. İlk çocuğun planlı olarak dünyaya gelip gelmemesinin annelik rol memnuniyeti üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Planlı gebelik yaşayan annelerin annelik rolüne yönelik memnuniyet düzeyleri, plansız gebelik yaşayan annelere kıyasla istatistiksel olarak anlamlı biçimde daha yüksek bulunmuştur.
4. Ev hanımı olan annelerin annelik rolünden duydukları memnuniyetin, çalışan annelere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
5. Annelerin sahip olduğu çocuk sayısına göre; annelik rol memnuniyeti düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmadığı saptanmıştır.
6. Annenin rol memnuniyeti ile evlilik doyumu arasında anlamlı ve pozitif yönlü kuvvetli korelasyon bulunmuştur. Evlilik doyumu düzeyi arttıkça annelik rol memnuniyeti de yükselmektedir.
7. Annenin rol memnuniyeti ile olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları arasında anlamlı ve pozitif yönlü orta kuvvetli bir ilişki olduğu görülmüştür. Olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları arttıkça annelik rol memnuniyetinin de artmaktadır.

8. Çocuk sahibi olma motivasyonları ile olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları alt boyutu arasında anlamlı ve pozitif yönlü çok kuvvetli bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgu, olumlu ve olumsuz motivasyonların birbirinden tamamen bağımsız olmadığını ve belirli durumlarda birlikte artabileceğini göstermektedir.
9. Evlilik doyumu annenin rol memnuniyetini yordayan en güçlü değişken olduğu saptanmıştır.
10. Olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları, annelik rol memnuniyetini anlamlı fakat daha düşük düzeyde yordadığı saptanmıştır.
11. Olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları, annelik rol memnuniyeti üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkide bulunmamıştır.

6.2. ARAŞTIRMACILARA YÖNELİK ÖNERİLER

- ✓ Yapılacak araştırmalarda, annelik rol memnuniyeti ile evlilik doyumu ve çocuk sahibi olma motivasyonları arasındaki ilişkiler nitel veri (örneğin, görüşme ya da odak grup çalışmaları) ile desteklenerek daha derinlemesine veriler elde edilebilir.
- ✓ Bu çalışmanın örneklemi yalnızca annelerle sınırlıdır. Baba perspektifinin de dahil edildiği benzer çalışmalar, ebeveynlik doyumu ve rol içselleştirme süreçlerine ilişkin daha bütüncül veriler sunabilir.
- ✓ Gelecekteki çalışmalar, kültürel değişkenler, aile yapısı (çekirdek, geniş, parçalanmış aile vb.) ya da eş desteği algısı gibi moderatör değişkenleri de dahil ederek evlilik doyumu ve annelik rol memnuniyeti ilişkisini daha ayrıntılı modelleyebilir.
- ✓ Bu çalışmada kullanılan çapraz kesitsel tasarım, değişkenler arasında nedensel bir ilişki kurulmasını sınırlandırmaktadır. Bu nedenle, boylamsal çalışmalar, özellikle gebelik öncesinden doğum sonrasına uzanan süreçte annelik rol memnuniyetinin gelişimini anlamak açısından önemlidir.
- ✓ Bu çalışmada, 0–6 yaş aralığında çocuğu olan annelerin annelik rolünden duydukları memnuniyet düzeyi incelenmiştir. Ancak çocukların gelişimsel dönemlerinin, annelik deneyimi üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda; okul çağı (6–12 yaş), ergenlik dönemi (12–18 yaş) ve hatta genç yetişkinlik dönemi gibi farklı gelişim evrelerinde çocuk sahibi olan annelerin de rol memnuniyetleri araştırılmalıdır. Her bir gelişimsel dönem, ebeveynlik rollerinde farklı sorumluluklar, stres kaynakları ve psikososyal beklentiler

oluşturduğu için annelikten alınan doyumun bu dönemsel geçişlere bağlı olarak farklılaşabileceği öngörülmektedir. Bu nedenle ilerleyen araştırmaların, annelik rol memnuniyetini çocuğun yaşam döngüsü bağlamında ele alınması da annelikten duyulan memnuniyeti anlamaya katkı sağlayacaktır.

6.3. UYGULAYICILARA YÖNELİK ÖNERİLER

- ✓ Aile danışmanları ve psikologlar, evlilik doyumunu düşük olan çiftlerle çalışırken ebeveynlik rol doyumuna ilişkin potansiyel etkileri göz önünde bulundurmalı, çift terapisinde ebeveynlik dinamiklerini de değerlendirme kapsamına alınmalıdır.
- ✓ Doğum öncesi eğitim programlarında, yalnızca fiziksel hazırlığa değil, duygusal hazırlık ve ilişkisel tatmin konularına da yer verilmelidir. Annelik rol doyumunu artırmak için kadınların duygusal destek sistemlerine erişimi güçlendirilmelidir.
- ✓ Sosyal politika geliştiriciler, çalışan annelerin yaşadığı rol çatışmalarını azaltmak amacıyla esnek çalışma modelleri, kurumsal kreş desteği ve iş-aile dengesi programlarını yaygınlaştırmalıdır.
- ✓ Psikoeğitim programları ile bireylerin çocuk sahibi olma kararlarındaki motivasyon kaynakları üzerinde farkındalık geliştirmeleri desteklenmelidir. Olumlu motivasyonların güçlendirilmesi, ebeveynlik sürecinde daha yüksek memnuniyet düzeylerini beraberinde getirebilir.
- ✓ Okul psikolojik danışmanları ve rehber öğretmenler, üniversite döneminde genç yetişkin kadınlara yönelik olarak, gelecekteki ebeveynlik rollerine ilişkin içsel motivasyonları keşfetmelerine yönelik önleyici grup çalışmaları düzenleyebilir.

7. KAYNAKÇA

- Aasheim, V., Waldenström, U., Rasmussen, S., ve Schytt, E. (2012). Satisfaction with life during pregnancy and early motherhood in first-time mothers of advanced age: A population-based longitudinal study. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 12(1), Article 153. <https://doi.org/10.1186/1471-2393-12-153>
- Abbott, D. S., ve Brody, G. H. (1985). The relation of child age, gender and number of children to the marital adjustment of wives. *Journal of Marriage and the Family*, 47, 77–84.
- Acar, H. (1998). *Ankara’da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’ne bağlı sosyal hizmet kuruluşlarında çalışan üniversite mezunu evli personelin evlilik doyumları* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Açık, Ö. (2008). *Evlilik uyumu ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki* [Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi].
- Altay, N., ve Göncü Köse, A. (2012). Çalışan annelerin çocukları ile ilişkileri ve evlilik doyumları arasındaki ilişki. *Aile ve Toplum Dergisi*, 13(1), 34–45.
- Aydın, R., Şimşek, T. T., ve Ural, G. (2013). Evlilik doyumunun annelik rolü üzerindeki etkisi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 2(1), 55–70.
- Akbaba, S. (2006). Eğitimde motivasyon. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 343–361.
- Akdağ, F., ve Çankaya, Z. (2015). Evli bireylerde psikolojik iyi oluşun yordanması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 646–662.
- Akar, H. (2005). *Psikiyatrik yardım talebi olanlar ile yardım talebi olmayan ve boşanma aşamasında olan çiftlerde; çift uyumu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılması* [Tıpta Uzmanlık Tezi, Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları E.A.H.].
- Akın, M. (2015). Tarihsel süreç içinde çocuğun bizler için anlamı ve değeri. In A. Karan (Ed.), *Çocuklarımız ve biz* (s. 10–15). İkramat Ofset.
- Anar, B. (2011). *Evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile evlilik doyumu ve iş doyumu ilişkisinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Aryee, S. (1992). Antecedents and outcomes of work-family conflict among married professional women: Evidence from Singapore. *Human Relations*, 45(8), 813–837.
- Aryee, S., Luk, V., Leung, A., ve Lo, S. (1999). Role stressors, interrole conflict, and well-being: The moderating influence of spousal support and coping behaviors among employed parents in Hong Kong. *Journal of Vocational Behavior*, 54, 259–278.
- Atak, H. (2017). Piaget ve Vygotsky’nin kuramlarında çocukların toplumsallaşma süreci. *Psikiyatri Güncel.*, 9(2), 163–176. <https://doi.org/10.18863/pgy.281372>

- Aytekin, Ç. (2022). Çocuk Gelişimci Annelerin Çocuk Yetiştirme Deneyimlerinin İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 9(2), 403–437. <https://doi.org/10.21020/husbfd.1057577>
- Ayvacı, H. K., Şirin, A., ve Yaman, S. (2022). Doğumda anne memnuniyeti ile erken ebeveynlik davranışları arasındaki ilişki. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(3), 226–234. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7265798>
- Bacanlı, H., ve Terzi Işık, Ş. (2015). *Yetişkinlik ve yaşlılık: Gelişimi ve psikolojisi*. Açılım Kitap.
- Bachand, L. L., ve Caron, S. L. (2001). Ties that bind: A qualitative study of happy long-term marriages. *Contemporary Family Therapy*, 23(1), 105–121. <https://doi.org/10.1023/A:1007835524582>
- Bagherinia, M., Meedya, S., ve Mirghafourvand, M. (2018). Association between maternal sense of competence and self-efficacy in primiparous women during postpartum period. *Shiraz E Medical Journal*, 19(1), 1–8.
- Bagherinia, M., Taghipour, A., Latifnejad Roudsari, R., ve Mazlom, S. R. (2018). Relationship between planned pregnancy and maternal-fetal attachment. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 23(6), 471–475. https://doi.org/10.4103/ijnmr.IJNMR_46_17
- Bal, S. (2014). Reklamların eskimeyen yüzü “muhteşem annelik”: Anneler günü reklamları örneği. *Ankara Üniversitesi İLEF Dergisi*, 1(1), 59–86. http://ilef.ankara.edu.tr/wpcontent/uploads/id_1_2_3.pdf
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W.H. Freeman.
- Barenji, N. S. (2016). *Gebelik ve bebek imgesi* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Barnett, R. C., Marshall, N. L., ve Singer, J. D. (1981). Job experiences over time, multiple roles, and women’s mental health: A longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(4), 667–676. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.51.4.667>
- Baruch, G. K., ve Barnett, R. C. (1987). Role quality, multiple role involvement, and psychological well-being in midlife women. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 578–585. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.578>
- Baruch, G. K., Barnett, R. C., ve Rivers, C. (1987). *Lifepprints: New patterns of love and work for today’s women*. New American Library.
- Baruch, G. K., Biener, L., ve Barnett, R. C. (1987). Women and gender in research on work and family stress. *American Psychologist*, 42(2), 130–136.
- Başaran, F., ve Çetik, B. (2024). Kadınların vajinal doğum deneyimleri, anne-bebek bağlanma düzeyleri ile çocuk sahibi olma isteklilikleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13(3), 1317–1326.
- Bayraktar, S. (2011). *Makbul anneler, müstakbel vatandaşlar*. Ayizi Yayıncılık.
- Beauvoir, S. de. (1993). *Kadın: İkinci cins – Evlilik çağı* (B. Onaran, Çev.). Payel.

- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83–96.
- Belsky, J., ve Rovine, M. (1984). Social-network contact, family support, and the transition to parenthood. *Journal of Marriage and the Family*, 46(2), 455–462. Bekman, S. (1998). *Bir müdahale olarak anne destek eğitimi programı: Anne-çocuk etkileşimi ve çocuk gelişimi üzerindeki etkileri* [Doktora tezi, Boğaziçi Üniversitesi].
- Benin, M. H., ve Nienstedt, B. C. (1985). Happiness in single and dual earner families: The effect of marital happiness, job satisfaction and life cycle. *Journal of Marriage and the Family*, 47, 975–984.
- Beydağ, K. (2007). Doğum sonu dönemde anneliğe uyum ve hemşirenin rolü. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(6), 479–484.
- Bildirici, A. (2016). *Evlilik süresinin, cinsel yaşama ve evlilik uyumuna etkisi ve sonuçlarının demografik özelliklere göre karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi].
- Bornstein, M. H. (2002). Parenting infants. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Vol. 1. Children and parenting* (2nd ed., pp. 3–43). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.
- Bozkurt, A. (2014). *Evli bireylerde bağlanma stilleri, aile içi eşler arası şiddet ve evlilik uyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Bradbury, T. N., ve Karney, B. R. (2004). Understanding and altering the longitudinal course of marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66(4), 862–879. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2004.00058.x>
- Brody, J. A. (1984). Six months prevalence of psychiatric disorders in three communities. *Archives of General Psychiatry*, 41(9), 959–967.
- Burç, P. E. (2015). Popüler kültür ve annelik: Anneliğin farklı görünüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-Dergisi*. 1–15. <https://doi.org/10.19145/huefd.441402>
- Burly, M. (1995). Social support and working women: The role of the spouse. *Journal of Marriage and the Family*, 57(3), 658–668. <https://doi.org/10.2307/353921>
- Cabrera, N. J., Shannon, J. D., ve Tamis-LeMonda, C. S. (2008). Fathers' influence on their children's cognitive and emotional development: From toddlers to pre-k. *Applied Development Science*, 12(4), 208–213. <https://doi.org/10.1080/10888690802388188>
- Caley, L. M. (1980). Planning for parenthood: A factor in maternal role attainment. *Maternal and Child Nursing Journal*, 9(1), 13–24.
- Canatan, K. (2019). Dünyada ve Türkiye'de çocuk algıları ve cinsiyet öncelikleri. In K. Canatan ve E. Yıldırım (Eds.), *Aile sosyolojisi* (8. baskı, s. 197–216). Açılım Kitap.

- Canel, A. N. (2007). Evlilik uyumu, evlilik doyumu ve cinsiyet rolleri ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 30–40.
- Canel, A. N. (2007). *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması* [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü].
- Carolan, M., ve Frankowska, D. (2011). Advanced maternal age and adverse perinatal outcome: A review of the evidence. *Midwifery*, 27(6), 793–801. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2010.07.006>
- Carver, C., ve Gaines, J. (1987). Optimism, pessimism, and postpartum depression. *Cognitive Therapy and Research*, 11, 449–462.
- Collins, D., Falcon, S., Lodhia, S., ve Talcott, M. (Eds.). (2019). *New directions in feminism and human rights*. Routledge.
- Collins, N. L., ve Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 644–663.
- Cinamon, R. G., ve Rich, Y. (2005). Work–family conflict among female teachers. *Teaching and Teacher Education*, 21(4), 365–378. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2004.06.009>
- Cowan, C. P., ve Cowan, P. A. (2000). *When partners become parents: The big life change for couples*.
- Coontz, S. (2005). *Marriage, a history: From obedience to intimacy, or how love conquered marriage*. Viking Books.
- Crawford, D. W., Houts, R. M., Huston, T. L., ve George, L. J. (2002). Compatibility, leisure, and satisfaction in marital relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 64(2), 433–449.
- Crnic, K., ve Greenberg, M. (1990). Minor parenting stresses with young children. *Child Development*, 61(5), 1628–1637. <https://doi.org/10.2307/1130762>
- Çalışır, H. (2003). *İlk kez anne olan kadınların annelik rolü başarımlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi* [Doktora tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı].
- Çağ, P. (2008). *Evlilik doyumu ve aile yapısının bireylerin psikolojik sağlamlığı üzerindeki etkisi* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Çağ, P. (2011). *Evli bireylerde eş desteği ve evlilik doyumu*. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çankaya, S., Yılmaz, S. D., Ruveyde, C. A. N., ve Kodaz, N. D. (2017). Postpartum depresyonun maternal bağlanma üzerine etkisi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (4), 232–240.
- Çarıkçı, I. H. (2001). İş-aile yaşamında karşılaşılan sorunlar ve insan kaynakları yönetimi açısından çözümler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 123–135.

- Çelebi, İ., Tezel Şahin, F., ve Aydın, A. R. (2024). Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türkiye Klinikleri Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(1), 1–11.
- Çelikkol, A. (1999). *Ruh hastalıklarından korunma*. İstanbul: Gendaş Yayıncılık.
- Çitçi, O. (1982). *Kadın sorunu ve Türkiye'de kamu görevlisi kadınlar*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Daneshpour, M., Asoodeh, M. H., Khalili, S., Lavasani, M. G., ve Dadras, I. (2011). Selfdescribed happy couples and factors of successful marriage in Iran. *Journal of Systemic Therapies*, 30(2), 43–64. <https://doi.org/10.1521/jsyt.2011.30.2.43>
- Davila, J., Karney, B. R., Hall, T. W., ve Bradbury, T. N. (2003). Depressive symptoms and marital satisfaction: Within-subject associations and the moderating effects of gender and neuroticism. *Journal of Family Psychology*, 17(4), 557–570.
- Davis-Kean, P. E. (2005). The influence of parent education and family income on child achievement: The indirect role of parental expectations and the home environment. *Journal of Family Psychology*, 19(2), 294. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.19.2.294>
- DeMeis, D. K., Hock, E., ve McBride, S. L. (1986). The balance of employment and motherhood: A longitudinal study of mothers' mental health. *Journal of Marriage and the Family*, 48(2), 417–425. <https://doi.org/10.2307/352409>
- Demirbaş, H., ve Kadioğlu, H. (2014). Prenatal dönemdeki kadınların gebeliğe uyumu ve ilişkili faktörler. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 4(4), 200–206
- Demirbaş, H. (2014). Erken yaşta gebeliklerin kadın ve çocuk sağlığı üzerindeki etkileri. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2(1), 45–52.
- Demir Yiğit, E., ve Dereli Yılmaz, S. (2019). *Doğum sonu anne memnuniyeti ve anneliğe uyumda ebeveynin rolü*. [Bildiri]. 2. Uluslararası 3. Ulusal Doğum Sonu Bakım Kongresi, 3–6 Ekim, Konya, 673–678.
- Demirezen, E. (2016). *Gebeliğin kabulü, annelik rolüne yönelik tutumlar ve evlilik uyumu arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Doğan, E. (2014). Woman's general marital adjustment and relationship style for marital adjustment in relation to dyadic trust and depression [Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi].
- Doğan, S. (2016). Aile yapısı ve evlilik kurumunun sosyolojik analizi. *Aile ve Toplum*, 12(24), 45–59.
- Dökmen, Z. Y. (2003). Çalışma durumları farklı üç grup kadında ruh sağlığı, kontrol odağı inancı ve cinsiyet rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 111–124.
- Duran, S. (2016). Değerler bağlamında çocuk sahibi olma eğilimleri: Adana örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(27), 268–284. <https://doi.org/10.16992/ASOS.9719>
- Duran, R., ve Duran, C. (2021). Sosyolojik ve felsefi perspektiften çocuk kavramının değerlendirilmesi. *2nd International Congress On Children's Studies* 2, 35–47. Iksad Publications.

- Durualp, E., Kaytez, N., ve Aykanat Girgin, B. (2015). Evlilik doyumu ile anne-bebek bağlanması arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(181), 23–34.
- Dursun, Ş., ve Bıçakçı, M. (2015). Bir-üç yaş arası bebeğe sahip annelerin annelik becerilerinde öz yeterliliklerinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1, 613–628.
- Elman, M. R., ve Gilbert, L. A. (1984). Coping strategies for role conflict in married professional women with children. *Family Relations*, 33, 317–327.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Alpkan, L., ve Eradamlar, N. (2005). Cinsellik ve çift uyumu arasındaki ilişki: Üç grup evli çiftte karşılaştırmalı bir çalışma. *Düşünen Adam Dergisi*, 18(2), 72–81.
- Erdwins, C. J., Buffardi, L. C., Casper, W. J., ve O'Brien, A. S. (2001). The relationship of women's role strain to social support, role satisfaction, and self-efficacy. *Journal of Family Relations*, 50(3), 230–238.
- Eren, N. (2007). Postpartum depresyon prevalansı ve sosyodemografik risk faktörleri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(6), 5–15.
- Eren, İ. T. (2007). *Postpartum depresyon prevalansı ve sosyodemografik risk faktörleri* [Tıpta uzmanlık tezi, T.C. Sağlık Bakanlığı Haydarpaşa Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi].
- Ersanlı, K., ve Kumcağız, H. (2016). *Cinsel Sağlık Eğitimi*. Pegem Akademi.
- Eryılmaz, A., ve Ercan, L. (2010). Evli bireylerde evlilik doyumu ve anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33), 35–44.
- Esencan, T., ve Şimşek, Ç. (2017). Doğum sonu dönemde hemşirelik bakımı. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*, 48(4), 183–189. <https://doi.org/10.16948/zktipb.267263>
- Eser, B. (2016). *Kuzey Kıbrıs'ta ailede çocuğun değerinin aile yapıları açısından incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü].
- Fatima, M., ve Ajmal, M. A. (2012). Happy marriage: A qualitative study. *Pakistan Journal of Social and Clinical Psychology*, 9(2), 37–42.
- Feeney, B. C. (2003). Adult attachment and caregiving at the transition to parenthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(3), 690–703.
- Ferguson-Cain, D. (2015). *A qualitative study of marriage and marital satisfaction of African American couples: Past and present* [Doctoral dissertation, Texas A&M University-Commerce].
- Ferree, M. M. (1976). Working-class jobs: Housework and paid work as sources of satisfaction. *Social Problems*, 23(4), 431–441. <https://doi.org/10.2307/799788>
- Feliciano, J. B. (2005). *The impact of participation in a parent training program on maternal sense of competency and stress in urban African-American mothers* (Doctoral dissertation). Howard University, Washington.
- Fletcher, G. J. O., Simpson, J. A., ve Thomas, G. (2000). The measurement of perceived relationship quality components: A confirmatory factor analytic approach. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(3), 340–354. <https://doi.org/10.1177/0146167200265007>

- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (4th ed.). Sage Publications.
- Foster, S. F., ve Janssens, M. (1985). The influence of pregnancy planning on maternal attachment. *Journal of Obstetric, Gynecologic ve Neonatal Nursing*, 14(3), 211–215.
- Fine, M. A., Voydanoff, P., ve Donnelly, B. W. (1994). Relations between parents and children in stepfather families and biological mother families: A study of children's perceptions. *Journal of Marriage and the Family*, 56(3), 688–698. <https://doi.org/10.2307/352878>
- Fishman, E. A., ve Meyers, S. A. (2000). Marital satisfaction and child adjustment: Direct and mediated pathways. *Contemporary Family Therapy*, 22(4), 437–452.
- Foster, P. C., ve Janssens, N. P. (1985). Dorothea E. Orem: Nursing theories, the base for professional nursing practice. In P. Hall (Ed.), *Second Edition* (pp. 124–131).
- Fowles, E. R., ve Horowitz, J. A. (2006). Clinical assessment of mothering during infancy. *Journal of Obstetric, Gynecologic ve Neonatal Nursing*, 35(5), 662–670.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N., ve Hyun, H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. McGraw-Hill.
- Frejka, T., ve Sobotka, T. (2008). Fertility in Europe: Diverse, delayed and below replacement. *Demographic Research*, 19(3), 15–46. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2008.19.3>
- Frone, M. R., Russell, M., ve Barnes, G. M. (1996). Work-family conflict, gender, and health-related outcomes: A study of employed parents in two community samples. *Journal of Occupational Health Psychology*, 1(1), 57–69.
- George, D., ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update*. Pearson.
- Glenn, N. D. (1990). Quantitative research on marital quality in the 1980s: A critical review. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 818–831.
- Gholizadeh Shamasbi, S., Barkin, J. L., Ghanbari-Homayi, S., Eyvazzadeh, O., ve Mirghafourvand, M. (2020). The relationship between maternal functioning and mental health after childbirth in Iranian women. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1558.
- Giray, S., ve Ergin, D. (2006). Kadın çalışanların iş-aile yaşamı arasındaki rol çatışması ve iş doyumunu ilişkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 93–112.
- Giray, M. D., ve Ergin, C. (2006). Çift-kariyerli ailelerde bireylerin yaşadıkları iş-aile ve aile-iş çatışmalarının kendini kurgulama davranışı ve yaşam olayları ile ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(57), 83–101.
- Goldberg, L. R. (1990). An alternative "description of personality": The Big-Five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1216–1229.
- Goetting, A. (1986). Women's changing roles as wives and mothers: The impact on parent-adult child relations in later life. *The Gerontologist*, 26(6), 547–552.
- Gove, W. R., ve Geerken, M. R. (1977). The effect of children and employment on the mental health of married men and women. *Social Forces*, 56, 66–76.

- Gökçek, E. A. (1996). *A comparison of anxiety level and self-esteem between working and non-working mothers* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Göçek, F. M. (1996). *Rise of the bourgeoisie, demise of empire: Ottoman westernization and social change*. Oxford University Press.
- Gönüllü, M., ve İçli, G. (2001). Çalışma yaşamında kadınlar: Aile ve iş ilişkileri. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 81–100.
- Göksu, H. (2018). *Bir Anadolu kentinde çocuğun değerini ölçmek: Konya Hüyük örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Gözübüyük, A. (2010). *Anaokuluna devam eden çocuğu olan çalışan ve çalışmayan annelerin annelik rol memnuniyeti düzeylerinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Graham, J. W. (2000). *The role of social support in psychological adjustment among working women* [Doktora tezi, University of Michigan]. *ProQuest Dissertations ve Theses Global*.
- Graham, C. W., Greene, B. A., ve Fitzgerald, J. (2000). Parental status, social support, and marital adjustment. *Journal of Family Issues*, 21(7), 888–905.
- Grandon, J. R., Myers, J. E., ve Hattie, J. A. (2004). The relationship between marital characteristics, marital interaction processes and marital satisfaction. *Journal of Counseling and Development*, 82, 58–68.
- Greenhaus, J. H., ve Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of Management Review*, 10(1), 76–88. <https://doi.org/10.5465/amr.1985.4277352>
- Greff, A. (2000). The impact of marital satisfaction on parental attitudes. *Journal of Family Psychology*, 14(2), 280–294. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.14.2.280>
- Greenhaus, J. H., ve Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of Management Review*, 10(1), 76–88. <https://doi.org/10.5465/amr.1985.4277352>
- Guedes, M., Pereira, M., Pires, R., Carvalho, P., ve Canavarro, M. C. (2015). Childbearing motivations scale: Construction of a new measure and its preliminary psychometric properties. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 180–194. <https://doi.org/10.1007/s10826-013-9824-0>
- Guedes, M., Pereira, M., Pimentel, M., ve Canavarro, M. C. (2013). Childbearing motivations scale: Construction and psychometric properties. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 31(4), 351–362. <https://doi.org/10.1080/02646838.2013.822346>
- Guedes, M., Pereira, M., Pires, R., Carvalho, P., ve Canavarro, M. C. (2015). Childbearing motivations scale: Construction of a new measure and its preliminary psychometric properties. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 180–194. <https://doi.org/10.1007/s10826-013-9824-0>
- Guedes, M., Canavarro, M. C., ve Pereira, M. (2013). Motivations for parenthood:

- Validation of the Portuguese version of the Meaning of Parenthood Motivation Scale. *Journal of Child and Family Studies*, 22(5), 688–698. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9625-0>
- Güleç, N. A. (1998). *Annenin çalışma statüsünün, babanın çocuklarıyla ilgilenmesi ve annenin rol tatmininin, annenin çocuklarıyla ilgilenmesine etkisi* [Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi].
- Güler, D. S. (2016). *Annelerin algıladıkları sosyal destek ve annelik deneyimleri arasındaki ilişki* [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü].
- Gültekin, F. (2012). *Çocuk sayısı ve annelik doyumunu arasındaki ilişki: Fiziksel ve duygusal yüklenme açısından bir değerlendirme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündoğdu, F. B. (1995). *Otistik ve normal çocuğu olan anne-babaların evlilik uyumlarını algılamaları ve bazı değişkenler bakımından karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Güneş Tokgöz, M. (2018). *Prenatal dönemdeki kadınların gebeliğe ve annelik rolüne uyumlarının ve etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü].
- Hall, L. A., Gurley, D. N., Sachs, B., ve Kryscio, R. J. (1991). Psychosocial predictors of maternal depressive symptoms, parenting attitudes, and child behavior in singleparent families. *Nursing Research*, 40, 214–216.
- Hasdemir, K. (2014). *Evlilik uyumu ve cinsel doyum arasındaki ilişki* [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi].
- Hatipoğlu, Z. (1993). *The role of certain demographic variables and marital conflict in marital satisfaction of husbands and wives*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hays, S. (1996). *The cultural contradictions of motherhood*. Yale University Press.
- Harwood, R. L., McLean, M., ve Durkin, K. (2007). Culture and the construction of meaning: Parent-child talk about emotion and mental states. *Developmental Psychology*, 43(5), 1232–1243.
- Henderson, A., Harmon, S., ve Newman, H. (2016). The price mothers pay, even when they are not buying it: Mental health consequences of idealized motherhood. *Sex Roles*, 74(11–12), 512–526. <https://doi.org/10.1007/s11199-015-0534-5>
- Hock, E., ve DeMeis, D. K. (1990). Gender and parental leave. *American Psychologist*, 45(4), 457–460. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.45.4.457>
- Hock, E., ve DeMeis, K. D. (1990). Depression in mothers of infants: The role of maternal employment. *Developmental Psychology*, 26(2), 285–291.
- Hoffman, L. W. (1989). Effects of maternal employment in the two-parent family. *American Psychologist*, 44(2), 283–292. <https://doi.org/10.1037/0003066X.44.2.283>
- Holloway, S. D., Suzuki, S., Yamamoto, Y., ve Dokecki, P. (2005). Parenting selfefficacy among Japanese mothers: Responses to challenging parenting situations.

- Hoşgör, T. E. (2013). *Evli çiftlerin öfke ifade tarzları ile evlilik uyumunun incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].
- Hughes, D. L., ve Galinsky, E. (1988). Balancing work and family lives: Do women really do it better? *Journal of Marriage and the Family*, 50(1), 131–138.
<https://doi.org/10.2307/352432>
- Hüseyinzade Şimşek, N. (2018). Çocuk sahibi olma motivasyonları ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Aile ve Toplum*, 14(35), 5–20.
- Isabella, R. A. (1994). Origins of maternal role satisfaction and its influences upon maternal interactive behaviour and infant-mother attachment. *Infant Behaviour and Development*, 17, 381–387.
- İdiz, Z. (2009). *Evlilik uyumu, evlilik yatırımı, aile içi şiddet ve intihar girişimi arasındaki bağlantıların sosyal psikolojik açıdan incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].
- İlkketenci, R. (2004). *Evli bireylerin problem çözme becerileri ve evlilik uyumları arasındaki ilişki* [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi].
- İnanır, S., Çakmak, B., Nacar, M. C., ve Güler, E. A. (2015). Body image perception and self-esteem during pregnancy. *International Journal of Women's Health and Reproduction Sciences*, 3, 196–200.
- İnanç, B. Y., Bilgin, M., ve Atıcı, M. K. (2015). *Gelişim psikolojisi (Çocuk ve ergen gelişimi)*. Pegem Akademi.
- İrem, T. (2007). *Postpartum depresyon prevalansı ve sosyodemografik risk faktörleri* [Uzmanlık tezi, T.C. Sağlık Bakanlığı Haydarpaşa Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği].
- Jackson, J. B., Miller, R. B., Oka, M., ve Henry, R. G. (2014). Gender differences in marital satisfaction: A meta-analysis. *Journal of Marriage and Family*, 76(1), 105–129.
- Johnston, C., ve Mash, E. J. (1989). A measure of parenting satisfaction and efficacy. *Journal of Clinical Child Psychology*, 18(2), 167–175.
https://doi.org/10.1207/s15374424jccp1802_8
- Jouriles, E. N., Bourg, W. J., ve Farris, A. M. (1991). Marital adjustment and child conduct problems: A comparison of the correlation across subsamples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59(1), 88–92.
<https://doi.org/10.1037/0022006X.59.1.88>
- Kağıtçıbaşı, C. (1981). *Çocuğun değeri: Türkiye'de değerler ve doğurganlık*. Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, C. (1982b). Old age security value of children: Cross-national evidence. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 13(1), 29–42.
<https://doi.org/10.1177/0022022182131004>
- Kağıtçıbaşı, Ç., Bekman, S., ve Sunar, D. (1993). *Erken müdahale: Anne-çocuk eğitim programının değerlendirilmesi*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1995). *Aileye yaklaşımda bir kuramsal çerçeve ve aile değişim modeli. Aile Kurultayı: Değişim Sürecinde Aile, Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler* (ss. 52–68). AKK Yayını.

- Kağıtçıbaşı, C. (1998). *Human development: Cross-cultural perspectives*. In J. G. Adair ve D. Bélanger (Eds.), *Advances in psychological science: Vol. 1. Social, personal, and cultural aspects* (pp. 475–494). Psychology Press.
- Kağıtçıbaşı, Ç., ve Ataca, B. (2003). Çocuğun değeri ve aile değişimi: Otuz yıllık bir portre. *Sosyoloji Dergisi*, 35, 77–101.
- Kağıtçıbaşı, C., ve Ataca, B. (2005). Value of children and family change: A three-decade portrait from Turkey. *Applied Psychology: An International Review*, 54(3), 317–337. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2005.00213.x>
- Kahveci, G. A. (2016). *Evli çiftlerde evlilik uyumu, evlilik çatışma biçimi ve depresyon düzeylerinin değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi]. İstanbul.
- Kanığ, M., ve Eroğlu, K. (2019). Gebelerde algılanan sosyal destek düzeyi ve etkileyen faktörler. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 16(2), 125–133.
- Kara, B., Yıldırım, A., ve Dicle, A. (2001). Doğum sonrası depresyon: Kadın sağlığı açısından önemi. *Hemşirelik Forumu*, 4(2), 25–30.
- Kara, B., Çakmaklı, P., Nacak, E., ve Türeci, F. (2001). Doğum sonrası depresyon. *Üsküdar AÇS-AP Eğitim Merkezi Bülteni*, 10(9), 333–334.
- Kardaş, S. (2016). *Annelerin çalışıp çalışmama durumlarına göre annelik doyumlarının karşılaştırılması* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karmakar, I. (2022). *Maternal fictions: Writing the mother in Indian women's fiction (1st ed.)*. Routledge.
- Karney, B. R., ve Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3–34.
- Kaya, A. (2003). *Anne babaların evlilik uyumu ile çocukların davranış problemleri ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].
- Keizer, R., ve Schenk, N. (2012). Becoming a parent in the Netherlands: How men and women evaluate the transition to parenthood. *Journal of Family Issues*, 33(6), 743–768. <https://doi.org/10.1177/0192513X11432142>
- Kessler, R. C., ve McRae, J. A. (1982). The effect of wives' employment on the mental health of married men and women. *American Sociological Review*, 47, 216–227.
- Khandan, S., Riazi, H., Amir Ali Akbari, S., Nasiri, M., ve Montazeri, A. (2018). Adaptation to maternal role and infant development: A cross-sectional study. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 36, 289–301.
- Khadivzadeh, T., Rajati, R., Esmaeili, H., ve Danesh, F. (2021). The relationship of the current and desired number of children with the quality of marital relationship and fertility motivations among employed women and their husbands. *Journal of Midwifery and Reproductive Health*, 9(1), 2573–2581.

- Kışlak, Ş. T. (2002). İlişkilerde mutluluk ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(18), 15–22.
- Kiehl, E. M., ve White, M. A. (2003). Maternal adaptation during childbearing in Norway, Sweden and the United States. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 17(2), 96–101.
- Kossek, E. E., ve Ozeki, C. (1998). Work-family conflict, policies, and the job-life satisfaction relationship: A review and directions for organizational behaviorhuman resources research. *Journal of Applied Psychology*, 83(2), 139–149. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.83.2.139>
- Koç, Ö., Özkan, H., ve Bekmezci, H. (2016). Annelik rolü ve ebeveynlik davranışı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 6(2), 143–150.
- Koç, F., ve Aktan, E. A. (2024). Gençlerin çocuk sahibi olma motivasyonları, iletişim becerileri ve aile yaşamına hazır olma durumu. *Matbuat*, 8(1), 43–53.
- Köse, B. (2012). *Geçmişten günümüze aile*. In N. Adak (Ed.), *Değişen toplumda değişen aile* (s. 15–38). Siyasal Kitabevi.
- Kublay, D. (2013). *Evlilik uyumu, değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi].
- Kublay, D., ve Oktan, V. (2015). Evlilik uyumu: Değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 25–35.
- Kuğu, N., ve Akyüz, G. (2001). Gebelikte ruhsal durum. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 23(1), 61–64.
- Lee, C., ve Duxbury, L. (1998). Employed parents' support from partners, coworkers, and supervisors: Links to work-family conflict. *Journal of Vocational Behavior*, 52(2), 176–191. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1997.1589>
- Lee, T. Y., Sun, G. H., ve Chao, S. C. (2001). The effect of an infertility diagnosis on the distress, marital and sexual satisfaction between husbands and wives in Taiwan. *Human Reproduction*, 16(8), 1762–1767. <https://doi.org/10.1093/humrep/16.8.1762>
- LeMasters, E. E. (1957). Parenthood as crisis. *Marriage and Family Living*, 19(4), 352–355.
- Leung, S. S. K., Yeung, M. P. S., ve Fung, K. P. Y. (2008). Predictors of maternal role competence and satisfaction during the postpartum period. *Midwifery*, 24(3), 268–279. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2006.10.005>
- Li, T., ve Fung, H. H. (2011). The dynamic goal theory of marital satisfaction. *Review of General Psychology*, 15(3), 246–254.
- Manis, J. D., ve Markus, H. (1980). *Combining families and careers: View from and of different points of the life cycle*. Center for Continuing Education of Women.
- Marks, S. R. (1977). Multiple roles and role strain: Some notes on human energy, time and commitment. *American Sociological Review*, 42(6), 921–936.

- Marks, L. D., Hopkins, K., Chaney, C., Monroe, P. A., Nesteruk, O., ve Sasser, D. D. (2008). Together, we are strong: A qualitative study of happy, enduring African American marriages. *Family Relations*, 57(2), 172–185. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2008.00492.x>
- Marshall, H. (1991). The social construction of motherhood: An analysis of child care and parenting manuals. In A. Phoenix, A. Woollett, ve B. Lloyd (Eds.), *Motherhood: Meanings, practices and ideologies* (pp. 66–85). Sage.
- Mercer, R. T. (1994). *Becoming a mother: Research on maternal role attainment and identity*. Springer Publishing Company.
- Meydan, C. H., Yıldız, M. L., ve Gün, F. (2017). Zonguldak'ta hayatın anlamı ve aile değerleri üzerine olgusal bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(51), 1112–1121. <https://doi.org/10.17719/jisr.2017.1935>
- McCabe, M. P. (2006). Satisfaction in marriage and committed heterosexual relationships: Past, present and future. *Annual Review of Sex Research*, 17(1), 39–58. <https://doi.org/10.1080/10532528.2006.10559836>
- McEwen, K. E., ve Barling, J. (1991). The effects of maternal employment experiences on children: A review and integration of research. *Psychological Bulletin*, 110(3), 361–383. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.110.3.361>
- McVeigh, C. A. (2000). Anxiety and functional status after childbirth. *Australian College of Midwives Incorporated Journal*, 13(1), 14–18.
- Miller, W. B., ve Pasta, D. J. (1995). Behavioral intentions: Which ones predict fertility behavior in married couples? *Journal of Applied Social Psychology*, 25(6), 530–555. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1995.tb01767.x>
- Miller, B. R., Anderson, S., ve Keala, D. K. (2004). Is Bowen theory valid? A review of basic research. *Journal of Marital and Family Therapy*, 30(4), 453–467.
- Miller, W. B. (2011). Differences between premeditation and willingness in fertility motivation: Evidence from a US sample. *Population and Development Review*, 37(4), 713–733. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2011.00453.x>
- Miller, T. (2010). *Annelik duygusu: Mitler ve deneyimler* (G. Tunçer, Çev.). İstanbul: İletişim.
- Mills, T. A., ve Lavender, T. (2011). Advanced maternal age. *Obstetrics, Gynaecology ve Reproductive Medicine*, 21(4), 107–111. <https://doi.org/10.1016/j.ogrm.2011.01.008>
- Moen, P., ve Forest, K. B. (1990). Working parents, workplace supports, and well-being: The Swedish experience. *Social Psychology Quarterly*, 53(2), 117–131.
- Motorcu, Z. E. (2021). *Primipar kadınların anneliğe uyum sağlamasında evlilik uyumunun ve evlilik niteliğinin etkisi* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Mucuk, Ö., Özkan, H., ve Karakoç, H. (2016). Annelik rolü ve ebeveynlik davranışı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 6, 143–150

- Murkoff, H., ve Mazel, S. (2008). *What to expect when you're expecting*. Workman Publishing Company.
- Myers, J. K., Weissman, M. M., Tischler, G. L., Holzer, C. E., Leaf, P. J., Orvaschel, H., Anthony, J. C., Boyd, J. H., Burke, J. D., Kramer, M., ve Regier, D. A. (1984). Six-month prevalence of psychiatric disorders in three communities. *Archives of General Psychiatry*, 41(10), 959–967. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.1984.01790210011001>
- Nachoum, E., ve Bar-Kalifa, E. (2021). Motivations for childbearing: Implications for adjustment to parenthood. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(6), 1922–1942. <https://doi.org/10.1177/0265407521996617>
- Nachoum, R., Miron, D., Levi, Y., ve Sharabany, R. (2021). Autonomous motivation and maternal satisfaction in the transition to motherhood. *Journal of Family Issues*, 42(2), 312–330.
- Nahcıvan, N. (1994). Planned versus unplanned pregnancies: Effects on women's psychological well-being. *Hemşirelik Forumu*, 4(1), 10–15.
- National Survey. (1971–1976). *U.S. Department of Health, Education, and Welfare. National Health Interview Survey Reports*.
- Nelson, S. K. (2003). Motherhood: The joys and the challenges. *Psychology Today*, 36(3), 64–70. K. (2003). Work and motherhood in the transition to parenthood: An ecological systems approach. *Journal of Family Issues*, 24(3), 379–402. <https://doi.org/10.1177/0192513X02250096>
- Nelson, S. K., Kushlev, K., ve Lyubomirsky, S. (2014). The pains and pleasures of parenting: When, why, and how is parenthood associated with more or less wellbeing? *Psychological Bulletin*, 140(3), 846–895. <https://doi.org/10.1037/a0035444>
- Ngai, F. W., Chan, S. W.-C., ve Ip, W. Y. (2010). Predictors and correlates of maternal role competence and satisfaction. *Nursing Research*, 59(3), 185–193. <https://doi.org/10.1097/NNR.0b013e3181dbb9ee>
- Noller, P., ve Feeney, J. A. (2002). Communication, relationship concerns and satisfaction in early marriage. In A. L. Vangelisti, H. T. Reis, ve M. Fitzpatrick (Eds.), *Stability and change in relationships* (pp. 129–156). Cambridge University Press.
- Nye, F. I. (1963). Role structure and analysis of the family. *Journal of Marriage and the Family*, 25(2), 212–218. <https://doi.org/10.2307/349426>
- OECD. (2020). *Fertility trends and family policies in OECD countries*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/social/fertility-and-family-trends.pdf>
- Onur, B. (2007). *Çocuk, tarih ve toplum*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Ozer, E. M. (1995). The impact of childcare responsibility and self-efficacy on the psychological health of professional working mothers. *Psychology of Women Quarterly*, 19(3), 315–335. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1995.tb00074.x>
- Özaydınlık, Ş. (2014). *Evli çiftlerin evlilik uyumu ile kişilik özellikleri ve romantik ilişkilerindeki sosyal ilginin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi].

- Özdemir, A. D. (2012). *Bazı değişkenler açısından okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerinin ve ailelerinin ebeveynliğe yönelik tutumlarının incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özkan, H. (2010). *Annelik kimlik gelişimi eğitiminin primiparların annelik rolü kazanımına ve bebeğim algısına etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi].
- Özkan, H., ve Polat, S. (2011). Annelik davranışını öğrenme süreci ve hemşirelik desteği. *Bozok Tıp Dergisi*, 1(3), 5–9.
- Pallant, J. (2020). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using IBM SPSS* (7th ed.). McGraw-Hill Education.
- Parasuraman, S., ve Greenhaus, J. H. (1986). The effects of job and home life characteristics on the organizational commitment and job performance of employed mothers. *Journal of Occupational Behavior*, 7(4), 263–281. <https://doi.org/10.1002/job.4030070404>
- Parasuraman, S., Greenhaus, J. H., ve Granrose, C. S. (1992). Role stressors, social support, and well-being among two-career couples. *Journal of Organizational Behavior*, 13, 339–359.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Sage Publications
- Pesen, A. (2015). Ebeveynlerin “çocuk” kavramına yükledikleri metaforlar. *Journal of Turkish Studies*, 10(15), 731–748. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.8826>
- Plechaty, M., Couturier, S., Cote, M., ve Roy, M. A. (1996). Dimensional analysis of past and present satisfaction in relation to present marital satisfaction. *Psychological Reports*, 78(2), 657–658.
- Pietromonaco, P. R., Manis, J., ve Markus, H. (1987). The relationship of employment to self-perception and well-being in women: A cognitive analysis. *Sex Roles*, 17(7–8), 467–477.
- Pietromonaco, P. R., Manis, M., ve Markus, H. (1987). The relationship between early family experiences and adult self-schemas. *Child Development*, 58(4), 970–985. <https://doi.org/10.2307/1130531>
- Polat, D. (2006). *Evli bireylerin evlilik uyumları, aldatma eğilimleri ve çatışma eğilimleri arasındaki ilişkilerin bazı değişkenler açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].
- Radloff, L. S. (1975). Sex differences in depression: The effects of occupation and marital status. *Sex Roles*, 1(3), 249–265. <https://doi.org/10.1007/BF00287224>
- Reifman, A., Biernat, M., ve Lang, E. (1991). Stress, social support and health in married professional women with small children. *Psychology of Women Quarterly*, 15, 431–445. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1991.tb00420.x>
- Repetti, R. L., Matthews, K. A., ve Waldron, I. (1989). Employment and women's health: Effects of paid employment on women's mental and physical health. *American Psychologist*, 44(11), 1394–1401. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.11.1394>

- Rho, J. J. (1989). *Multiple factors contributing to marital satisfaction in Korean American marriages and correlations with three dimensions of family life satisfaction: Marital, parental, and self-satisfactions* [Doctoral dissertation, University of Southern California].
- Rizzo, T. A., Schwalbe, M. L., ve Leon, B. H. (1992). Gender inequality and the division of household labor in the United States and Sweden: A social structural perspective. *Social Problems*, 39(3), 258–276. <https://doi.org/10.2307/3096923>
- Robins, L. N., Helzer, J. E., Weissman, M. M., Orvaschel, H., Gruenberg, E., Burke, J. D., ve Regier, D. A. (1984). Lifetime prevalence of specific psychiatric disorders in three sites. *Archives of General Psychiatry*, 41(10), 949–958. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.1984.01790210091010>
- Robins, L. N., Locke, B. Z., ve Regier, D. A. (1984). Lifetime prevalence of specific psychiatric disorders in three cities. *Archives of General Psychiatry*, 41, 949–958.
- Rogers, H., ve Matthews, J. (2004). The parenting sense of competence scale: Investigation of the factor structure, reliability, and validity for an Australian sample. *Australian Psychologist*, 39(1), 88–96. <https://doi.org/10.1080/00050060410001660380>
- Rogers, S. J., ve White, L. K. (1998). Satisfaction with parenting: The role of marital happiness, family structure, and parents' gender. *Journal of Marriage and the Family*, 60, 293–309. <https://doi.org/10.2307/353849>
- Ross, C. E., Mirowsky, J., ve Huber, J. (1983). Dividing work, sharing work, and inbetween: Marriage patterns and depression. *American Sociological Review*, 48(6), 809–823. <https://doi.org/10.2307/2095327>
- Salmson, X., et al. (2020). Development and validation of the Childbearing Questionnaire Short Form (CBQ SF). *Journal of Child and Family Studies*. <https://doi.org/10.1007/s10826-020-01747-w>
- Salmson, A. D., Cummings, E. M., ve Davies, P. T. (2020). Childbearing motivations and maternal outcomes: Development of the Childbearing Questionnaire. *Journal of Family Psychology*, 34(4), 445–457.
- Salimi, F., Ranjbar, F., ve Torkzahrani, S. (2021). Predictors of maternal role adaptation based on Mercer's theory. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 21, Article 34. <https://doi.org/10.1186/s12884-021-03510-2>
- Sanlı, D., ve Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32.
- Sancar, S. (2013). *Televizyon dramalarında annelik temsiliinin izleyici tarafından alınılanması: “Adını Feriha Koydum”* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Sayın, Ö. (2020). *Aile sosyolojisi*. Doğu Batı Yayınları.
- Schumm, W. R., Webb, F. J., ve Bollman, S. R. (1998). Gender and marital satisfaction: Data from the National Survey of Families and Households. *Psychological Reports*, 83(1), 319–327.

- Seçer, Z., Çeliköz, N., ve Yaşa, E. (2008). Eğitim düzeyinin ebeveynlik tutumlarına etkisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 45–58.
- Seçer, Z., Çeliköz, N., ve Yaşa, S. (2008). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19), 414–428.
- Shahmirzad, N., Miller, W. B., Farid, M., ve Kamrani, M. A. (2025). Communication skills, understanding intellectual coordination and marital satisfaction on childbearing motivation in reproductive-age Iranian couples. *Scientific Reports*, 15, 6278.
- Siegel, A. E., ve Haas, M. B. (1963). The working mother: A review of research. *Child Development*, 34, 513–542.
- Sokolski, D. M., ve Hendrick, S. S. (1999). Perceptions of support and satisfaction in romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16(5), 631–649. <https://doi.org/10.1177/0265407599165004>
- Sokolski, D., ve Hendrick, S. (1999). Marital satisfaction. *American Journal of Family Therapy*, 26(1), 39–49.
- Soylu, Y., ve Kabasakal, Z. (2016a). Evlilik doyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 110–128. <https://doi.org/10.19126/suje.260590>
- Soylu, Y., ve Kabasakal, Z. (2016b). Evli kadınların yaşam doyumunun evlilik doyumu ve çalışma durumu ile ilişkilerinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 215–211.
- Spanier, G. B., ve Lewis, R. A. (1980). Marital quality: A review of the seventies. *Journal of Marriage and the Family*, 42, 825–839.
- Stern, D. N., Bruschweiler-Stern, N., ve Freeland, A. (2013). *Bir Annenin Doğuşu*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Suchet, M., ve Barling, J. (1989). Employed mothers: Interrole conflict, spouse support and marital functioning. *Journal of Occupational Behaviour*, 7, 167–178.
- Suitor, J. J. (1991). Marital quality and satisfaction with the division of household labor across the family life cycle. *Journal of Marriage and the Family*, 53(1), 221–230.
- Süataç, A. (2010). *Evlilik uyumunun kişilerarası tarz ve öfke açısından araştırılması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şendil, G., Karabulut, H., Akyüz, D., Güner-Algan, A., ve Yahyaoğlu, M. (2016). Turkish adaptation of the Prenatal Maternal Expectations Scale (PMES). In M. A. Icbay, H. Arslan, ve F. Jacobs (Eds.), *Research on social studies* (pp. 223–232). Peter Lang.
- Şener, A. (2002). *Ailede eşler arası uyuma etki eden faktörlerin araştırılması* [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Şener, Ş., ve Karacan, E. (1999). Anne-bebek-çocuk etkileşiminde olumlu ve olumsuz özellikler. In A. Ekşi (Ed.), *Ben hasta değilim: Çocuk sağlığı ve hastalıklarının psikososyal yönü* (ss. x–x). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.

- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson Education.
- Taner, S. (2014). *Planlanmamış gebeliklerin doğum sonrası erken dönemdeki annelik davranışına etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hemşireliği Anabilim Dalı.
- Taşkın, L. (2011). *Doğum ve kadın sağlığı hemşireliği* (13. baskı). Güneş Tıp Kitapevleri.
- Taşkın, L. (2017). *Doğum ve kadın sağlığı hemşireliği* (13. baskı). Akademisyen Kitabevi.
- Taylor, A., Atkins, R., Kumar, R., Adams, D., ve Glover, V. (2005). A new mother-to-infant bonding scale: Links with early maternal mood. *Archives of Women's Mental Health*, 8(1), 45–51.
- Tiedje, L. B., Wortman, C. B., Downey, G., Emmons, C. A., Biernat, M., ve Lang, E. L. (1990). Women with multiple roles: Role-compatibility perceptions, satisfaction, and mental health. *Journal of Marriage and the Family*, 52(1), 63–72.
- Timm, T. M., ve Keiley, M. K. (2011). The effects of differentiation of self, adult attachment, and sexual communication on sexual and marital satisfaction: A path analysis. *Journal of Sex ve Marital Therapy*, 37(3), 206–223. <https://doi.org/10.1080/0092623X.2011.564513>
- Tomey, A. M., ve Alligood, M. R. (1998). *Nursing theorists: Their works* (4th ed.). Mosby Company.
- Toran, M. (2012). Çocukluğun ve erken çocukluk eğitiminin tarihi ve kuramsal temelleri. N. Avcı ve M. Toran (Ed.), *Okul öncesi eğitime giriş* (ss. 1–19). Eğiten Kitap.
- Törénli Kaya, Z. (2018). *Predictors of maternal prenatal attachment and pregnancy adaptation in women conceived via assisted reproductive techniques: A mixed method study* [Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi].
- Tunca, T. (2016). Türkiye’de değişen aile ve çocuğa yüklenen anlamlar. N. Adak (Ed.), *Değişen toplumda değişen aile* (ss. 163–176). Siyasal Kitabevi.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1995). *Cinsiyet, evlilik uyumu, depresyon ile nedensel ve sorumluluk yüklemeleri arasındaki ilişkiler üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1997). Evlilik uyumu ile nedensel ve sorumluluk yüklemeleri arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 12(40), 55–64.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2024). *Doğum istatistikleri, 2023*. <https://www.tuik.gov.tr/>
- Twenge, J. M., Campbell, W. K., ve Foster, C. A. (2003). Parenthood and marital satisfaction: A meta-analytic review. *Journal of Marriage and Family*, 65(3), 574–583. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2003.00574.x>
- Uçar, H. (2014). *Gebelerin psikososyal sağlık durumları ile annelik rolü arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ebelik Anabilim Dalı, Erzurum.

- Uçman, P. (1990). Ülkemizde çalışan kadınlarda stresle başa çıkma ve psikolojik rahatsızlıklar. *Psikoloji Dergisi*, 7(24), 58–75.
- Uğurlu, E. G. (2013). Annelik rolünün öğrenilme sürecinde medyanın yeri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(34), 1–24.
- Üst, Z., ve Pasinlioğlu, T. (2015). Primipar ve multipar gebelerde doğum ve postpartum döneme ilişkin endişelerin belirlenmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 2(3), 306–317. <https://doi.org/10.17681/hsp.96963>
- Van Ansem, W. J., Schrijvers, C. T., Rodenburg, G., ve van de Mheen, D. (2014). Maternal educational level and children's healthy eating behaviour: Role of the home food environment (Cross-sectional results from the INPACT study). *The International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 11(113). <https://doi.org/10.1186/s12966-014-0113-0>
- Wan, C. K., Jaccard, J., ve Ramey, S. L. (1996). The relationship between social support and life satisfaction as a function of family structure. *Journal of Marriage and the Family*, 58(2), 502–513. <https://doi.org/10.2307/353517>
- Wright, J. D. (1978). Are working women really more satisfied? Evidence from several national surveys. *Journal of Marriage and the Family*, 40(2), 301–313.
- Wright, R. E. (1978). *Working women and family satisfaction: A synthesis of research, 1960–1977* (Doctoral dissertation). University of Michigan.
- Yaşa, H. (2008). *Çocuk sayısına göre ebeveynlik doyumu ve yeterliliği arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yavuz, S., ve Güllüoğlu, F. (2019). Türkiye’de çocuğun ekonomik değerini etkileyen faktörler: 2016 Aile Yapısı Araştırması üzerinden sosyolojik bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 39(2), 379–409. <https://doi.org/10.26650/SJ.2019.39.2.0101>
- Yıldırım, İ. (1992). *Evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(1), 1–13.
- Yılmaz, H., Ülker, M., ve Yılmaz, A. S. (2018). Kadınlarda ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 415–431.
- Yılmaz, M., Ülker, H., ve Yılmaz, G. (2018). Annelik doyumu ve eğitim düzeyi arasındaki ilişki: Bir alan araştırması. *Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 78–94.
- Yüksel, Ö. (2013). *Kadınlarda evlilik uyumu ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişki: Stresle baş etme biçimleri ve toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının aracı rolleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zimmerman, T. S. (2000). Marital equality and satisfaction in stay-at-home mother and stay-at-home father families. *Contemporary Family Therapy*, 22(3), 337–354. <https://doi.org/10.1023/A:1007798313076>

8. EKLER

8.1. EK 1: GÖNÜLLÜ BİLGİLENDİRME FORMU

“Annelik Rol Memnuniyeti ve Çocuk Sahibi Olma Motivasyonlarının Evlilik Doyumuna Etkisi” konulu bir araştırma planlanmaktadır. Bu araştırma araştırmacı Sena ÇETİNTÜRK KIRDÖK tarafından, Düzce Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı, Dr. Öğr. Üyesi Pınar ÖZDEMİR danışmanlığında yürütülmektedir.

Bir araştırma projesine davet edilmektesiniz. Bu araştırmada annelik rol memnuniyeti, çocuk sahibi olma motivasyonlarının evlilik doyumu ile ilişkisini tespit etmek amaçlanmaktadır. Bu araştırmaya gönüllü olarak katılmaktasınız. Uygulama süresince dürüstlüğünüze ve samimiyetinize ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmaya katılmak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Uygulamanın istediğiniz anında, diğer katılımcıları etkilemeden araştırmadan ayrılmak istediğinizi uygulayıcıya herhangi bir neden veya koşul belirtmeden ifade edebilir ve ayrılabilirsiniz. Araştırmada size verilen konular veya uygulamalar dışında herhangi bir rahatsızlık hissettiğinizde araştırmayı bırakmanız da mümkündür. Bu konuda size olumsuz dönecek herhangi bir sorumluluğunuz yoktur. Bu araştırmaya katılmayı kabul ederseniz, size araştırmacı tarafından oluşturulmuş olan Demografik Bilgi Formu, Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği (Şimşek,2017), Annelik Rol Memnuniyeti Ölçeği (Güleç,1998), İlişkilerde Mutluluk Ölçeği (Tutarel-Kışlak,2002) veri toplama aracı olarak kullanılacaktır. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık 10- 15 dakika sürmektedir. Verilerin online olarak Google Forms üzerinden toplanması planlanmaktadır. Programa etkin bir şekilde katılımınızdan ve bu formları içtenlikle doldurduktan sonra araştırma sonlanacaktır. Sizi olumsuz etkileyebilecek herhangi bir durum olmayacaktır. Anket formlarındaki ifadeler gündelik hayatta karşılaşılan, sizi rahatsız etmeyecek ifadelerden oluşmaktadır. Bu araştırmaya katılmanın size konuyla ilgili farkındalık kazandıracağı düşünülmektedir. Araştırmaya katılarak araştırma hakkında sonrasında bilgi almanız ve grup sonuçlarını görmemiz mümkündür. Araştırma sonunda, araştırma sonucu ile bilgi talep etmeniz durumunda, elde edilen bilimsel bilgiler paylaşılabilecektir. Lütfen sorularını araştırma sonunda araştırmacıya hiç

Çekinmeden sorunuz. Ayrıca, araştırmada, uygulama esnasında sizin dışınızda doğabilecek herhangi bir maddi hasardan, herhangi bir şekilde sorumlu tutulmayacaksınız. Araştırma süresinde kullanılan bütün materyal, dokümanların masrafları araştırmacıya ait olup, sizden herhangi bir başlık altında ücret talep edilmeyecektir. Araştırmada ters giden herhangi bir durum olursa, araştırma sorumlusu tarafından danışmanlık verilecek olup, her türlü sorumluluk araştırmacıya aittir. Formda araştırma süresince elde edilen tüm bilgilerin ve kişisel detayların gizli kalacak ve araştırmacılar tarafından üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Araştırma hakkında sonrasında bilgi almanız ve grup sonuçlarını görmemiz mümkündür. Araştırma sonunda, araştırma sonucu ile bilgi talep etmeniz durumunda, elde edilen bilimsel bilgiler paylaşılabilir. Araştırma sonuçları, istatistiksel yöntemlerle analiz edip, işlenecek ve bunun sonucunda elde edilen bilgiler rapor edilip, bilimsel dergilere sunulacaktır. Kabul görmesi halinde literatüre kazandırılacaktır.

Araştırmamıza ayırdığınız zaman ve göstermiş olduğunuz ilgiden dolayı

Teşekkürler...

8.2. EK 2: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili katılımcılar, annelerin rol memnuniyeti, çocuk sahibi olma motivasyonları ve evlilik doyumu üzerine bir çalışma yapıyorum. Aşağıdaki formları doldurarak bu çalışmama katkıda bulunmanızı rica ediyorum. Formda yer alan bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Bu sebeple içtenlikle cevap verebilirsiniz. Soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur. Sadece sizin düşünce ve duygularınızı anlamaya yöneliktir. Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatli okuyarak size en uygun olan seçeneğe (X) işareti koyun. Teşekkürler...

Sena ÇETİNTÜRK KIRDÖK

Düzce Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğrencisi

	Kişisel Bilgi Formu	
1	Yaşınız	
2	Eşinizin Yaşı	
3	Eğitim Düzeyiniz	İlkokul – Ortaokul – Lise – Önlisans – Lisans - Yüksek Lisans – Doktora
4	Eşinizin Eğitim Düzeyi	İlkokul – Ortaokul – Lise – Önlisans – Lisans - Yüksek Lisans – Doktora
5	Sosyoekonomik Düzeyiniz	Çok Kötü – Kötü – Orta – İyi – Çok İyi
6	Kaç Yıllık Evlisiniz	
7	Nasıl Evlendiniz	Aşk Evliliği – Görücü Usulü / Tanıştırılarak
8	Kaç Çocuğunuz var	1-2- 3- 4 ve üzeri
9	İlk Çocuğunuzun yaşı	0-1-2-3-4-5-6

	NOT	<u>Birden fazla çocuğunuz varsa bundan sonraki tüm soruları ilk çocuğunuzu düşünerek cevaplayınız.</u>
10	İlk çocuğunun cinsiyeti	Kız -Erkek
11	İlk çocuğunuz planlı bir gebelik miydi	Evet – hayır
12	İlk çocuğunuzun kronik, fiziksel bir rahatsızlığı var mı?	Evet – hayır
13	İlk çocuğunuzun kronik, fiziksel bir rahatsızlığı varsa açıklayınız	
14	Çalışıyor musunuz	Çalışıyorum – Ev Hanımıyım

8.3. EK 3: ANNENLİK ROL MEMNUNİYETİ SORU FORMU

Sevgili Veliler, aşağıda annelerin sosyal yaşam içinde sahip oldukları rollerle ilgili birtakım sorular yer almaktadır. Her soruyu dikkatle okuyarak size en uygun olan yalnızca bir seçeneği işaretleyiniz. Sorular üzerinde çok düşünmeden aklınıza ilk gelen yanıtı veriniz. Lütfen her soruyu cevaplayınız!

A) Çalışan/Ev hanımlığı Rolü:

(Lütfen ilk 3 soruda çalışıp/çalışmama durumunuza uygun olan soruları cevaplayınız.)

Çalışanlar için:

1. Çalışıyor olmaktan genelde memnun musunuz?

1. Hiç memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

2. Çalışmamayı tercih eder miydiniz?

1. Kesinlikle ederdim
2. Sanırım ederdim
3. Etmezdim gibi geliyor
4. Kesinlikle etmezdim

3. Çalışmıyor olsaydınız hayatınız ne kadar anlamlı olurdu?

1. Çok anlamlı olurdu
2. Oldukça anlamlı olurdu
3. Biraz anlamlı olurdu
4. Hiçbir anlamı olmazdı

Çalışmayanlar için:

1. Çalışmıyor olmaktan genelde memnun musunuz?

1. Hiç memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

2. Çalışıyor olmayı tercih eder miydiniz?

1. Kesinlikle ederdim
2. Sanırım ederdim
3. Etmezdim gibi geliyor
4. Kesinlikle etmezdim

3. Çalışıyor olsaydınız hayatınız ne kadar anlamlı olurdu?

1. Çok anlamlı olurdu
2. Oldukça anlamlı olurdu
3. Biraz anlamlı olurdu

4. Hiçbir anlamı olmazdı

(4. sorudan itibaren çalışıp/çalışmama durumunuza bakmaksızın tüm soruları cevaplayınız.)

4. Sizce çalışıyor olmak bir kadının iyi bir anne olmasını etkiler mi?

1. Kesinlikle etkiler
2. Biraz etkiler
3. Etkilemeyebilir
4. Kesinlikle etkilemez

5. Kendinizi etrafınızdaki diğer kadınlarla karşılaştırdığınızda, bir ev kadını olarak kendinizden ne kadar memnunsunuz?

1. Hiç memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

B) Annelik Rolü:

6. Kendinizi çevrenizdeki diğer annelerle karşılaştırdığınızda bir anne olarak kendinizden ne kadar memnunsunuz?

1. Hiç memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

7. Bir daha dünyaya gelseydiniz yine anne olmak ister miydiniz?

1. Hiç istemezdim
2. Pek istemezdim
3. Sanırım isterdim
4. Kesinlikle isterdim

8. Anne olmasaydınız hayatınız ne kadar anlamlı olurdu?

1. Çok anlamlı olurdu
2. Oldukça anlamlı olurdu
3. Biraz anlamlı olurdu
4. Hiçbir anlamlı olmazdı

9. Anne olmanız hayatınızın ne kadar önemli bir parçasını oluşturuyor?

1. Çok önemli bir kısmını oluşturmuyor
2. Biraz önemli bir kısmını oluşturuyor
3. Oldukça önemli bir kısmını oluşturuyor
4. Hayatımdaki en önemli şey

10. Çevrenizdeki diğer çocuklarla karşılaştırdığınızda çocuğunuz zor bir çocuk mu?

1. Çok zor

2. Oldukça zor
3. Pek zor değil
4. Hiç zor değil

C) Birey Rolü:

11. Genel olarak kendinizi başarılı bir insan olarak görüyor musunuz?

1. Başarısız görüyorum
2. Biraz başarılı görüyorum
3. Oldukça başarılı görüyorum
4. Çok başarılı görüyorum

12. Genel olarak kendinizden memnun musunuz?

1. Hiç memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

13. Genelde kendi hayatınızdan memnun musunuz?

1. Hiç memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

D) Es Rolü:

14. Kendinizi çevrenizdeki diğer kadınlarla karşılaştırdığınızda, bir eş olarak kendinizden ne kadar memnunsunuz?

1. Hiç memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

15. Bir eş olarak kendinizi başarılı buluyor musunuz?

1. Başarısız buluyorum
2. Biraz başarılı buluyorum
3. Oldukça başarılı buluyorum
4. Çok başarılı buluyorum

E) Eş Desteği:

16. Genelde Eşinizden memnun musunuz?

1. Pek memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

17. Eşiniz ev hanımı/çalışıyor olmanızı destekliyor mu?

1. Hiç desteklemiyor

2. Biraz destekliyor
3. Oldukça destekliyor
4. Çok destekliyor

18. Eşiniz evdeyken çocuklarınızla ilgilenir mi?

1. Hiç ilgilenmez
2. Bazen ilgilenir
3. Oldukça ilgilenir
4. Çok ilgilenir

19. Eşiniz herhangi bir sıkıntınız olduğunda sizi dinleyip size destek olur mu?

1. Hiç destek olmaz
2. Bazen destek olur
3. Oldukça destek olur
4. Çok destek olur

20. Çocuğunuzla ilgili konularda eşiniz ve siz nasıl karar verirsiniz?

1. Hiçbir zaman birlikte karar vermeyiz
2. Bazen birlikte karar verimiz
3. Çoğunlukla birlikte karar verimiz
4. Her zaman birlikte karar verimiz

21. Ailenizi etkileyecek önemli konularda eşiniz ve siz nasıl karar verirsiniz?

1. Hiçbir zaman birlikte karar vermeyiz
2. Bazen birlikte karar verimiz
3. Çoğunlukla birlikte karar verimiz
4. Her zaman birlikte karar verimiz

22. Eşiniz sizi bir anne olarak takdir eder mi?

1. Hiç takdir etmez
2. Bazen takdir eder
3. Çoğunlukla takdir eder
4. Her zaman takdir eder

23. Eşiniz sizi bir es olarak takdir eder mi?

1. Hiç takdir etmez
2. Bazen takdir eder
3. Çoğunlukla takdir eder
4. Her zaman takdir eder

24. Eşiniz sizi bir ev kadını olarak takdir eder mi?

1. Hiç takdir etmez
2. Bazen takdir eder
3. Çoğunlukla takdir eder

4. Her zaman takdir eder

25. Eşiniz çocukların bakımında size yardımcı olur mu?

1. Hiç yardımcı olmaz
2. Bazen yardım eder
3. Çoğunlukla yardımcı olur
4. Her zaman yardımcı olur

26. Eşiniz ev işlerinde size yardımcı olur mu?

1. Hiç yardımcı olmaz
2. Bazen yardım eder
3. Çoğunlukla yardımcı olur
4. Her zaman yardımcı olur

27. Genelde aile hayatınızdan memnun musunuz?

1. Pek memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

28. Evliliğiniz hayatınızın ne kadar önemli bir kısmını oluşturuyor?

1. Çok önemli bir kısmını oluşturmuyor
2. Biraz önemli bir kısmını oluşturuyor
3. Oldukça önemli bir kısmını oluşturuyor
4. Hayatımdaki en önemli şey

F) Sosyal Çevre Desteği:

29. Çevrenizde sizi dinleyen, iyi anlaştığınız arkadaşlarınız veya aile fertleriniz var mı?

1. Hiç yok
2. Çok az var
3. Oldukça var
4. Çok var

30. Çocuk yetiştirme konusunda size tavsiyelerde bulunabilecek, sizin fikir danışabileceğiniz yakınlarınız/akrabalarınız, arkadaşlarınız var mı?

1. Hiç yok
2. Çok az var
3. Oldukça var
4. Çok var

31. Siz yokken çocuğunuzun bakımı ile ilgilenen kurumdan genelde memnun musunuz?

1. Pek memnun değilim
2. Biraz memnunum

3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

8.4. EK 4: ÇOCUK SAHİBİ OLMA MOTİVASYONLARI ÖLÇEĞİ

Lütfen dikkatli okuyup, anne/baba olmanın sebeplerinin sizin için ne kadar önemli olduğunu (X) ile işaretleyiniz.

Hâlihazırda anne ve de baba olmanın sebeplerinin sizin için ne kadar önemli olduğunu değerlendiriniz.						
Varsayalım ki anne/baba olmak istiyorsunuz, anne/baba olmanın sebeplerinin sizin için ne kadar önemli olduğunu 1-5 puan arasında değerlendiriniz.						
		1	2	3	4	5
1.	Partnerim/eşim ile bağımızı (ilişkimizi) güçlendirmek.					
2.	Soy ağacımı devam ettirmek.					
3.	Hayatıma anlam katmak.					
4.	Aile ruhunu hissetmek.					
5.	Manevi sorumluluklarımı yerine getirmek.					
6.	Toplumsal açıdan değerli olmak.					
7.	Ailemin genetik özelliklerini aktarmak.					
8.	Sorumluluk sahibi olduğumu kanıtlamak.					
9.	Ailemin beklentilerini karşılamak.					
10.	Partnerim/eşim ile ilişkimizi bir adım ilerletmek.					
11.	Maddi yardım desteğini almak.					
12.	Bir birey/kişilik yaratmak.					
13.	Partnerimle/eşimle paylaştığım bir projeyi hayata geçirmek.					
14.	Annelik/Babalık içgüdülerimi gerçekleştirmek.					
15.	Kadınlık/Erkeklik rolümü yerine getirmek.					

16.	Kendi ailemi kurmak.					
17.	Hamilelik deneyiminin keyfini yaşamak.					
18.	Kendi yetişkinliği onaylamak.					
19.	Soyumun devamının sağlanması. (ailevi soyu güvenceye almak)					
20.	Partnerimin/eşimin projesini hayata geçirmek.					
21.	Aile değerlerini aktarmak.					
22.	Çocuk için önemli ve işe yarar hissetmek.					

Varsayalım ki anne/baba olmak istemiyorsunuz, anne/baba olmak İSTEMEMENİZİN nedenlerinin önemini 1-5 puan arasında değerlendiriniz.						
		1	2	3	4	5
1.	Çocuk bakımının yükü ile yüzleşmek.					
2.	Anne/Baba olmak için gerekli niteliklere sahip olmamak.					
3.	Maddi kayıplarla yüzleşmek.					
4.	Çocukla birlikte artacak olan harcamaları varsaymak.					
5.	Çocuğumun yanlış yola sapmasından korkmak (örn. uyuşturucu bağımlılığı, suç işlemek vs.).					
6.	Bedenimde olumsuz değişimlerden dolayı acı çekmekten korkmak. (Ya da partnerimin/eşimin bedeninde olumsuz değişimlerden dolayı acı çekeceğinden korkmak).					
7.	Çift olarak bizim alışkanlıklarımızın değişmesi.					
8.	Çocuğu dünyanın toplumsal tehlikelerine maruz bırakmaktan korkmak.					

9.	Çift olarak bağımsızlığımızı kaybetmek.					
10.	Gebeliğin fiziksel huzursuzluklarından (bulantı vs.) dolayı acı çekmekten (partnerimin/eşimin çekeceğinden) korkmak.					
11.	Çocuğu çevresel bozulmalara maruz bırakmaktan korkmak.					
12.	Maddi sorunlarla karşılaşmaktan korkmak.					
13.	Partnerimle/eşimle yakınlığımı kaybetmek.					

8.5. EK 5: İLİŞKİLERDE MUTLULUK ÖLÇEĞİ

1	Eşinizi ne kadar seviyorsunuz?	1	2	3	4	5	6	7
2	İlişkinizde ne kadar mutlusunuz?	1	2	3	4	5	6	7
3	Genelde ne sıklıkta eşinizle aranızdaki ilişkinin iyi gittiğini düşünürsünüz?	1	2	3	4	5	6	7
4	İlişkinizdeki sorunlar ne kadar ciddidir?	1	2	3	4	5	6	7
5	Tüm yönleriyle düşündüğünüzde, ilişkinizden ne kadar doyum alıyorsunuz?	1	2	3	4	5	6	7
6	Genelde, ilişkinize ne kadar bağlısınız?	1	2	3	4	5	6	7

Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği İzni

Saygıdeğer Anjelika Hocam Merhabalar

Öncelikle iyi ve sağlıklı olduğunuzu umuyorum. Ardından hocam ben Sena Çetintürk Kırdök, Düzce Üniversitesi PDR bölümünde yüksek lisans öğrencisi olarak eğitime devam etmekteyim . Dr. Öğr. Üyesi Pınar Özdemir hocamız ile birlikte yapacağımız bir araştırmada, izniniz olursa geliştirdiğiniz " Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği " ni kullanmak istiyoruz. Geri dönütünüzü bekliyoruz olacağız hocam.

Angelica Simsek

Alıcı: ben

27 Ara 2024 11:46 (13 gün önce)

Merhaba, iyiyim çok teşekkür ederim, umarım siz de iyisinizdir. Tabii, kullanabilirsiniz, ölçek açık erişimde mevcut. Başarılar dilerim.

Esenlikler

Klinik Psikolog

Dr. Anjelika Şimşek

Annelik Rol Memnuniyeti Soru Formu İzni

Saygıdeğer Nergis Hocam Merhabalar

Öncelikle iyi ve sağlıklı olduğunuzu umuyorum. Ardından hocam ben Sena Çetintürk Kırdök, Düzce Üniversitesi PDR bölümünde yüksek lisans öğrencisi olarak eğitime devam etmekteyim . Dr. Öğr. Üyesi Pınar Özdemir hocamız ile birlikte yapacağımız bir araştırmada, izniniz olursa geliştirdiğiniz " Annelik Rol Memnuniyeti Soru Formunu " ni kullanmak istiyoruz. Rahatsızlık veriysem özür diliyorum.Geri dönütünüzü bekliyoruz olacağız hocam.

Saygılarımla

Sena

Nergis Güleç

Alıcı: ben

5 Oca Paz 17:44 (4 gün önce)

Merhaba Sena Hanım,

Mailiniz ve ilginiz için teşekkür ederim.

Soru formum eski ve basit kalabilir ama ihtiyacınızı karşılayabilecekse tezinizde elbette kullanabilirsiniz.

İyi Çalışmalar,

Nergis Güleç

İlişkilerde Mutluluk Ölçeği İzni

Saygıdeğer Şennur Hocam Merhabalar

Öncelikle iyi ve sağlıklı olduğunuzu umuyorum. Ardından hocam ben Sena Çetintürk Kırdök, Düzce Üniversitesi PDR bölümünde yüksek lisans öğrencisi olarak eğitime devam etmekteyim . Dr. Öğr. Üyesi Pınar Özdemir hocamız ile birlikte yapacağımız bir araştırmada, izniniz olursa geliştirdiğiniz " İlişkilerde Mutluluk Ölçeği " ni kullanmak istiyoruz. Geri dönütünüzü bekliyoruz olacağız hocam.

Saygılarımla

Sena.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Sena ÇETİNTÜRK KIRDÖK

Yabancı Dil : İngilizce

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Y.	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Düzce Üniversitesi	2025 Lisans
Lisans	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Hacettepe Üniversitesi	2018
Lise		Sarar Anadolu İmam Hatip Lisesi	2013